

YENİ DEMİR YUMRUK: **PUTİN'İN YÜKSELİŞİ**

Putin'in Rusya'da Güçlü Bir Siyasi Aktör
Haline Gelmesinin Nedenleri

Dr. Osman AĞIR

Ülkesinin ve halkının sosyalist bir sistemden liberal bir sisteme geçişin tüm sancılarını yaşadığı bir dönemde, alışık olunmadık bir şekilde ve hızla, devlet başkanlığına gelen (getirilen) Vladimir Putin, çeşitli özellikleri ile Rus tarihinin en önemli liderleri arasına ismini yazdırabilmeyi başarabilmiştir.

Putin'in Rusya'da güçlü bir siyasi aktör haline gelmesinde; iktidara geldiğinde ülkesinin içerisinde bulunduğu siyasi, sosyal ve ekonomik sorunlar ile uyguladığı başarılı politikalar etkili olmuştur. Putin'i Ruslar açısından vazgeçilmez kılan temel şey ise, SSCB'nin dağılmasının ardından başlayan yeni dönemde kaybolan umutlarını Rus halkına geri kazandırabilmesi olmuştur. Putin'in Rusya Federasyonu'nda güçlü bir siyasi aktör haline gelmesinin nedenlerine yönelik değerlendirmeleri içeren bu kitapta, Putin'in biyografisine yer verilmiş, Putin öncesi Rusya Federasyonu'nun siyasi, sosyal ve ekonomik görünümü hakkında genel bir değerlendirme yapılmış ve Putin'in Rus siyasal hayatındaki yükselişinin nedenleri tartışılmıştır.

ORION KİTABEVİ

Selânik Caddesi No:72
06640 Kızılay / ANKARA
Tel: 0312 417 78 35
Fax: 0312 425 06 82

Online Satış İçin
www.orionkitabevi.com.tr
www.kitapbonus.com.tr
www.hukukyayinlari.com.tr

ISBN 978-605-9524-48-3

9 786059 152448 3

Dr. Osman AĞIR

YENİ DEMİR YUMRUK: PUTİN'İN YÜKSELİŞİ

YENİ DEMİR YUMRUK: **PUTİN'İN YÜKSELİŞİ**

Putin'in Rusya'da Güçlü Bir Siyasi Aktör
Haline Gelmesinin Nedenleri

Dr. Osman AĞIR

ORION

2÷ Yeni Demir Yumruk: Putin'in Yükselişi

**YENİ DEMİR YUMRUK:
PUTİN'İN YÜKSELİŞİ**

**Putin'in Rusya'da Güçlü Bir Siyasi Aktör
Haline Gelmesinin Nedenleri**

Dr. Osman AĞIR
Şubat 2019

4÷ Yeni Demir Yumruk: Putin'in Yükselişİ

Orion Kitabevi

ISBN: 978-605-9524-48-3

© **Orion Kitabevi, Şubat 2019-Ankara**

Yeni Demir Yumruk: Putin'in Yükselişİ

Yazar: Osman Ağır

Baskı

Vadi Grafik Ltd. Şti. – Sertifika No: 33748

2284 Sokak No: 101 7vedik Organize Sanayi - Yenimahalle /

ANKARA- Tel: (0-312) 395 85 71

Orion Kitabevi

Selanik Cad. No: 72 06640 Kızılay / ANKARA

Tel: 0 312 417 78 35

Faks: 0 312 425 06 82

www.orionkitabevi.com.tr - orion@orionkitabevi.com.tr

ÖNSÖZ

Rusya'nun siyasi tarihinde, keskin çizgilerle birbirinden ayrılmış dönemler bulunmaktadır. Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra ortaya çıkan Rusya Federasyonu, bu tarihi dönemlerden biridir. Tarihin belirli dönemlerinde, dünyanın etkin devletlerinden birine sahip olmuş Ruslar, bugün de güçlü bir devlet kurabilecekler mi? Bu Ruslar için büyük bir umut. Bu umudun gerçekleşmesi, tarihte olduğu gibi bugün de güçlü liderlere bağlı. Tarihte de güçlü devlet olabilme ve dünya siyasetini etkileyebilme arzusunda olan Ruslar'ın, bu arzuları bugün de basıktır.

Rus siyasal kültüründe, güçlü liderler sayesinde güçlü devlet olunabileceği inancı hâkim olup, lidere diğer tüm kurumlardan daha fazla önem atfedilmektedir. Güçlü liderlerin tarihte öne çıkması ve başarı sağlaması güçlü Rus devletinin oluşumunun zeminini hazırlamıştır. SSCB sonrası geçiş sürecinin sancılarını yaşayan Rusya'yı içerisinde bulunduğu zor durumdan, sadece güçlü bir iradeye ve karaktere sahip bir liderin kurtarabileceği inancı yaygınlaşmış ve bu minvalde Vladimir Putin, bu tür niteliklere sahip olan bir lider olarak, kendisini Rus toplumuna kabul ettirebilmiştir.

Farklı uluslardan ve dinlerden oluşan, sahip olduğu çeşitlilik ve aynı zamanda bütünlük nedeniyle, potansiyel fırsatları ve tehditleri bünyesinde barındıran Rusya Federasyonu Vladimir Putin'in siyasi dehası altında yoluna devam etmektedir. Putin, her şeyden önce Rus halkının kırılan onurunu onarabilmiş, ülkesinin yeniden inşasında önemli mesafeler kat etmiştir.

Rusya içinde birlik sağlamaya çalışırken anlaşmazlıklar, çatışmalar, bölünmeler ve iç çelişkiler yaşamıştır. Bu çalışmanın amacı bunlara ışık tutarak Putin'in Rusya'yı güçlü devlet yapma

6÷ Yeni Demir Yumruk: Putin'in Yükseliş

girişimini açıklamak, gelecek perspektifi içinde geçmişi bütünüyle değerlendirmektir. Süreç devam ediyor ve bu yüzden kanımızca Putin Rusya'sının tarihini yazmak için henüz vakit erken. Son dönemde Rusya devlet başkanı Vladimir Putin'in imajında yaratılmış olan kurtarıcı kimlik anlayışı, düşünüldüğü gibi sadece Putin'in karakteristik yapısından kaynaklı olmayıp, Rus devletinin son asırda yaşadığı tecrübelerin genel bir bileşkesidir.

Bu çalışma ekonomi, siyaset, toplum, din ve kültür alanlarında Rusya tarihinin belli başlı temalarını işlemiş, bunu yaparken de Putin'e kadar uzanan Rusya siyasi geleneğinden, 21. yy'da ve özellikle son 20 yılda Rus siyasi hayatını kökten değiştiren ve yeni anlayışlar getiren Putin'in, SSCB'nin dağılmasının ardından kurulan Rusya Federasyonu'nda ortaya çıkan ve geçiş dönemi travması olarak adlandırılan dönemden sonra nasıl güçlü bir siyasal aktör olarak ortaya çıktığı incelenmiştir. Kitapta, Putin'in bilinmeyenlerle dolu yaşam öyküsüne yer verilmiş, Putin öncesi Rusya Federasyonu'nun genel görünümü incelenmiş ve Putin'in Rus siyasal sisteminde güçlü bir siyasal figür olarak yükselişinin nedenleri tartışılmıştır. Kitap, Putin'i ve siyasetini merak edenlerin sorularına yanıt niteliğinde veriler sunmaktadır.

OCAK 2019

Prof. Dr. Toğrul İSMAYIL

**Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişk. Böl. Bşk.**

TEŞEKKÜR

Zor yaşam koşullarına karşın kardeşlerimin ve benim eğitim alabilmemiz için olağanüstü fedakârlıklar yapan merhum babam Nuri AĞIR ve annem Şakire AĞIR başta olmak üzere; doktora eğitimim esnasında beni Rusya çalışmalarına yönlendiren ve akademik çalışmalarımda desteğini eksik etmeyen doktora tez danışmanım Prof. Dr. Abdulkadir BAHARÇİÇEK'e; çalışmaya önsöz yazan ve desteklerini esirgemeyen Prof. Dr. Toğrul ISMAYİL'e; aileme ve çalışma arkadaşlarıma teşekkür ederim.

8÷ Yeni Demir Yumruk: Putin'in Yükselişi

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	5
1. GİRİŞ.....	11
2. PUTİN'İN KISA BİYOGRAFİSİ.....	16
3. PUTİN ÖNCESİ RUSYA FEDERASYONU'NUN GENEL GÖRÜNÜMÜ.....	38
3.1. Siyasi Görünüm.....	41
3.2. Ekonomik Görünüm.....	49
3.3. Toplumsal Görünüm	58
4. PUTİN'İN RUSYA FEDERASYONU'NDA GÜÇLÜ BİR SİYASAL AKTÖR HALİNE GELMESİNİN NEDENLERİ	62
4.1. Putin'in Kişisel Özelliklerinden Kaynaklanan Nedenler ...	63
4.2. Rus Siyasal Kültürü.....	67
4.3. Çeçenistan Olayları	70
4.4. Oligarklarla Mücadelesi	74
4.5. Merkezi Hükümeti Güçlendirmesi	77
4.6. Ekonomideki Olumlu Gelişmeler.....	80
4.7. Gürcistan Savaşı.....	83
4.8. Kırımı Rus Topraklarına İlhakı	84
4.9. Suriye Krizinde Yürütülen Aktif Politika	88
4.10. Rusya'nın Yeniden Küresel Aktör Konumuna Ulaşabilmesi	93
4.11. İncinen Rus Gururunu Yerine Getirmesi.....	94
5. SONUÇ.....	97
KAYNAKÇA	106

10÷ Yeni Demir Yumruk: Putin'in Yükselişİ

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BDT	: Birleşik Devletler Topluluđu
BM	: Birleşmiş Milletler
FSB	: Rusya Federal Güvenlik Servisi (Federalnaya Slujba Bezopasnosti)
KGB	: SSCB Federal Güvenlik Servisi (Komitet Gosudarstvennoy Bezopasnosti)
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü-North Atlantic Treaty Organization
OPRC	: Oil Pollution Preparedness, Response, and Cooperation (Petrol Kirliliđine Karşı İşbirliği)
RF	: Rusya Federasyonu
RSFSC	: Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti
SB	: Sovyetler Birliği
SBKP	: Sovyetler Birliği Komünist Partisi
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu

“Zayıf bir devlet yapısının, despotik bir iktidardan daha çok demokrasiye zararı olur...”

Vladimir Putin

1. GİRİŞ

Tarihin hemen her döneminde dünyanın etkin devletlerinden birisine sahip olmuş olan Ruslar, tarih boyunca önemli olaylara tanıklık etmişlerdir. Dünya tarihinin en önemli sayılan coğrafyalarından birinde, isimleri değişse de, kendi devletlerine sahip olabilmış ender milletlerden birisi olarak varlıklarını devam ettirmektedirler. Milletlerin tarihi keskin çizgilerle birbirinden ayrılmış ve önemli ölçüde farklı özelliklere sahip periyotlardan oluşmaktadır. Rusların siyasi tarihinde de keskin çizgilerle birbirinden ayrılmış dönemler bulunmaktadır. Mutlak monarşinin egemen olduğu ve Bolşevik devrimi ile son bulan Çarlıklar Dönemi; 1917 devrimi ile başlayarak 1991'e kadar devam eden Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) Dönemi ve Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla başlayan Rusya Federasyonu Dönemi Rus siyasal yaşamını keskin çizgilerle birbirinden ayırmaktadır. Çarlık döneminde fütühat odaklı politikaları benimseyen Ruslar, tarım toplumu olmanın tüm özelliklerini taşımışlardır. SSCB döneminde üretim araçlarının kamu mülkiyetinde olduğu totaliter bir sistem egemen olmuş, bu dönemde Ruslar iki kutuplu dünya düzeninde bir kutbun liderliğini 1991 yılına kadar sürdürmüşlerdir. 1991 yılında SSCB'nin dağılmasıyla birlikte sosyalist sistemden demokrasiye ve liberal ekonomiye geçiş sürecini başlatmışlar ve Rus halkı bu geçiş sürecinin tüm olumsuzluklarını derinden yaşamaya başlamıştır.

12÷ Yeni Demir Yumruk: Putin'in Yükselişi

Sovyetler Birliği'nin (SB) dağılmasından sonra kurulan Rusya Federasyonu (RF), SSCB'nin yasal mirasçısı ve ardılı olarak 1991 yılında kurulmuş ve mirasını devralmıştır. Bugün itibarıyla RF, BM Güvenlik Konseyi'nin daimi üyesi olup, dünyanın en büyük kara ülkesidir. Nükleer teknolojiye sahip olması, askeri gücü, Asya ile Avrupa arasındaki önemli jeopolitik konumu, doğal kaynakları ve sahip olduğu ekonomik potansiyeliyle dünyanın en önemli ülkelerinden birisidir. Rusya'yı dikkate değer kılan temel şey, sahip olduğu siyasi ve ekonomik gücünden ziyade ideolojik beklentiye sahip olmasıdır. Güçlü devlet olabilme ve dünya siyasetini etkileyebilme istek ve arzusunda olan Ruslar'ın bu arzuları o kadar baskındır ki, zaman zaman bu uğurda çok ağır koşullara katlanılmasını onur kabul edebilmişlerdir.

Sosyalist sistemi uygulamaya çalışarak dünya açısından önemli sayılabilecek sosyal bir deney alanına dönüşen SSCB'nin dağılmasının ardından kurulan Rusya Federasyonu, alışık olmadığı bir düzenle, siyasette demokrasi ve ekonomide liberalizmle tanışmıştır. Yeni devletin ilk lideri olan Yeltsin etrafındaki liberallerin de etkisiyle Batı yanlısı politikalar yürütmüştür. Ortaya konan "Yakın Çevre" politikası ile de eski hâkimiyet alanlarının kontrolünün tekrardan sağlanmasını amaçlamıştır. Ancak içerisinde bulunulan siyasi ve ekonomik koşullar bu politikaların başarısızlıkla sonuçlanmasına neden olmuştur.1999 yılının sonunda kendi isteğiyle görevinden ayrılarak yönetimi halefine bırakırken siyasi, sosyal ve ekonomik açıdan zor koşulları yaşayan bir ülke bırakmak zorunda kalmıştır. Yapmış olduğu veda konuşmasında çok çalıştığını, acı çektiğini ama başaramadığını vurgulayarak aslında çaresizliğini ifade etmiştir. Ardında bıraktığı yarım yamalak bir demokrasi, iyi işletilemeyen bir siyasal sistem, ne yapacağını bilemeyen şaşkınlık içerisinde bir toplum, çökmüş ekonomi ve borçlar, kontrol edilemez boyutlara ulaşmış yolsuzluklar, suç örgütleri ve rüşvet çarkı üzerinde dönen bir bürokrasi ile ayrılık taleplerini her geçen gün daha yüksek sesle dile getirmeye başlayan federe birimler bırakmıştır.

Liberal ekonomiye geçişle birlikte eski sistemde kamu mülkiyetinde bulunan her şeyi talan edercesine mülkiyetine geçirmiş olan ve “oligark” olarak isimlendirilen işadamları ekonomiden, medyaya, kamu örgütlerinden Sivil Toplum Kuruluşlarına (STK) kadar her alana el atmışlardır. Sonuç olarak toplumun çok az bir kesiminin çok lüks içerisinde yaşadığı, diğerlerinin ise temel ihtiyaçlarını dahi karşılayamadığı, ne yapacağını bilmeyen, şaşkın ve karamsar bir toplum yapısı ortaya çıkmıştır. Dış politika ise Rusya artık küresel güç konumunu yitirmiş, bölgesel güç olarak muamele görmeye başlamıştır. Bu durum yoksulluk içerisinde yaşamını sürdürmekte olan Rus halkı üzerinden ekonomik koşullardan daha fazla yıkıcı bir etkiye sebep olmuştur. Uzun yıllar dünyanın iki süper gücünden birisi olarak varlığını sürdürmüş, İkinci Dünya Savaşı’nı kazanabilmiş, nükleer silah üretebilmiş ve bir dönem dünyanın en büyük ikinci ekonomisi olabilmiş bir devletin ardılı olan Rusya Federasyonu, 1991-2000 yılları arasında iktidarda bulunan zayıf profilli bir lider olan Yeltsin tarafından yönetilmiş ve her yönüyle bir yıkım yaşamıştır. İçerisinde bulunulan durumun tek sorumlusunun Yeltsin olmadığı, Yeltsin’inde SSCB’den her yönüyle iflas etmiş, halkının temel ihtiyaçlarını bile karşılamayan, bir ülke devraldığı unutulmamalıdır.

Rus siyasal kültürü sistemin iyi işlemesinin güçlü liderler sayesinde gerçekleşebileceğini öngörmektedir. Korkunç İvan, Deli Petro gibi son derece otoriter liderlerin tarihte ön plana çıkmaları ve başarı sağlamaları bu kültürün oluşmasının altında yatmaktadır. Birçok yazara ve bize göre de Rus devleti ülkeyi içerisinde bulunduğu durumdan kurtaracak güçlü lideri kendisi oluşturmaya karar vermiş ve eski bir KGB görevlisi olan Vladimir Putin üzerinde karar kılmıştır.

Putin, SSCB sisteminde devletçi birisi olarak yetişmiş, kendi isteğiyle gizli servise girmiş, Doğu Almanya’da gizli servis elamanı olarak görev yapmış ve Doğu ve Batı Almanya’nın

14÷ Yeni Demir Yumruk: Putin'in Yükselişi

birleşmesiyle de ülkesine dönerek St. Petersburg şehrinde hukuk fakültesinden hocası olan Aleksandr Sabçak ile çalışmaya başlamış, hocasının belediye başkanı seçilmesiyle de belediye başkan yardımcılığına kadar yükselbilmiştir. İkinci dönem hocasının seçimi kaybetmesiyle de Moskova'ya giderek devlet başkanlığı ofisinde çalışmaya başlamış ve kısa sürede yükselterek önce FSB¹ (Federalnaya Sulujo Bezopastnısty) başkanlığına, ardından başbakanlık makamına ve nihayet Yeltsin'in istifası ile de başkanlık makamına gelmiş ve sonra demokratik yollardan başkan seçilmiştir. Putin'in bu kadar hızlı yükselişinde Rus devleti tarafından seçilmiş kişi olmasının yanında, kişisel özelliklerinin de etkili olduğu muhakkaktır.

Putin'in iktidarı ile birlikte siyasette ve ekonomide geçiş döneminin sancuları kısmen atlatılmış ve enerji unsurunun dış politikada etkin bir şekilde kullanılmasıyla da Rusya borç alan bir ülke konumundan, borç veren bir ülke konumuna gelebilmiştir. 2000 yılına kadar yakın çevresinde etkili olma temelinde Batı ile bütünleşme çabasında olunmuş, 2000 sonrası ise uluslararası alanda kaybedilmiş olan güç ve prestij geri kazanılmaya başlanmıştır. Putin döneminde Rusya kaybettiği gücünü yeniden kazanmayı başarabilmiş, uygulanan yöntemler eleştiriye hak etmekle birlikte, ülke içerisindeki düzeni de yeniden sağlayabilmiştir.

Bazı liderler ülkelerinin bir dönemini tamamen etkileri altına alabilme kudretine sahip olabilirler. Bu liderler işbaşında oldukları dönemin dışında ülkelerinin geleceğine de önemli oranda yön vererek gelecekte de isimlerinden söz ettirebilme potansiyeline sahiptirler. Ülkesinin ve halkının sosyalist bir sistemden liberal bir sisteme geçişin tüm sancularını yaşadığı bir dönemde, alışık olunmadık bir şekilde ve hızla devlet başkanlığına gelen Putin, çeşitli özellikleri ile Rus tarihinin en önemli liderleri

¹FSB, Sovyet dönemi Rus gizli servisi KGB'nin ismi değiştirilerek görevine devam eden Rus gizli servsidir.

arasına ismini yazdırmıştır. Putin'in Rusya'da güçlü bir siyasi aktör haline gelmesinde kendisinin göreve başladığında ülkesinin içerisinde bulunduğu siyasi, sosyal ve ekonomik durum etkili olmakla birlikte, kendi kişiliğinden kaynaklanan nedenlerde bulunmaktadır.

Putin her şeyden önce Rus halkının kırılan gururunu onarabilmeyi başarmıştır. Federe birimlerin ayrılık isteklerini sert yöntemler kullanarak ortadan kaldırıp merkezi yönetimi güçlendirmiş; ülkesinde oligarklar tarafından oluşturulmuş talan ekonomisine çeki düzen vererek önemli kurumları yeniden devletleştirmiş; Gürcistan'da ayrılıkçı unsurları destekleyerek yakın çevresinde Batı yanlısı politikaları benimseyen ülkeleri cezalandıracağı mesajını vermiş; Ukrayna toprağı olan Kırım'ı, uluslararası hukuku dikkate almayıp ilhak ederek Karadeniz'de ülkesinin etkinliğini artırmış; tek kutuplu dünya düzenini tanımadığını ilan etmiş ve Suriye krizine aktif müdahalede bulunarak ülkesinin küresel bir aktör olduğunu ilan etmiştir. Tüm bunların yanında Putin'i Ruslar açısından vazgeçilmez kılan en temel şey ise Rus halkına umut aşılayabilmesi olmuştur.

Rusya'da her geçen gün popülaritesi artan Putin'in kim olduğu dünyanın ilgisini çekmeye devam etmektedir. Putin ile ilgili çalışmaların genelinde kaynak yetersizliğinden şikayet edilmektedir. Doğrudan Putin'i anlatan kaynak çeşitliliğı yeterli düzeyde değildir. Natalya Gevorkyan, Natalya Timakova ve Andrey Kolesnikov isimli üç gazetecinin Putin ile yapmış oldukları söyleşi sonucu hazırlamış oldukları ve Türkçe'ye çevrilerek Astana Yayınlarından çıkmış olan "Kendi Anlatımıyla Putin" ve bu kitabın eleştirisi üzerine kurgulanmış ve Rus muhalif gazeteci Masha Gessen tarafından yazılmış olan "Putin: Yüzü Olmayan Adam" isimli kitapların Putin ile ilgili yapılan çalışmalarda referans kaynak olarak kullanıldığı görülmektedir. Yine Michel Eltchaninoff (2017) tarafından yazılmış "Putin'in Aklında Ne Var"; Ahmet Seyrek tarafından yazılmış "Vladimir Putin"; Yaşar

16÷ Yeni Demir Yumruk: Putin'in Yükseliş

Onay tarafından yazılmış “Vladimir Putin, Baştan Sona Bir Hayat”; Cenk Başlamış ve Okay Deprem tarafından kaleme alınmış “Rusya’yı Ayağa Kaldıran Lider”; Timuçin Mert tarafından yazılmış “Gri Kardinal Vladimir Putin”; Aleksandr Rar tarafından yazılmış “Kuda Poydot Putin”; LeodinBerşinsky tarafından kaleme alınmış “Tak Govaril Putin” isimli kitaplar Putin ile ilgili yazılmış temel kaynaklar arasındadır.

Rusya Federasyonu Merkezi Seçim Komisyonu² verilerine göre Putin; 2000 seçimlerinde % 53, 2004 seçimlerinde % 71, 2012 seçimlerinde % 63.6 ve 2018 seçimlerinde % 76.66 oy alarak devlet başkanı seçilmiştir. Ülkesinin zor koşullarda bulunduğu 2000 yılından bu yana geçen 18 yıllık sürede oylarını 14 puana yakın arttırabilmiştir. İktidarın yıpranacağı genel kabulüne göre bu artış büyük bir başarı kabul edilmelidir. Rusya’da Batılı anlamda bir demokratik yarış olmadığı, Putin’in bu nedenle oylarını arttırabildiği, özellikle Batı medyasında, sıklıkla dillendirilmektedir. Bu yargı doğrudur, Rusya Federasyonu’nda demokrasi tüm kurumlarıyla işletilmemektedir. Ancak; Putin’in yükselişini sadece demokratik olmayan bir ortama dayandırmak Rusya gerçekleri ile bağdaşmamaktadır. Rus lider yönetim şekliyle halkı üzerinde bir etkiye sahiptir ve bunun çeşitli nedenleri bulunmaktadır.

Buradan hareketle hazırlanan bu çalışma, Putin’in kısa biyografisine yer vererek, SSCB’nin dağılmasının ardından kurulan Rusya Federasyonu’nda siyasi, ekonomik ve toplumsal açıdan travmaların yaşandığı bir ortamda iktidara gelerek Rus siyasal yaşamında yerini almış olan Vladimir Putin’in, Rusya Federasyonu’nda güçlü bir siyasi figür olarak yükselişini ele almıştır.

2. PUTİN’İN KISA BİYOGRAFİSİ

Rusya Federasyonu devlet başkanı Vladimir PUTİN, dünya liderleri arasında yaşam öyküsü en fazla merak edilen liderler

²Sentralnayaİzbratel’nayaKomissiyaRussiskiyFederatsii

arasındadır. Bu konuda araştırma yapanların genel kanaati Putin'in bilinmezliklerle dolu olduğu, hakkında çok az şey bilindiği, hatta bilinmesi istenildiği kadar bilgiye sahip olunduğu yönündedir. Boris Yeltsin'in daha görev süresinin dolmasına üç ay kala görevinden çekildiğini açıklamasıyla Anayasa gereği devlet başkanlığı makamına oturan Putin, bir ay sonra üç gazeteciyi çağırılmış ve yaşamöyküsünü anlatmıştır. Putin'in açıklamalarından oluşan bu kitapta, arkadaşları, eş ve çocukları ile çalışma arkadaşlarının anlatımları bulunmaktadır. Orijinal ismi "Ot Perogo Litsa³" olan bu kitap Natalya Gevorkyan, Natalya Timakova ve Andrey Kolesnikov isimli üç gazeteci tarafından kaleme alınmış ve bu alandaki temel başvuru kaynağı niteliğindedir. Rus muhalif gazeteci Masha Gessen tarafından yazılmış ve Rusya'da yasaklanmış olan "Putin: Yüzü Olmayan Adam" isimli kitapta Putin ile ilgili yapılmış olan önemli çalışmalarındandır. Türk araştırmacılar tarafından Putin ile görüşme sağlanarak bu konuda derinlemesine bir araştırma yapılmamış olmakla birlikte, uzun yıllar Rusya'da gazetecilik yapmış Cenk Başlamış ve Okay Deprem tarafından kaleme alınmış "Rusya'yı Ayağa Kaldıran Lider" isimli kitap Türkiye'de yayımlanmış olan kitaplar arasında temel başvuru kaynağı sayılabilecek niteliktedir. Pekibu kadar merak edilen Vladimir Viladimiroviç Putin⁴ kimdir?

Vladimir Putin 7 Ekim 1952'de SSCB döneminde adı Leningrad olan St. Petersburg kentinde bir işçi ailesinin çocuğu olarak doğmuştur. Babası Vladimir Spiridonoviç Putin ve annesi Maria İvanovadır (Seyrek, 2018, 6). Putin ailenin üçüncü erkek çocuğu olarak dünyaya gelmiştir; ancak ağabeyleri Viktor ve Albert o dünyaya gelmeden önce hayatlarını kaybetmişlerdir. Viktor, Leningrad Kuşatması sırasında hastalıktan, Albert ise savaşın

³Bu kelime Türkçeye "Birinci Yüzden" olarak çevrilebilmekle birlikte "ilk ağızdan" anlamına gelmektedir.

⁴ İsim, baba ismi, soy ismi: Rusça'da baba isminin sonuna oğlu-kızı anlamına gelen ismin bittiği harfe göre erkeklerde oviç, eviç; bayanlarda ise ovna, evna ekleri gelmektedir.

18÷ Yeni Demir Yumruk: Putin'in Yükselişi

başlamamasından önce ölmüştür. Putin'in çocukluğunun geçtiği ev, kentin merkezindeki Baskov Sokağı'nda 12 numarada bulunan bir "komünalka" olup, beş katlı binanın en üstteki beşinci katında bulunmaktaydı ve bu daire üç aile tarafından paylaşılmaktaydı. Dört gözlü ocakta yemek pişirme ve üzerine tüneyerek banyo yapılan tuvalet gibi konularda sık sık sıra tartışmalarının yaşandığı bu evler, sayıları bir hayli azalmış olsa da, Rusya'da günümüzde de bulunmaktadır. Putin'in çocukluğuyla ilgili çok fazla ayrıntı bulunmamakla birlikte, kişiliğinin oluşmaya başladığı bu dönemle ilgili ipucu niteliğinde bazı bilgiler bulunmaktadır. Gerek kendisi gerekse o dönemdeki arkadaşları ve tanıdıklarının anlattıklarından, ders çalışmayı fazla sevmeyen, oturdukları semtin de etkisiyle kavgaya yatkın, haylaz, hatta kendi ifadesiyle "kabadayı" bir çocukluk geçirdiği anlaşılmaktadır. Yaşadığı apartmanın avlusu işsiz güçsüz takımının içki ve sigara içerek zaman öldürdüğü, sızdığı, tartışmaların hemen kavgaya dönüşebildiği bir yerdir. Bu ortam, kendisinin de ifade ettiği gibi, sert ve kavgacı bir çocuk olmasında rol oynamıştır (Başlamış ve Deprem, 2018, 43-44).

Putin'in anlatımıyla Gevorkyan, Timakova ve Kolesnikov, (2017, 13-14) tarafından yazılan biyografide Putin; babası hakkında bildiklerinin annesiyle ilgili olanlardan daha fazla olduğunu, dedesinin Petersburg'da doğduğunu ve aşçılık yaptığını ve ailesinin sıradan bir Rus ailesi olduğunu belirterek; "*ailemiz en sade ailelerden biridir. Aşçı bile çıkarmış. Dedem belli ki, sanatının ehliymiş. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra onu, Lenin ve tüm Ulyanov ailesinin kaldıkları Moskova yakınındaki Gorki'ye aşçılık yapması için çağırmışlar. Lenin öldükten sonra da Stalin'in bir binasında görevlendirilmiştir. Dedemin 1911 yılında St. Petersburg'da doğmuş olduğunu biliyorum. Birinci Dünya Savaşı başladığında Piter'de açlık varmış ve yaşam zorlaşmış. Tüm ailemiz Tversk kentinin Pominovo köyüne göç*

⁵ "Komünalka" birden fazla ailenin paylaştığı, genelde her aileye sadece bir odanın düştüğü, mutfak, banyo ve tuvaletin ortak kullanıldığı, yaşam standardı hayli düşük, evlere verilen isimdir.

etmiş. Orası ninemin doğum yeridir. Orada barındıkları ev hala duruyor. Akrabalarımız oraya dinlenmeye giderler. Pominovo'da babam annemle tanışmış ve her ikisi de 17 yaşındayken evlenmişler. 1932 yılında ailemiz Piter'e gelmiş ve Petergof banliyosuna yerleşmişler. Annem bir fabrikada çalışmaya başlamış. Babam ise hemen askere gidip denizaltı filosuna katılmış. Askerden dönünce birer sene arayla iki oğulları olmuş" şeklinde açıklamalarda bulunmuştur.

Putin'in dedesi Lenin için açıcılık yaptıktan sonra görevine Stalin' in emri altında devam etmiş, ardından da hayatının son günlerini Parti'nin yaşlılar yurdunda tamamlamıştır. Bu katıksız seçereye rağmen, genç Vladimir her tür Leninist şevk ve azimden tümüyle uzaktır. Onun hakkında bildiğimiz şeyleri şöyle bir düşünecek olursak komünizme tam manasıyla hiçbir zaman inanmadığı rahatlıkla söylenebilir (Eltchanınoff, 2017, 18).

Putin babasının engelli olmasını şöyle açıklamıştır (Gevorkyan, Timakova ve Kolesnikov, 2017, 13-17); *"Savaş sırasında babama ve bir arkadaşına bir Alman' ı ele geçirmelerini emretmişler. Her ikisi de gizlice bir Alman siperine yaklaşip beklemeye koyulduklarında, siperden bir Alman aniden fırlamış. Alman ve bizimkiler şaşırılmışlar. Kendini daha önce toparlayan Alman bizimkilere bir el bombası fırlatıp istifini bozmadan oradan uzaklaşmış. Yaşam aslında böyle önemsiz parçalardan oluşan bir bütündür. Bu tarihsel bölümü babam bana özel olarak anlattı. Evet, Alman herhalde onları öldürdüğünü sanmış olmalı. Oysa bomba parçalarıyla ayağı parçalanan babamı bizimkiler oradan alıp, birkaç saat taşıyarak, öncü birliklere götürmüşler. Evet, Tanrıya şükürler olsun ki, yanılmış. Babam hastanede birkaç ay yattıktan sonra ölümden sıyrılmış. Onu orada annem her gün ziyaretine geliyormuş. Geliyormuş ama, kendisi de yarı ölü bir haldeymiş. Onun durumunu gören babam hemşirelerden gizli olarak, kendi yiyeceğini ona vermeye başlamış. Babamın açlıktan bilincini yitirmesinin farkına varan doktorlar, sorunun neden kaynaklandığını da anlayıp uyarılmışlar ve bir süre annemin babamı ziyaret etmesine ara vermişler. Sonuç olarak ikisi de*

20÷ Yeni Demir Yumruk: Putin'in Yükselişi

hayatta kalmışlar. Yalnız, babam yaralandıktan sonra tüm yaşamı boyunca topal kalmıştı.

SSCB kanunlarına göre vaftiz yasaklanmasına karşın Putin Rus Ortodoks Kilisesi'nde vaftiz edilmiştir (Onay, 2018, 7). Babasının ateist olmasına karşın annesi inançlı bir kadın olup, küçük işlerle uğraşarak yaşamını devam ettirmiştir. Vladimir Vladimiroviç'in büyükbabası ise komünist rejimde oldukça sıra dışı bir hayat sürmüştür. (Eltchanunoff, 2017, 12). Putin annesinin kendisine Hz. İsa'nın tabutuna koymasına için vaftiz haçını verdiğini, kendisinin de onun dediğini yaptığını ve haçı o günden sonra boynundan hiç çıkarmadığını ifade etmiştir (Gevorkyan, Timakova ve Kolesnikov, 2017, 13-17). 2000 yılında devlet başkanı olmasıyla da, eski Rusya özlemiyle, kilise-devlet ilişkisini üst seviyeye çıkarmış ve kilisenin faaliyet alanlarını genişletmiştir. Putin ile birlikte Rus Ortodoks Kilisesi, Rus ulusalcılığının temel öğelerinden birisi haline gelmiştir. Putin'in vermiş olduğu cesaretle kilise yeniden devletin geleceğinde etkin rol alma arzusunda olduğunu ilan edebilmiştir (Dualı, 2014, 280). Putin'in söylem ve eylemlerinden, dine karşı olmadığı, politik olarak dini kurumlardan yararlanmak istediği ve Rus milli kültürüyle Ortodoks Kilisesini özdeşleştirdiği anlaşılmaktadır.

Putin'in Öğretmeni VeraGureviç; Putin'in annesinin yumuşak başlı, herkesin iyiliğini isteyen çok iyi bir insan olduğunu, tek isteğinin Putin'in karnının tok, sırtının pek olması olduğunu, eğitilmiş birisi olmadığını, beş yıllık ilkokulu bitirip bitirmediğini bilmediğini, tüm yaşamı boyunca çalıştığını, kapıcılık yaptığını, geceleri fırında çalıştığını, laboratuvarında tüpleri yıkadığını belirtmiştir (Gevorkyan, Timakova ve Kolesnikov, 2017, 13-17). Putin, sıradan bir yaşamları olduğunu annesinin lahana çorbası, pırzola, krep, Pazar ve tatil günlerinde ise lahana, et ve pilav, turta ile çok lezzetli çörekler (piroşki) yaptığını söylemiştir (kremlin.ru). Vladimir Putin ile ilgili yapılmış bazı çalışmalarda, Putin'in gerçek annesinin Gürcistan'ın başkenti Tiflis'in Metehi Köyü'nde yaşadığını, 87 yaşında olduğunu, adının Vera Putina

olduğunu, bu konuyu araştıranların ise garip şekilde öldürüldüklerini dile getirmektedirler. Ancak bu konu bugüne kadar ne muhataplarınca kabul edilmiş ne de teknik olarak ispat edilebilmiştir.

Seyek, (2018, 60), Putin'in "Annem 1998'de öldü" demesine karşın, Gürcistanlı Vera Putina'nın Rus liderin gerçek annesi olduğunu açıkladığını, Putin'in 4 yaşında iken birlikte çekti oldukleri fotoğrafı gösterip, Putin'in 4. sınıfa kadar köyün ilkokulunda öğrenim gördüğünü söyleyerek; "Putin'in babası Platon Privalov bir mekanikçiydi. Başkasıyla evliydi ama benimle de yaşıyordu. Putin, 1950 yılında doğdu. Daha sonra Giorgi Osepasvili adlı bir askerle evlendim ve Gürcistan'a yerleştim. Putin benim yanımdaydı. Fakat kocamın baskısı ile 1960 yılında Rusya'daki dedesi ve anneannesinin yanına bırakmak zorunda kaldım. Zorunlu olarak terk ettim. Ben çocukluğunda onu Vova diye çağırırdım, gelin, benim DNA'mı alın ve oğlum ile karşılaştırın" dediğini yazmıştır. Ancak tüm bunları doğrulayacak bir delil ortada bulunmamaktadır. Kaldı ki Putin'in ilkokul öğretmenini Putin hakkında bildiklerini ve onun hakkındaki yorumlarını sıklıkla basınla paylaşmaktadır. Eğer dördüncü sınıfa kadar Gürcistan'da okuduysa ilkokul birinci sınıftan arkadaşları ve öğretmeninini demeçlerini nereye koymak gerekecektir.

Putin'in spora meraklı olduğu bilinmektedir. Spora nasıl başladığını Putin şöyle anlatmaktadır (Gevorkyan, Timakova ve Kolesnikov, 2017, 27-28);

"Spor yapmaya on-onbir yaşlarında başladım. Sokakta ve okulda yalnız kavgacı karakterin yetmeyeceğini anladığımda, boks başlamayı kararlaştırdım. Fakat hemen burnumu kırdıklarından, orada fazla tutunamadım Ağrı çok korkunçtu. Burnumun ucuna dokunamıyordum. Çevremdekilerin ameliyat önerilerine karşın, doktora gitmedim. Ben onlara neden ameliyat olacaktım, kaynar geçer dedim. Fakat bundan sonra boks yapma isteğim kayboldu. Bunun üzerine sambo çalışmayı

22÷ Yeni Demir Yumruk: Putin'in Yükselişi

kararlaştırdım. Bu spor dalı o zaman yaygındı. Onun evimize yakın şubesine gelip çalışmalara başladım. Burası "Trud" 8 cemiyetine ait küçük bir salondur. Orada Anatoli Semenoviç Rahlin adında çok iyi bir antrenörüm oldu. Tüm yaşamını işine adanmış bu insan, hala genç kızları ve oğlanları çalıştırmaktadır. Bu antrenörün yaşamımda önemli rolü olsa gerek. Eğer spor yapmasaydım ileride neler olurdu kim bilir! Semenoviç, gerçekten beni sokaktan kurtardı. Doğru konuşmak gerekirse orada da işler pekiyi gitmiyordu. Önce sambo çalıştım, sonra judoya başladım. Antrenörümüz geçmeye karar verince, tüm grubumuz samboyu bırakıp judoya başladı. Judo öyle sade bir spor dalı değil, felsefedir. Judo başlama ritüelinden, bitiş ayrıntılarına dek eğitici bir süreçtir. Haliya çıkar, eğilerek birbirinizi selamlarsınız... Başka türlü de yapabilir, selamlaşmadan rakibinizin alınına bir darbe indirebilirsiniz!

1960'ta 12 yıl sürecek temel eğitim hayatına başlayan Putin, kahramanlar şehri olarak adlandırılan St. Petersburg bir vatansever olarak yetiştirilmiştir. 1970'lerin başında St. Petersburg Devlet Üniversitesi'nde hukuk eğitimine başlamış ve eğitimi süresinde Almanca öğrenmeye özel önem vermiştir. "Dış Ticaret Hukukunda Teşvik Prensipleri" bitirme tezi ile 1975 yılında yüksek başarı notuyla hukuk öğrenimini tamamlamıştır. 90'lı yılların başında Putin'in St. Petersburg Devlet Üniversitesi'nde bir doktora çalışması yaptığı ve ekonomi doktoru unvanı aldığı bilinmekle birlikte doktora çalışmasının konusu hakkında hiçbir bilgi bugüne kadar kamuoyuna sızmamıştır. Tanınmış bir hukukçu olan Profesör Valeriya Abromoviç'in yanında uluslararası özel hukuk konusunda doktora yaptığına dair söylentiler vardır. Öğrencilik yıllarında uzak doğu dövüş sporlarına merak salmış, iyi bir judo ustası olmuştur. Üniversitedeki hocalarından birinin, daha sonra yanında yükselişine başlayacağı Rusya'nın reformcu politikacılarından Anatoli Sabçak olduğu ileri sürülmektedir ama bu bilgi doğru değildir. İyi bir hukuk eğitimi alan Putin'in öğrenciliği sırasında azimlilik, güvenilirlik ve büyük bir organizasyon yeteneğine sahip olduğu söylenmektedir. Putin'in öğrencilik yıllarında Rus tarihinde önemli yer tutan Petro'ya ve

Aleksandr Nevski'ye hayran olduğu, onları takdir ettiği bilinmektedir. Leningrad şehrinin entelektüel havasından da etkilenmiştir. Genç bir hukuk öğrencisiyken "Helsinki Nihai Senedi" onu etkileyen hukuk belgelerinin en önemlisi olmuştur. Bu bildirge öteden beri Batılı değerlere açık Leningrad'da özel bir ilgiye mazhar olmuş, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nde insan haklarının korunması ile ilgili ilk grubun oluşmasına sebebiyet vermiştir. St. Petersburg, Sovyet İmparatorluğu'nda Moskova'ya karşı hep dik kafalı olagelmış ve şehrin entelektüelleri özgürlüklerin korunmasında ve kültürel değerlerin yaşatılmasında önemli rol oynamışlardır (Seyrek, 2018, 7-8).

Putin, üniversitedeki öğrencilik yılları ile ilgili olarak, öğrenciyken parasının yetmediğini, ailesine yük olduğunu, o dönem inşaat ekiplerinde çalışanların çok para kazandıklarını, kendisinin de Komi'ye gidip böyle bir ekibe katıldığını, ormanda yollar açıp evler yaptıklarını, işi bitirince biner ruble kadar para kazandıklarını, o zaman için bunun iyi para olduğunu bir arabanın dörtte bir fiyatına denk geldiğini anlatmıştır (Gevorkyan, Timakova ve Kolesnikov, 2017, 27-28)

Putin KGB'de çalışma isteğini ve istihbaratçı olmasını şöyle anlatmaktadır (Gevorkyan, Timakova ve Kolesnikov, 2017, 27-28, 46);

“Okulu bitirmeden önce, bana Mars'a gitmek gibi ulaştırılması çok zor gelen istihbarat örgütüne girmek istiyordum. İstihbaratla ilgili kitaplar okumuş, filmler seyretmiştim. Çok geçmeden denizci olayım dedim. Sonra yeniden istihbaratçılığa döndüm. Ashında en başta pilot olmayı çok istemiştim. Leningrad'daki sivil havacılık akademisine ciddi olarak hazırlanıyordum. Havacılıkla ilgili literatürü okuyordum. Hatta bir dergiye de abone olmuşum. Daha sonra okuduğum kitaplar ve "Kılıç kalkan" benzeri filmler de görevlerini yapmışlardı. Beni en çok şaşırtan şey az bir kuvvetle, hatta bir adamın gücüyle, tüm bir ordunun ulaşamadığı hedefe ulaştırılmasıydı. Bir istihbaratçı binlerce insanın kaderini

24÷ Yeni Demir Yumruk: Putin'in Yükselişi

belirliyordu. Herhalde ben bu işi böyle anlamıştım işte.Nasıl istihbaratçı olunacağını öğrenmek için, galiba dokuzuncu sınıftayken KGB'nin kabul bürosuna gitmiştim. Bir amca beni karşıladı ve çok tuhaftır beni dinledi. Sizinle çalışmak istiyorum dedim.

Sevindik ama biraz zaman gerek dedi.

Ne gibi?

Biz kendi ayağıyla gelenleri almıyoruz, bu bir. İkincisi de bize ancak askerliğini yapanlar, ya da bir yüksekokulu bitirenler girebilirler.Doğal olarak ilgilenmiştim.

Hangi yüksek okulu? diye sordum.

Besbelli benden kurtulmak isteyen o:

Hangisi olursa olsun dedi.

Siz hangisini yeğliyorsunuz?

Hukuk fakültesini.

Anladım.

O andan itibaren Leningrad üniversitesi hukuk fakültesine hazırlanmaya başladım. Üniversitede okuduğum yıllarda hep, KGB'nin kabul bürosuna gittiğimde benimle konuşan adamın bir gün beni anımsayacağını bekledim. Ama beni büsbütün unutmuşlardı. O zaman lise öğrencisiydim. Benden böyle bir atağı kim beklerdi? Onla kendi ayağıyla gelenleri almadıklarını anımsayıp, ortalıklarda görünmedim. Bak-tım dört yıl geçmesine karsın onlardan hiç ses yok, o konunun kapandığını düşündüm ve şu iki işten birine girmeyi kararlaştırdım: Savcı, ya da avukat olacaktım. Bunlar prestijli işlerdi. Fakat dördüncü sınıfta bir adam karşıma çıkıp, buluşmamızı önerdi. Gerçi adam kim olduğunu söylememişti ama, ben her şeyi hemen anlamıştım. Çünkü: Söz konusu olan gelecekteki görevinizdir. Bu konuyu sizinle konuşmak istiyorum, diyordu. Yerinizde olsam hangi göreve? Diye şimdilik sormazdım, de-yince hangi göreve gireceğimi derhal anladım. Söylemek istemediğine

göre gizli örgüte olmalıydı. Falanca gün fakültenin girişinde buluşmak için anlaştık. Ben gelip onu yirmi dakika kadar bekledim. Kendi kendime, ya hayvanın teki, ya da biri şaka yapıp beni aldattı diye gitmeye kalkmışım ki, o nefes nefese koşarak geldi. Özür dilemesi hoşuma gitmişti. İleride daha çok zamanımız olacak ama Volodya sana gizli örgütte çalışmayı önerselerdi, ayrıntıya girmeden bu öneriyi nasıl karşıladın, dedi.

Putin 1980 yılının sonlarına doğru Ludmila Şrebneva ile tanışmıştır (Konstantinoviç, 2018). Aslında bu tanışmadan bir yıl önce yakın bir arkadaşının kardeşi olan Lyudmila Hmarina ile nişanlanmış, hatta nikâh için başvurmuş ama açıklamadığı bir nedenle son anda bu evlilikten vazgeçmiştir. Yakın arkadaşları ve öğretmenleri Putin'in karşı cinse karşı hep mesafeli durduğunu, buna karşılık kadınların onunla ilgilendiğini anlatmışlardır (Başlamış ve Deprem, 2018, 54). 1983'te Ludmila Şrebneva ile evlenen Putin, evlilikten sonra eşiyile birlikte, ekonomik koşullar nedeniyle, kendi ailesinin evinde yaşamaya başlamıştır. Putin'in iki kızı vardır. Her ikisi de Doğu Almanya'da, Dresden'de doğmuş, orada anaokuluna gitmiş ve Moskova'daki Alman okulunda eğitim görmüşlerdir. Karısı Ludmila Leningrad Devlet Üniversitesi'nde filoloji (Germanoloji) eğitimi almış olup, üniversiteden sonra hostes ve Kaliningrad'da öğretmen olarak çalışmıştır. Ludmila Almanca, İspanyolca ve Fransızca bilmektedir (Seyrek, 2018, 20). Putinler kızlarını her zaman gündemde uzak tutmaya çalışmış, gittikleri üniversitede bile kimliklerini saklamışlardır (Jakobs, 2018). Otuz yıllık evliliklerinin ardından 2013 yılında ikili resmen ayrıldıklarını duyurmuşlardır.

Evlendikten bir yıl sonra, KGB'ye girmesinin dokuzuncu yılında, binbaşılığa yükseltilen Putin, 1984 yılında kurumu tarafından Moskova'daki ünlü Kızıl Sancak Enstitüsü'ne gönderilmiştir. Burası, diplomat ya da gazeteci kimliğiyle yurtdışına gönderilecek Sovyet ajanlarının eğitildiği seçkin bir akademidir. Sıkıcı masa başı işlerle geçirdiği uzun yılların ardından Putin'in şansı

26÷ Yeni Demir Yumruk: Putin'in Yükselişi

nihayet dönmüştür. Sahada nasıl ajanlık yapılacağıının asıl bilgilerini burada alan Putin'e, diğer tüm öğrenciler gibi bir takma ad verilmiştir; "Yoldaş Platov". Üniforma zorunluluğu olmayan dersler sırasında bile, sıcak havaya rağmen yekeleli takım elbise giyerek üstlerinin dikkatini çekmeyi başaran Putin, sınıfının sözcüsü seçilmiştir (Başlamış ve Deprem, 2018, 56). Güvenlik örgütlerinde görev yapan veya buraların okullarında eğitim gören kişilerin disiplinli ve sadık olmaları her şeyin önünde gelmektedir. Kıyafete gösterilen özen ise disiplinin en önemli göstergesi olarak kabul edilmektedir. Putin'in KGB eğitim kurumlarındaki sabırlı ve disiplinli oluşu onun üstlerinin gözünde olumlu bir imtihanı olmasına neden olmuştur.

1985-1990 yılları arasında Vladimir Putin Doğu Almanya'da Dresden'deki yerel istihbarat ofisinde görev yapmıştır (kremlin.ru). İyi düzeyde Almanca bilen Putin, KGB'deki üstleri tarafından Doğu Almanya'ya atandığında (33 yaşında) oldukça genç bir ajandı. Moskova'daki "Yabancı İstihbarat Akademisi"nde eğitimini tamamladıktan sonra önünde iki seçenek bulunmaktaydı; ya birkaç yıl daha bekleyecek ve Batı Almanya'ya gönderilecek, ya da hemen Doğu Almanya'ya gidecekti. Putin, ikinci seçeneği tercih etmiştir. Burada sade yaşamlarına devam etmişler ve Doğu Alman gizli servisi görevlileriyle önemli dostluklar geliştirmişlerdir. Putin burada bira tüketimine bağlı olarak 12 kilo almıştır (Yegorov, 2017). Yurtdışı göreve giden kamu görevlilerine ülkeleri tarafından genellikle bulunulan ülke standardının üzerinde bir ödeme yapılmaktadır. SSCB yaşam koşullarından sonra Doğu Almanya hiç kuşkusuz Putinler için renkli bir dönem olmuştur. Ancak Berlin duvarının yıkılmasıyla bu durum değişmiştir. Ancak değişen şartlar Putin'in yaşamını çok çabuk değiştirmiş ve onu belki de kendisinin dahi hayal edemeyeceği bir koluma taşımıştır.

Doğu Almanya'da ilk önce operasyon şefi, sonra bölüm başkan yardımcısı olmuştur. Daha yükselecek pozisyon bulunmayan bu görevde hızlı bir şekilde yükselmiştir. Daha sonra KGB

temsilciliği parti komitesine üyesi yapılmıştır (Gevorkyan, Timakova ve Kolesnikov, 2017, 27-28, 72). Dresden'in Putinler için önem taşıyan ilk yanı, belki de hayatlarında ilk kez kendi müs-takil konutlarına taşınıyor olmalarıydı. Çünkü evliliklerinin ba-sından itibaren Leningrad'da, Putin'in anne ve babasının ya-nında yaşamaktaydılar. Dresden'den akan meşhur Elbe Nehri'ne nispeten yakın konumda bir fundalığın kenarındaki Radeberger Sokağı üzerinde 101 numaralı binada, üç odalı gös-terişsiz bir daireye yerleşmişlerdir. Putin tam dört buçuk yıl bo-yunca çalışacağı yerin konumu bakımından oldukça şanslıydı. Evinden işyerine yürüyerek sadece 7-8 dakikada gidiyordu. Eski eşi Lyudmila'nın anlattığına göre Putin hafta içi öğle yemekleri için her gün eve geliyordu (Başlamış ve Deprem, 2018, 62,63). An-cak Berlin Duvarı'nın yıkılmasına doğru Putinlerin bu rahatları bozulmuştur.

9 Kasım'da Berlin Duvarı'ndan kontrollü geçişe izin verilme-siyle kalabalıkların kendilerine olan güveni de artmıştır. Hem STASİ⁶ hem de KGB binalarının önünde insanlar toplanmaya başlamışlardır. O günlerde şüphesiz Putin de sürekli temas ha-linde olduğu ve güvendiği üniformalı arkadaşlarının yardımı geleceğini düşünmüştür; ancak beklenen olmamış, Mikhail Gor-baçov sessiz kalmış, tanklar harekete geçmemiştir. Putin o gün-ler için "Kimse bizim için kılını bile kıpırdatmadı!" demiştir. İşin başa düştüğünü anlayan KGB ajanı Putin, binadaki tüm çalışan-lara gizli belgeleri yaktırmıştır. Protestolardan sadece iki hafta sonra Batı Almanya lideri Helmut Kohl Dresden'e gelip bir ko-nuşma yapmış ve artık Almanya'nın birleşmesi ve Doğu Alman-ya'nın çöküşü neredeyse kesinleşmiştir. Putin'in Kohl'ün konuş-ması sırasında salonda olup olmadığı bilinmiyor; ancak bir KGB ajanı olarak olanlardan haberinin olduğu muhtemeldir. Doğu Almanya'nın çöküşünün Putin'in özel hayatında da büyük deği-şimlere yol açmış olduğu muhakkaktır (Seyrek, 2018, 13). Berlin

⁶Doğu Almanya'nın güvenlik ve istihbarat örgütü.

28÷ Yeni Demir Yumruk: Putin'in Yükselişi

duvarının yıkılıp iki Almanya'nın birleşmesiyle Putin zorunlu olarak St. Petersburg'a dönmek zorunda kalmıştır.

Ülkesinin ve Doğu Blokunun geçirmekte olduğu dönüşüm gizli serviste artık 15. Yılıni dolduran Putin'in kafasını karıştırmıştır. Eğer varsa, geleceğinin Moskova'da olduğunu sezmiş; ancak "kurtlar sofrasına benzeyen başkentte çok yüksek olmayan rütbesiyle, ona sahip çıkacak kimse olmadan hayatta kalması zor görünmüştür. Böylece Leningrad'da kalmaya karar vermiş ve "gizli ajan" kimliğiyle mezun olduğu Leningrad Devlet Üniversitesi'nin Rektörü Stanislav Merkuriev'e uluslararası ilişkiler konusunda danışmanlık yapmaya başlamıştır (Başlamış ve Deprem, 2018, 73).

Leningrad Devlet Üniversitesi Hukuk Fakültesinden hocası olan Profesör Anatoly SABÇAK'ın St. Petersburg belediye başkanı seçilerek Putin'i Belediye'de çalışmaya davet etmesiyle de kaderi değişmiştir (Rar, 2012, 83). Hem Moskova hem de St. Petersburg'da o zamana kadar hiç var olmamış belediye başkanlığı makamı kurulmuştur (Gessen, 2015, 145). Putin Haziran 1991'de, SSCB sonrası yapılan ilk demokratik seçimlerde hocası Sabçak'ın başarılı belediye başkanlığı seçim kampanyasında görev almıştır (www.brookings.edu).

1991 yılının Ağustos ayında yaşanan Stalinist darbe girişiminin bastırılmasında iki önemli adam Putin'in takdirini kazanmıştır, bunlardan biri Başkan Boris Yeltsin, diğeri Haziran ayında Petersburg Belediye Başkanı seçilmiş olan Anatoli Sabçak'tır. Moskova'da Yeltsin darbecileri durdurmayı başarırken, Sabçak Petersburg'a bir askeri birliğin girişini engellemeyi başarabilmiştir. Moskova'da 300.000 kişi darbeyi protesto etmek için sokaklara dökülürken, Petersburg'da bu sayı 500.000'i bulmuştur. Putin, Sabçak'ı bütün enerjisi ile desteklemiş, özellikle öteden beri ordu ile sahip olduğu özel ilişkileri de kendisine yardımcı olmuştur. Bu olaylar üzerine Sabçak, Putin'i Petersburg Belediyesi Dış İlişkiler Komitesi Başkanlığı görevine getirmiş, Moskova'da

Yeltsin darbecileri durdurmaya başarırken 1994'ten, 1996' ya kadar da sayısı üç olan 1. Belediye Başkan Yardımcılığı görevini üstlenmiştir. Bu görevde de ekonomik alandaki dış ilişkilerden sorumlu olmuştur. Batılı sözleşmeli danışman firma KPMG ile işbirliğinin yürütülmesi işini de üstlenmiş, kendisi için Almanya pratik olarak önem kazanmaya başlamıştır. Alman firmalarını Petersburg'a çekebilmeyi başarabilmiş, Dresdner Bank ile görüşmeler yapmış, banka yöneticilerini St. Petersburg'da şube açmaları için ikna edebilmeyi başarmıştır. 1945'ten sonra Rusya'da banka işlemleri için lisans alabilen ilk banka Dresdner Bank olmuştur (Seyrek, 2018, 20).

1996 yılında Sabçak belediye başkanlığı seçimlerini kaybetmiş, yeni başkan Putin'e birlikte çalışmayı teklif etmiştir. Ancak Putin bu teklifi sadakati nedeniyle reddetmiştir (www.notable biographies). Belediyedeki görevinin ardından Putin'in kariyeri baş döndürücü bir şekilde gelişmiştir. İlk olarak Yeltsin tarafından Rusya'nın yurtdışındaki gayrimenkullerinden sorumlu kuruluşun başkan yardımcılığına atanarak Moskova'ya gelmiş, bir yıl sonra Kremlin İdari İşler Başkan Yardımcılığı'na terfi ettirilmiştir. Moskova'nın iktidar koridorlarında dolaşmaya devam eden Putin 1998 yılında bu kez, KGB'nin yerini alan Federal Güvenlik Servisi'nin (FSB) başkanlığına atanmış, yaklaşık bir yıl sonra ise, 9 Ağustos 1999'da Yeltsin tarafından başbakanlık makamına getirilmiştir (<http://medyagunlugu.com>).

Putin, Başbakanlık makamına getirilişinin kendisine önceden sorulmadığını belirterek süreci şöyle aktarmıştır (Gevorkyan, Timakova ve Kolesnikov, 2017, 27-28, 72).

Boris Nikolayeviç Yeltsin beni çağırıp bana başbakanlığı önerme düşüncesinde olduğunu, fakat bir kez daha Stepaşin ile görüşmesi gerektiğini söylemişti. Hiç şaşırمامıştım. İşin bu mecraya gireceği anlaşılıyordu. Bunu söylerken kendi atanmamı değil, Stepaşin'in işten el çektilmesini göz önüne alıyorum. Yeltsin benim başbakanlığı isteyip

30÷ Yeni Demir Yumruk: Putin'in Yükselişi

istemediğimi sormamıştı. Yalnızca Stepaşin için karara vardığımı söylemişti. Ayrıca Yeltsin benimle konuşmasında "ardıl" sözcüğünü kullanmadı. Yeltsin "gelecek başbakan" demeyi yeğliyordu ve her şey yolunda giderse bunun olacağını hesap ediyordu. Televizyondaki bir konuşmasında Yeltsin benim için geleceğin potansiyel başkanı demişti ve bunu yüksek sesle tüm ülkeye yaymıştı. Onun bu konuşmasından hemen sonra beni soru yağmuruna tutanlara ben: "Madem başkan söyledim, ben de olurum!" dedim. Bunu pek inanarak söylemediğim her ne kadar doğruysa da onlara başka türlü yanıt veremezdim. O zaman ülkenin ne durumda olduğunu anımsayın bir. Seçimlere çok az bir zaman kalmıştı. Yeltsin'in bir karar alması gerekliydi.

Uzun zamandan beri yeni yıl Rusya'nın en büyük aile tatili olarak diğer tüm önemli günleri geride bırakmıştı. Yılbaşı gecesinde Ruslar aile ve arkadaşlarıyla bir araya gelir yılın sona ermesinden önce Kremlin'in kulelerindeki saatlerden birinin gece yarısını vurmasını seyretmek için televizyon başında toplanır, saatin vurmasıyla beraber hep beraber oturup akşam yemeklerini yerlerdi. Gece yarısına yaklaşan bir saatte ulusun lideri bir konuşma yapardı. Bu durum SSCB'de gelenek haline gelmişti ve 1992 tarihinden itibaren Yeltsin tarafından devralınmıştı. 31 Aralık 1999 tarihindeki yeni yıl konuşmasında, Yeltsin zamanından on iki saat önce televizyona çıkmış ve yapmış olduğu konuşmasında "Dostlarım, canlarım, bugün yeni yıl öncesinde size son kez sesleniyorum; ancak hepsi bu kadar değil. Bugün sizlere Rusya devlet başkanı olarak son kez sesleniyorum. Bir karar verdim. Bu kararı verirken uzun ve zor bir zaman geçirdim. Bugün, bu yüzyılın son gününde görevimden ayrılacağım...Ben gidiyorum...Rusya yeni milenyuma yeni politikacılar, yeni yüzler, yeni, zeki, güçlü, enerjik insanlarla girmeli...Ülkede devlet başkanı olmayı hak eden ve Rusya'daki herkesin gelecekle ilgili umutlarını bağladığı güçlü bir kişi varken, neden makamımda altı ay daha oturayım?" Sonra Yeltsin özür dileyerek "üzgünüm, hayallerimizin pek çoğu gerçekleşmedi. Kolay olacağını düşündüğümüz şeyler, acı verici derecede zor çıktı. Tek bir çabayla, tek

bir güçlü hamleyle gri, durağan, totaliter geçmişimizden, parlak, varlıklı, medenileşmiş bir geleceğe sıçrayabileceğimize inanan insanların umutlarına cevap veremediğim için üzgünüm. Eskiden buna ben de inanıyordum...Bunu daha önce hiç söylemedim ancak bilmenizi istiyorum. Hayatı biraz daha iyi bir hale getirmek için ne yapabileceğimi düşünerek uygusuz geceler, acı dolu zamanlar geçirdim...Ben gidiyorum. Yapabileceğim her şeyi yaptım. Yeni bir nesil geliyor; onlar daha fazlasını ve daha iyisini yapabilirler” (Gessen, 2015, 45-46). Yeltsin’in bu konuşması, başarısız ve çaresiz bir adamın sözleriydi; ancak hakkı teslim edilmelidir ki elindeki iktidarı bir başkasına, hatta daha çok yeni tanımış olduğu birisine devrederek halkına veda etmiştir. İktidarını bu kadar kolay bir şekilde başkasına bırakabilen liderler dünyada çok azdır. Yeltsin’in ayrılışıyla ilgili çeşitli yorumlar yapılmıştır. Bu zamansız ayrılışın anlaşılmalı olduğu, Rusya devlet aygıtıyla birlikte bu kararı verdiği ve dönemindeki suç sayılabilecek olayların üzerine gidilmemesi yönünde garanti alarak ve Putin’le anlaşarak böyle bir kararı aldığı değerlendirilmektedir. Yeltsin’in Rusya’sında görevden ayrılan üst düzey seçilmiş ve atanmış kişiler hakkında yeni gelenler tarafından soruşturma açtırılması gelenek haline gelmişti. Bunu çok iyi bilen Yeltsin’in görevinden ayrılırken rahat bir emeklilik geçirebilmesi için Putin’den garanti almış olması muhtemeldir.

Rusya Federasyonu Anayasası’nın 92. Maddesine göre; olağanüstü bir neden ya da istifa gibi bir nedenle başkanlık makamının boşalması halinde Başbakan tam yetkili başkan olarak, bir geçiş dönemi boyunca bir sonraki başkan seçilinceye kadar görev yapabilecekti (RF Anayasası, 1993, Md. 92). Bu maddeye istinaden Yeltsin’den sonra başkanlık makamı Putin’e teslim edilmiştir. Bu Rus siyasal hayatı bakımından oldukça önemli bir değişiktir. Demokratik bir şekilde Rusya’da iktidarın el değiştirebileceği ispatlanmıştır.

32÷ Yeni Demir Yumruk: Putin'in Yükseliş

Yeltsin'den sonra gece yarısında Putin televizyona çıkmış, üçbuçuk dakika süren konuşmasında ne bir vaatte bulunmuş, ne de çok dikkat çekici bir cümle söylememiştir. Rusya'da hiçbir şeyin değişmeyeceğini, herkesin haklarının korunacağını söylemiş ve Rus halkından "Rusya'nın yeni yüzyılı" için kadeh kaldırmasını istemiştir (Gessen, 2015, 47).

Geçici başkan olarak ilan edilen Putin, Yeltsin ve ailesine yargı dokunulmazlığı ve büyük bir emekli maaşı vaat etmiş, Mart 2000'de yapılan başkanlık seçimlerinde, ilk turda tek ciddi rakibi olan komünist Zyuganov'a göre iki kat, %53 oy alarak devlet başkanlığına seçilmiştir. Yeltsin'in yıllardır bahsettiği amaç olan yeni istikrar çağının artık gerçekten başladığı hissedilmeye başlanmış, büyük ekonomik ve sosyal sorunlar devam etse de, bir süre sonra azalmaya başlamıştır. Daha da önemlisi, politikada belirsizlik ve kargaşa yılları sona ermiş veya en azından Rusların çoğu buna inanmışlardır (Rıasanovskiy ve Steinberg, 2011,688).

Yeltsin'in yakın çalışma arkadaşları olan Anatoly Çubais veya Boris Nemçov gibi diğer güçlü adaylar arasından halefi olarak neden Putin'i seçtiği halen tartışma konusudur. Pek çok uzman Putin'in Petersburglu olmasını dile getirmektedir; ancak Çubais ile Stepaşin'in de ikinci başkentten geliyor olmaları bu tezi çürütmektedir. Yeltsin Putin'i neden tercih ettiği ile ilgili olarak konuşmalarında; Putin'in meslek hayatının çeşitli evrelerine göndermede bulunmuş; istihbarat elemanı olmasını, St. Petersburg'un demokrat belediye başkanı Anatoly Sabçak'ın yanında yabancı yatırımlardan sorumlu olduğu dönemde ekonomik konularda deneyim kazandığını ileri sürmüş, Moskova'ya geldikten sonra başkanlık yönetiminde görev aldığını ve tüm bunların kendisine ülke yönetimi hakkında önemli bir deneyim kazandırdığını vurgulamıştır (D'encausse, 2010, 38).

Yeltsin Putin'i neden seçtiğini anılarında anlatırken, ilginç bir olaydan, Sabçak'ın yurtdışına kaçırılmasından söz etmiş ve onun

eski patronuna duyduğu vefa ve sadakat duygusundan etkilen-
diğini söylemiştir. Yeltsin, Putin’de hoşuna giden diğer özellik-
lerinin arasında, onun hazırladığı raporları son derece başarılı
bulmasını, diğerlerinin tersine kendisiyle görüşebilmek için uğ-
raşmamasını, hatta kaçınmasını saymıştır. Görüşmeleri sırasında
soğuk durmasından önce rahatsız olduğunu, ancak sonradan
bunun karakterinin bir parçası olduğunu anladığını söylemiştir.
Kısacası Yeltsin’in bakış açısıyla Putin, ciddi, sorumlu, siyasi
hırstan yoksun, Kremlin koridorlarındaki ayak oyunlarına karış-
mayan, arkasından iş çevirmeyecek, sadık ve sadece söyleneni
yapan, güvenilir bir bürokrattı (Başlamış ve Deprem, 2018, 100).
Putin’in eski patronu Sabçak’ a göstermiş olduğu vefa⁷ ve sada-
katin Yeltsin’i çok etkilemiş olması muhtemeldir. Çünkü; o dö-
nemin Rusya’sında eski yöneticiler yeni gelenler tarafından yol-
suzlukla suçlanmakta büyük oranda cezalandırılmaktaydı. Yelt-
sin’in kendi akıbetinin de böyle olabileceğinden endişe etmiş ol-
ması ve vefalı bir ardıl bırakarak herhangi bir soruşturmaya
konu olmadan ömrünün geri kalanını huzurlu bir şekilde yaşa-
mak istemiş olması, Putin’i tercih etmesinin temel nedeni olarak
görölmektedir.

İktidarının ilk günlerinde Vladimir Putin bilinmezliklerle
dolu birisi olarak görölmüştür. Yeltsin tarafından bu makama

⁷1997 ortalarında Putin’in eski patronu St. Petersburg eski belediye başkanı Sabçak özelleştirmelerde yolsuzluk yaptığı gerekçesiyle savcılıkta ifadesi alınırken kalp krizi geçirmiş ve hastaneye kaldırılmıştır. Hiç kimse Sabçak’ın gerçekten rahatsızlandığına inanmamış; ancak Moskova’dan gönderilecek doktorlar tarafından muayene edilmesine karar verilmiştir. İşte tam bu anda, doktorlar yola çıkmadan önce Putin devreye girmiş ve St. Petersburg’a koşarak eskiden beri tanıdığı Doktor Yuriy Şevçenko yardımıyla, Sabçak’ın Askeri Tıp Akademisi’ne yatırılmasını sağlamıştır. Bununla da kalmamış, eski bağlantılarını kullanarak Sabçak’ın ambulans uçakla Paris’e gitmesini organize etmiştir. Görgü tanıkları, St. Petersburg’daki Pulkova Havaalanı’nda bekleyen uçağın kapısına kadar ambulansla giden Sabçak’ın merdivenleri koşarak çıktığını söylemişlerdir. Putin aslında büyük risk almıştı; ancak karakterine uygun davranmış, bir kez daha sadakate ne kadar büyük önem verdiğini, kendisine iyiliği dokunan dostlarını ya da zarar veren düşmanlarını hiçbir zaman ama hiçbir zaman unutmadığını göstermişti (Başlamış ve Deprem, 2018, 96).

34÷ Yeni Demir Yumruk: Putin’in Yükselişi

aday gösterilmesi, özellikle Batılı siyaset bilimciler arasında Yeltsin ve “Yeni Ruslar” ın çıkarlarına fazla dokunmayacağı, ülkeyi devraldığı gibi yöneteceği ve de geçmiş dönemin yolsuzluklarından asla hesap sormayacağı gibi hesap sormak isteyenlere karşı da *demir yumruk* olacak birisi olarak konuşulmuştur (Onay, 2018, 11). Ancak Yeltsin dışındaki beklentiler doğru çıkmamıştır. Beklendiği gibi Yeltsin ve ailesine dokunulmamış; ama SSCB sonrası kamu malları üzerinden zengin olan ve bu sayede güç kazanmış olan kişilerden Putin ile birlikte çalışmayı kabul etmeyenler şiddetli şekilde cezalandırılmışlardır.

Putin’in olağanüstü popülerliğinin, özellikle gittikçe marjinalleşen muhalefet tarafından demokrasiyi ihlal etme suçlamaları ve aynı zamanda uluslararası insan hakları kuruluşları ve medya tarafından eleştiriler göz önünde bulundurulduğunda, kısmen halkın politik karmaşadan bıkmış olması ve istikrarlı bir hükümet ve güçlü bir lider istemesinden kaynakladığı söylenmektedir. Ancak Putin’in ideolojisinin olmadığını söylemek tam olarak doğru değildir. Birçok uzmanın dediği gibi, Putin Rusya’da uzun bir geçmişi olan bir akımdan oldukça etkilenmiştir; devletçilik (Putin’in dediği gibi gosudarstvennicestvo); güçlü bir devletin Rusya’nın ilerlemesi için gerekli olduğu, ilerleme tanımından da parçası olduğu inancı. 1990’larda devletin zayıflamasından sonra kamuoyuna ve Putin’e göre, devlet gerçek politik gücü oligarşi ve kriminal unsurlara teslim etmiştir, Putin devlet gücünün yeniden meşrulaştırılması ve toplanması gereğini dile getirmiştir. 1999 sonunda, “Ruslar devlet gücünün bariz bir şekilde zayıflatılmasından kaygı duyuyor” diye yazmıştır. Putin, 2006 sonrasında “egemen demokrasi” tabirini kullanmaya başlamıştır (diğer ülkelerin Rusya içindeki politik uygulamaları eleştirme haklarının olmadığı, her ülkenin özel ihtiyaç ve gelenekleriyle uluslararası değerleri sahipleneceği düşüncesi); ancak bu çelişkili ifadeler bazılarının Putinizm olarak adlandırdığı şeyi anlamak için kilittir. Putin sürekli olarak otoriterlik –liberalizm, devletçilik – demokrasi, düzen –özgürlük, evrensellik –

milliyetçilik gibi geleneksel ikiliklerin aşılması gerektiğini savunmaktadır. Richard Sakwa Putin'in yaklaşımının ikili yapısından bahsetmektedir. *İdari yöntemlere doğru eğilen Neo-Sovyet Putin, Batılı politik normların asimile edilmesini savunan Sovyet sonrası Putin. Aynı zamanda bu çelişkileri Putinci "üçüncü bir yolla", liberal bireycilik ve devletçi kolektivizm değerlerini birleştirme çabası* da bulunur. Putin'i 1917 öncesinde Rus yaşamında bulunabilecek "liberal muhafazakar" olarak adlandırmaktadır. Putin, "Rus vatan-severliğinden" bahsederken etnik kökeni belirten Russki sözcüğü yerine, etnik olmayan rossiyane sözcüğünü kullanmıştır (Rıasanovsky ve Steinberg, 2011,689-691). Bu sözle kuşkusuz Rusya'daki etnik çeşitliliğin farkında olduğunu ve Rusya Federasyonu topraklarında yaşayan herkesin ülkesinde aynı hakları sahip olduğunu belirtmek istemiştir. Yapmış olduğu toplantılarda ve görüşmelerde, Hıristiyan ve Müslüman din adamlarına eşit mesafede durmaya özen göstermekte, sıklıkla Rusya'nın aynı zamanda bir Müslüman ülkesi olduğunu da dile getirmektedir.

Putin her zaman KGB'de çalışmayı çocukluğundan beri istediğini anlatır. Kendi sözleriyle bu isteğinin nedenini "Tek bir kişinin çabaları, orduların yapamadığı şeylerin yapılmasını sağlayabilir. Bir casus binlerce kişinin kaderini belirleyebilir" diyerek ifade etmiştir (Seyrek, 2018, 10). Ancak zaman geçtikten sonra politikaya ilgisinin çok yeni olduğunu, KGB'de çalışırken her şeyi bilip anladığını düşündüğünü, ancak politikaya girdikten sonra gizli servisteki bilgilerinin cılız kaldığını anladığını ifade etmiştir (Berşinsky, 2011, 38). KGB'de almış olduğu eğitim onu daha az konuşan ama çok iyi dinleyen birisi olarak yetişmesini sağlamıştır (Onay, 2018, 17). Gizli servis çalışanlarının en iyi yapmaları gereken şey iyi bir dinleyici olmaktır. Putin'de bunu çok iyi başarabilmektedir. Putin'in en önemli kişisel özelliklerinden birisi hiç kuşkusuz sabırlı olmasıdır.

36÷ Yeni Demir Yumruk: Putin'in Yükselişi

“Putin'in tek ve tartışmasız lider olduğu, aklına geleni yapabildiği yolundaki yaygın inanış... Aslında kestirmeden söylemek gerekirse, Putin iktidara gelmedi, **"getirildi"**, sistem onu başkanlık koltuğuna oturttu. Rusya'nın yönetiminde gizli servisin ağırlığı hiçbir zaman azalmadı, hatta bağımsızlık sonrası belki de daha da arttı. Putin'in seçilmesinin nedeni de kuşkusuz, gizli servis kökenli olması. Sistemin **"dışarı"**dan gelen birisine iktidarı teslim etme olasılığı son derece zayıf. Dolayısıyla Putin'i vazgeçilmez ve değiştirilemez görmemek gerekiyor, onu iktidara taşıyan sistem gerekli görürse iktidardan da indirmekte tereddüt etmeyecektir” ([http://medyagunlugu .com](http://medyagunlugu.com))

Boris Brezovski, St. Petersburg Belediye Meclis Başkanı olan hocası Anotoli Sabçak'ın vekili olan Putin'in kendisinin Leningrad'da bir servis istasyonu açması konusunda kedisine yardım ettiğini ve kendisine teklif edilen rüşveti reddettiğini, onun rüşvet almayan ilk bürokrat olarak hafızasına kazındığını ve kendisinde muhteşem bir etki bıraktığını belirtmiştir (Gessen, 2015, 27). Gerçektende o yıllarda Rus bürokrasisinde rüşvet almayan bürokrata rastlanması şaşırtıcı ve dikkate değer bir olay. Bürokratlara maaşları sorulduğunda 200 dolar civarında bir maaş aldıklarını belirtmelerine karşın, büyük çoğunluğunun çok lüks arabalara biniyor olmaları ve yaşam tarzları rüşvetin bu dönemde sıradanlaştığının kanıtı olmuştur.

St. Petersburg Belediye Başkanı olan hocası Anotoli Sabçak'ın 1996 yılında yapılan seçimlerde yeniden seçilememesi üzerine Putin yeni belediye başkanı ile çalışmayı reddetmiştir (Gessen, 2015, 28). Bu durum Putin'in ahde vefasını ve sadakatini göstermektedir ki bu bir devlet adamında bulunması gereken en önemli özelliklerden birisidir ve Putin'in anlık çıkarları yerine etik değerlere önem verdiğini göstermesi açısından son derece önemlidir.

Putin, siyasi bir lider olarak Sovyet tarzı bir devlet ideolojisini dayatma arzusunda olmamıştır. Vekaleten devlet başkanlığı koltuğuna oturduğunda yayımladığı “Yüzyıl Döneminde Rusya” başlıklı program metninde, komünist partiyle arasına mesafe koymuştur: “Rusya’da her ne biçim altında olursa olsun resmi bir devlet ideolojisinin restorasyonuna karşıyım. Demokratik Rusya’da sivil uzlaşma asla zora dayanmamalıdır” (Eltchaninoff, 2017, 11). Bu söylemiyle Rusya’nın artık totaliter sistemi tamamen terk edeceğine vurgu yapmıştır.

Putin’in Rusya Federasyonu’ndaki karizması ön plana çıkmaktadır. 2000 yılında ilk kez Cumhurbaşkanı seçilen Putin, 2004 yılında ikinci kez seçilmiş ve anayasa gereği üçüncü dönem seçilme katılma olanağı bulunmadığı için, 2008-2012 yılları arasında Başbakan olarak görev yapmıştır. Başbakanlık yıllarında ülkenin lideri konumunu sürdürmüş, devlet kurumları da Medvedev’e emanetçi gözüyle baktıklarından esas talimatları Putin’den almaya devam etmişlerdir. 2000 yılından bu yana Putin tartışmasız Rusya’nın tek lideridir.

Putin 2000 yılındaki seçimlerden başlayarak oy oranlarını önemli oranda artırmıştır. 2000 seçimlerinde % 53, 2004 seçimlerinde % 71, 2012 seçimlerinde % 63.6 ve 2018 seçimlerinde % 76.66 oy alarak devlet başkanı seçilmiştir. Son seçimlerde almış olduğu oy oranı tüm seçim başarılarından daha yüksek olup, kendisini Rusya’da adeta rakipsiz bir siyasetçi konumuna taşımıştır. Batı demokrasilerinde hiçbir lidere nasip olmayan bu oy oranları Rus halkının Putin’e olan desteğinin devam ettiğini göstermektedir (Sentralnaya İzbiratelnaya Komissiya Rossiskiy Federatsii, 2000, 2004, 2012, 2018).

Putin 21. Yüzyılın Rusya’sını geleneksel Rusya’nın kaybedilmiş deneyimlerini hiçbir şekilde tekrar etmeyen, Batılı ülkelerin ortak kaderinden ve takip ettikleri yoldan etkilenen; ancak onların aşırılıklarına ve yanlışlarına kesinlikle düşmeyen, Batılı olan

38÷ Yeni Demir Yumruk: Putin'in Yükseliş

ancak kendisine özgü tarihi ve manevi mirası dikkate alan bir ülke olarak tasvir etmiştir. Kimi zaman daha az kararlı gözükten öncüllerinin aksine Putin, Rusya'nın bir oldu bittiye boğun eğmemesi gerektiğine inanmıştır (D'encausse, 2010, 40,70). Ülkesini büyük bir hızla değiştirmiş, Rusya'nın tarihi evrimini adeta tersine çevirmiş, çok derin olan bu değişiklikler ise Rus halkı tarafından kabul görmüştür (Gessen, 2015, 295). Putin tarafından yapılan köklü değişikliklerin neden ve nasıl çok çabuk ve ekseriyetle Rus halkı nazarında kabul gördüğü sorusunun cevabı, Putin öncesi Rusya'nın siyasi, ekonomik ve toplumsal görünümünün içerisinde gizlidir.

3. PUTİN ÖNCESİ RUSYA FEDERASYONU'NUN GENEL GÖRÜNÜMÜ

Rusya 1990'larla birlikte ekonomik kriz ve ekonomik dönüşüm içine girmiş, eski emperyal kimliğini kaybetmiş, sınırları daralmış, uluslararası alanda süper güç konumunu yitirmiş, Çeçenistan'da sıcak çatışmaya girmiş, aynı zamanda federasyon dahilinde diğer özerk bölgelerin daha fazla bağımsızlık istekleriyle karşı karşıya kalmıştır (Yılmaz,2006,3 62-363).

“Süper güç “ statüsünü kaybetmiş olsa bile, sahip olduğu coğrafya, nüfus, doğal zenginlikler ve nükleer güç sayesinde etkili bir uluslararası aktör olma potansiyelini koruyan RF, 1990'lar boyunca içeride yaşadığı ekonomik ve siyasi dönüşümden dolayı bu potansiyelini uygulamaya geçirememiştir. RF'nin ilk Devlet Başkanı Boris Yeltsin döneminde kapitalist sisteme eklenme çabası içine giren Rusya, sancılı bir dönüşüm süreci geçirmiş, ülkede uygulanan reformlar ekonomik çöküş ve siyasi kargaşayı beraberinde getirmiştir. Gerçekleştirilen özelleştirmeler sonucunda zenginleşen azınlığa karşılık halkın giderek yoksullaşması, kapitalizmi yerleştirme çabalarına paralel olarak organize suçlar ve yolsuzluk gibi sorunların ön plana çıkması, bu olumsuzlukların siyasi kurumlar arasında güç kaybı sonucunda âdem-i merkezileşmenin giderek artması, 1990'lar Rusya'sına

“kriz” söyleminin hâkim olmasına yol açmıştır. Ülkenin içinde bulunduğu bu durum, RF'nin uluslararası arenadaki etkinliğini sınırlandırmıştır (Yapıcı, 2010, 6)

Boris Yeltsin ve yakın çevresi 1999 yılında karşı karşıya olunan sorunlar karşısında açmaza düşmüşleridir. Yeltsin uzun zaman boyunca hasta olmuş ve birkaç kalp krizi geçirmiştir. İnsanlar onun çok fazla içki içtiğine inanmış; ancak ona yakın olan insanlar Yeltsin'deki yönelim bozukluklarının içkiden değil uzun süredir devam eden fiziksel rahatsızlıklarından kaynaklandığını söylemişlerdir. Nedeni ne olursa olsun Yeltsin birkaç yurtdışı gezisinde tutarsız davranarak ortadan kaybolmuş ve destekçilerini hayal kırıklığına uğratmıştır. Yeltsin ikinci başkanlık döneminin sona ermesinden bir yıl önce değerli bürokratları görevlerinden uzaklaştırarak yerlerine genç ve sıradan insanları atamıştır. Ülkesi yıpranmış sarsıntıya uğramıştır. 1980'lerin sonunda umudu ve birlik olmayı tecrübe etmiş, bu durum 1991 yılı ağustos ayında insanlar Gorbaçov yönetimini tehdit eden cuntayı geri püskürttüğünde doruk noktasına ulaşmıştır. Ülke, Boris Yeltsin'e tarihinde ilk defa özgür bir şekilde seçilen Rus liderine inanmıştır. Bunun karşılığı ise Rus halkı için hayat boyu yaptıkları birikimleri aylar içinde yutan bir hiper enflasyon, aleni bir şekilde birbirinden kanunsuz bir şekilde nemalanan bürokratlarla girişimciler ve daha önce hayatları boyunca hiç görmedikleri sosyal eşitsizlik olmuştur (Gessen, 2015, 15,27).

Rus halkı 20. yüzyıl boyunca dehşet verici olaylar ve sıkıntılar yaşamıştır. Aşağıda açıklanmış olan bu olayların Rus toplumu üzerinde unutulmaz etkiler bıraktığı muhakkaktır (Brzezinski, 2005, 131).

*1905'te Rusya'nın gurur kırıcı yenilgisiyle sonuçlanan Rusya-Japonya Savaşı;

*1905'teki büyük boyutlu kentsel şiddeti başlatan ilk “proleter” devrim;

40÷ Yeni Demir Yumruk: Putin'in Yükselişi

*1914-1917 yılları arasında milyonlarca kayıp verilen ve ekonomiyi allak bullak eden 1. Dünya Savaşı;

*1918-1921 yılları arasında yine milyonlarca insanı yok eden ve ülkeyi harap eden iç savaş;

*1919-1920 yıllarında Rus yenilgisiyle sona eren Rusya Polonya Savaşı;

*1920'lerin başlarında Gulag'ın⁸başlatılması, devrim öncesi seçkinlerin çoğunun yok edilmesi ve geride kalanların Rusya'dan büyük çaplı göçü;

*1930'ların başında ve ortalarında Ukrayna'da ve Kazakistan'da büyük kıtlığa ve milyonlarca insanın ölümüne neden olan sanayileşme ve kolektifleştirme;

*1930'ların ortalarıyla sonlarında milyonlarca insanın çalışma kamplarına hapsedildiği, 1 milyondan fazla insanın kurşuna dizildiği, milyonlarca insanın da kötü muameleden öldüğü, büyük temizlik ve terör;

*1914-1945 yılları arasında milyonlarca askeri ve sivil kaybı ve büyük ekonomik tahribatıyla II. Dünya Savaşı;

*1940'ların sonunda geniş çaplı tutuklamalar ve süregiden idamlarla Stalinist terörün verdiği hasar;

*1940'ların sonlarından 80'lerin sonuna kadar kırk yıl süren, toplumu yoksullaştıran, Amerika Birleşik Devletleri'yle yapılan silahlanma yarışı;

⁸Sovyetler Birliği'nde Stalin döneminde milyonlarca insanın "halk düşmanı" suçlamasıyla cezalandırılmak üzere gönderildiği kamplara verilen isim. Genellikle Rusya'nın soğuk bölgesi olan Sibirya'da bulunan bu kamplarda birçok kişi soğuktan ve yiyecek kıtlığından yaşamını yitirmiştir.

*1970'ler ve 1980'lerde, Sovyet gücünü Karayipler'e, Orta-doğu'ya ve Afrika'ya yayma amaçlı, ekonomiyi yoksullaştırıcı çabalar;

*1979'dan 1989'a kadar Afganistan'daki yıpratıcı savaş;

*Sovyetler Birliği'nin ani dağılışı, bunu izleyen sivil kargaşa, sancılı ekonomik kriz, Çeçenistan'la kanlı ve küçük düşürücü savaş.

Yaşanan bu sıkıntıların yanında 20. Yüzyılın büyük çoğunluğunda hüküm sürmüş SSCB, İkinci Dünya Savaşı'nı kazanabilmiş, nükleer silah üretebilmiş ve bir dönem dünyanın en büyük ikinci ekonomisi olabilmiştir. Bu başarılarla birlikte yukarıda sayılan sıkıntıları yaşamış Rus halkının son devleti olan Rusya Federasyonu, 1991-2000 yılları arasında iktidarda bulunan zayıf profili bir lider olan Yeltsin tarafından yönetilmiş ve her yönüyle bir yıkım yaşamıştır. Yeltsin'den sonra iktidara gelen Putin ise daha ilk günden güçlü bir lider olduğu imajını vererek sorunun üzerine kararlılıkla gideceğini vurgulamıştır. Putin'i Rusya'da güçlü bir aktör haline getiren nedenlerin daha iyi anlaşılabilmesi için, Putin iktidara gelmeden önceki on yılında Rusya'nın içerisinde bulunduğu siyasi, ekonomik ve toplumsal durumun incelenmesi gerekmektedir.

3.1. Siyasi Görünüm

Mutlak monarşinin hüküm sürdüğü Çarlıklar döneminden sonra 1917 yılında tohumları atılan SSCB'de tam bir totaliter sistem hüküm sürmüştür. Üretim araçlarının toplumsal mülkiyeti sağlanmış, her türlü üretim merkezi planlamaya tabi tutulmuş, siyasal hayata mutlak hâkim olan komünist parti tarafından her türlü çoğulculuk dışlanmış, basın yayın organlarının mutlak kontrolü sağlanmış ve demokratik merkezîyetçilik olarak anlatılan bir uygulamayla toplum bütünleştirilmeye çalışılmıştır. SSCB'nin son devlet başkanı Gorbaçov, 1985 yılından itibaren

42÷ Yeni Demir Yumruk: Putin'in Yükselişi

ülkesini dünya ile bütünleştirmeye yönelik politikalar uygulamaya başlamıştır

Yönetimin bütün etkinliklerinde “saydamlık” gibi önemli konular Gorboçov’un benimsediği ve uygulama yoluna gittiği “prestroika” (yeniden yapılanma) ve “glasnost” (saydamlık) politikalarının dış görünümünü oluşturmuştur. Böylece ülke kurumlarını yenilemek suretiyle modernleştirmek, genişletilen özgürlüklerle halkın demokratik bilinçlenmesini sağlamak sosyalizme demokratik, insanlı bir yüz kazandırmak amaçlanmıştır. Reformların amacı, varolan önceki politik sistemin ideolojik temellerini yıkmak, partinin elindeki kudreti devlete devrederek, halk egemenliğinin tek sorumlusu yapmak ve hukuk devletini yaratmak, devletleştirilmiş zorunlu planlı ekonomiyi terk ederek liberal, piyasa ekonomisine geçmektir(Çam, 2000, 251). 1985’ te prestroika politikalarına destek vermesi için Gorboçov tarafından Moskova Komünist Parti Birinci sekreterliğine getirilen ve 1990’ da Rusya’nın başına geçen Boris Nikolayeviç Yeltsin, Rusya’nın seçimle gelen ilk lideri olmuştur (Karabayram, 2007, 70).“Perestroyka temelde başarılı olmuştur. Toplumunu kundağından çıkarmış, ayakları üzerinden durmasının sağlamış ve ileriye doğru itmiştir. Bundan böyle, kendisinin yaşayan ve bağımsız bir varlık olarak hisseden bu toplum, artık bir biberon ve bir beşik ile avutulamaz duruma gelmiştir. Kendi kaderini tayin hakkını yani iktidar istemeye başlamıştır (Akaş ve Oktay, 1995, 10).

S.S.C.B. de totaliter ve otoriter tek parti yönetiminden Gorboçovizm ile başlayan reformlar ve içteki değişmelerle oluşan durumu politik açıdan demokrasiye ekonomik açıdan da zorunlu planlı ekonomiden liberal bir ekonomiye geçiş olarak özetleyebiliriz. Bu yöndeki gelişmeler S.S.C.B. komünist partisinin devlet içinde oynadığı rolün elinden alınmasıyla daha da hızlanmıştır (Çam, 2000, 258). Mart 1990’ da SSCB önemli bir siyasal değişim geçirmiştir. Resmi örgütleri bakımından iktidar SBKP’den (Sovyetler Birliği Komünist Partisi) devlete geçmiş ve SSCB geleneksel Sovyet genel sekreterliği kavramından çok ABD

başkanlığına benzeyen bir başkanlığa sahip olmuştur. İktidar merkezden uzaklaşmakta, bazen yerel elitlere, bazen de giderek örgütlü hale gelen sıradan yurttaş gruplarına doğru kaymıştır (Holmes, 2000, 215).

Sovyetler Birliği (SB) Dönemini; kimileri dünya için iyi bir deneme, kimileri Rusya'yı fakir bir tarım toplumundan dünyanın iki süper gücünden birisi konumuna yükselten inanılmaz bir gelişim dönemi, kimileri ise sürgünler, ölümler ve savaşlar tarihi olarak değerlendirmektedir (Ağır, 2014, 87). Süper güç yarışını sürdürmek için halkını temel ihtiyaçlarını dahi karşılamakta zorlanan bir duruma mahkûm eden SSCB, çeşitli iç ve dış nedenlere bağlı olarak 1991 yılında dağılmış ve 15 yeni bağımsız ülke ortaya çıkmıştır. 15 bağımsız ülkeden birisi olan Rusya Federasyonu ise SSCB'nin yasal mirasını devralmıştır.

Sovyetler Birliği'nin çöküşü Rusya'yı paradoksal bir durumda bırakmıştır. Soğuk Savaş ve onunla birlikte gelen stratejik tehdit sona ermiştir. Bununla birlikte ülkenin nüfusu yarı yarıya düşmüş; toprakları küçülmüş ve Orta Avrupa ülkeleriyle (Baltık üzerindeki Kaliningrad'daki küçük garip, kuşatılmış bir alan dışında) ortak bir sınırı kalmamıştır. Merkez açısından büyük bir öneme sahip olan ve hakimiyetini kurmak için uğruna yüzyıllarca mücadele ettiği Kafkasya ve Baltık gibi bölgeler üzerindeki doğrudan kontrolü sona ermiştir. Rusya, ABD'ye eşit olduğunu iddia eden bir büyük devlet statüsünden, Brezilya veya Endonezya ile karşılaştırılabilecek ama hala onlardan farklı olarak bir süper gücün mirasına ve nükleer silahlarına sahip, bölgesel bir Kuzey Avrasya gücü haline gelmiştir (Hosking, 2011,841).

SSCB'nin dağılma sürecinde birliğe paralel bir şekilde RSFSC (Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti) içerisinde siyasi âdem-i merkezileşme artmıştır. 1991 yılında yaşanan ekonomik kriz, RSFSC'deki cumhuriyetlerin ekonomik özerkliklerinde bir artışa neden olmuştur. Bu durum kaçınılmaz olarak siyasi

44÷ Yeni Demir Yumruk: Putin'in Yükseliş

özerklik taleplerini de beraberinde getirmiştir. Üstelik egemenlik ilanında bulunan Sovyet Cumhuriyetleri, RSFSC içindeki özerk cumhuriyetlere örnek teşkil etmiş, SSCB içinde yaşanan sürecin RSFSC içinde de yaşanabileceği düşünülmüştür. Bu dönemde RSFSC'yi oluşturan özerk cumhuriyetlerinden bir kısmının hem nüfus hem de alan olarak Sovyet Cumhuriyetleri'nden büyük olması, bu düşünceyi kuvvetlendirmiştir (Yapıcı, 2010, 141-142). Bu cumhuriyetlerden bazıları, SSCB dağıldığına göre, bağımsızlığına kavuşan ülkeler gibi kendilerinin de bağımsız olma haklarının bulunduğunu savunmuşlardır. SSCB'nin ardılı olarak kurulan Rusya Federasyonu'nun ilk devlet başkanı Boris Yeltsin olmuştur. Bir geçiş sürecinde iktidara gelmesi nedeniyle Yeltsin birçok sorunla karşı karşıya kalmıştır.

Yeltsin, yönetimi sırasında çok fazla hatalar yapmış, Devlet birçok alanda fonksiyonunu kaybetmiş, emir- komuta sistemi ile hükümet yönetilmeye çalışılmış ancak bundan bir sonuç alınmamış ve Rusya için vaziyet kontrolden çıkarak telafisi çok zor olacak sonuçlar doğmuştur. Yeltsin döneminde politik sürecin iki çarpıcı yöntemi vardı: Başbakanlık koltuğunu potansiyel halefler için bir deneme tahtası olarak kullanmak ve aday kaynağı olarak güvenlik kuruluşlarına gittikçe artan bir güven (Yeltsin döneminin son 18 ayında başbakan olarak atanan dört kişiden üçü güvenlik kuruluşlarından seçilmiştir). Yeltsin'in Başkanlık gücü, yasama erkinin üzerine çıktığı ve yargının kısıtlayamayacağı bir süper başkanlık sistemi meydana getirmiştir. Bazı siyaset bilimciler, bu sistemi başkanı bir monark gibi hükmeden ancak periyodik seçimlerle gelen "seçilmişin monarşisi" olarak tarif etmişlerdir (Hekimoğlu, 2007, 73). Yeltsin'le birlikte çalışanlar onu enerjik, fevri, alıngan, risk almayı seven, yozlaşmamış ve yönetimi ele almayı seven biri olarak tarif etmişlerdir. Zaman zaman geçirmiş olduğu ciddi hastalıkları ve ağır alkol tüketimi amaçlarının eksiksiz biçimde algılanmasını zorlaştırmaktadır, ancak Yeltsin'in bir radikal olarak Gorbaçov'u geride bıraktığı, Sovyetler Birliği'nin dağılmasını ve Rusya'nın kökten reformunu

istediği dikkate alınmalıdır. Yeltsin yoksul hatta açlık sınırında olan bir aileden gelmiştir. Sovyet sisteminin verdiği başka bir kültürel birikimi bulunmamasına karşın, Yeltsin bu sistemden keskin ve kararlı bir biçimde kopmuştur. Yeltsin'in ideolojik yön değişikliği, kariyeri boyunca devam eden politik olarak otoriter komünist başkan tavrını değiştirmemiştir. Örneğin, yasama organlarıyla olan savaşını incelediğimizde, iki tarafın da yasadışı bir şekilde davrandığını görebiliriz. Yeltsin'in biyografisini yazan siyaset bilimci Timothy Colton, onu "çelişkili kahraman" olarak tarif etmiştir. "Abartılı ve istikrarsız, hem fazla cesur hem de fazla dikkatli, büyük bir vizyon veya plandan ziyade sezilere göre hareket eden biri..." Colton'un değerlendirmesinde, Yeltsin'in tarihi rolüne vurgu yapılmaktadır: Yaptığı şeyleri merimlerle değil, oylarla yapmıştır. Otoriterlik ve devletçilikten uzaklaşan, demokratik politika ve Pazar tabanlı ekonomiye eğilimi başlatanlar arasında yer almıştır (Riasanovsky ve Steinberg, 2011, 672,674).

1991-1992 yılları arasında Rusya'da etnik ayrımcılık eğilimleri büyük bir tehdit oluşturmuş, düşünce olarak merkezîyetçilikten uzaklaşma arzusu ağırlıkta olduğundan merkezdeki güç buna bağlı olarak istikrarsızlaşmıştır. Bunlara Yeltsin ile Gorbaçov'un kendi aralarındaki güç mücadeleleri de eklenince çalkantılı bir dönem ortaya çıkmıştır. Her ikisinin de federe birimlerin desteğini kendi lehlerine çekmek istemesi sonucunda federe birimlere tavizler verilmiş ve serbest hareket edebileceklerine inandırılmışlardır. Bu dönemde Yeltsin o ünlü "... yutabileceğiniz kadar özerklik alın..." çağrısını yapmıştır. Rusya Federasyonunun çatısı altında 31 Mart 1992 tarihinde Federal Antlaşma imzalanmıştır (Kossikov, Akt: Kalkavan, 2004, 12). Federal Antlaşma; Federal devlet ile federe devletler arasındaki yetki ilişkilerini çözümlenmek amacıyla hazırlanmıştır. Federal devletlerle federe yapılar arasındaki hiyerarşiyi düzenleyen bu anlaşmayı Tataristan ve Çeçenistan Cumhuriyetleri imzalamamıştır

46÷ Yeni Demir Yumruk: Putin'in Yükseliş

(Brazelton, 2004, 60). Tataristan federal anlaşmanın onaylanmasıyla eşzamanlı olarak yapılan referandum sonucu bağımsızlığını ilan etmiştir (Sukhov, 2007, 12).1998 yılında Rusya dış borçlanmalarının yükümlülüğünü yerine getiremeyerek derin bir ekonomik krizin içerisine yuvarlandığında Moskova federal bölgelere kendi bütçelerini yönetmek, vergi toplamak, gümrük vergilerini belirlemek ve kendi ekonomik politikalarını oluşturmak konusunda geniş kapsamlı yetkiler vermiştir. Bu ve başka nedenler yüzünden Rusya Federasyonu ismen tek bir devlet olarak kalsa bile yapılanması oldukça gevşek bir hale gelmiştir (Gessen, 2015, 236). Federe bölgelerin özerkliklerini artırmaları, bazıları'nın neredeyse bağımsızlıkla eşdeğer haklara sahip konuma gelmeleri, daha sonradan Putin'i en fazla meşgul eden konuların başında gelmiştir. RF federal sistemi tek tipte olmayıp her federe birimle yapılmış farklı anlaşmalar üzerinden merkezi devletle federe devletler arasındaki ilişkiler yürütülmektedir.

Ülke, federalizm tartışmalarının sonucunda merkezi devletle konfederasyonunun, her iki sistemin de olumlu taraflarını değil de eksikliklerini bir araya getiren tuhaf bir birleşimini elde etmiştir. Bölgelerde 85 tane mini hükümdar ortaya çıkmış, bunların her birinin iktidarları kontrol dışı kalmıştır. Bölgelerdeki bu uç beylerinin keyfi davranmalarını engelleyen tek şey başkanın merkezdeki sınırsız iktidarı olmuştur. Sonuçta, her şey güçler dengesiyle belirlenmiştir. 1990'ların ortalarında Kalmıkya, Başkırya ya da Tataristan gibi tek tek taşra merkezleri boyutlarında otoriter rejimler oluşmuştur. Valiler, ne uyguladıkları yönetim metotları ne de kendi otoriterizmleri açısından benzer olmaktan uzak olup politik stilleri de birbirinden farklılık göstermiştir (Kagarlitsky, 2008, 274-278).

1999 yılının Ağustos 31'inde Moskova'nın merkezinde bulunan kalabalık bir alışveriş merkezinde patlama meydana gelmiş ve bunun sonucunda bir kişi ölmüş otuzdan fazla kişi yaralanmıştır. Bu olaydan beş gün sonra Buynaksk şehrinde bir apartmanda meydana gelen patlamada 65 kişi ölmüş ve 146 kişi

yaralanmıştır. Apartmanda oturanların çoğunluğu Rus ordusunun subayları ve bunların ailelerinden oluşmaktaydı. 8 Eylülde Moskova şehir merkezinin dışındaki bir banliyöde devasa bir patlama olmuş ve patlama sonucunda 100 kişi ölmüş yediyüze yakın kişide yaralanmıştır. Beş gün sonra Moskova'nın kenar mahallelerinden birinde bir büyük patlama meydana gelmiş ve 124 kişi, apartmanda oturanların neredeyse tamamı, yaşamını yitirmiştir. Bu olaydan üç gün sonra 16 Eylül'de güney Rusya'daki Volgodonsk şehrinde bir kamyon cadde üzerinde havaya uçmuş ve 19 kişi yaşamını kaybetmiş yaklaşık yüz kişi ise yaralanmıştır. Bu olaylar sonucu tüm ülkeye panik havası çökmüş ve insanlar evlerinde uyumaktan korkar hale gelmişlerdir (Gessen, 2015, 37-38). Birçok batılı yazar bu patlamaların FSB tarafından planlandığını, amacının ise Çeçenistan'a yapılacak saldırıları meşrulaştırmak olduğunu iddia etmektedirler. Ancak bu iddiaların hem doğrulukları hem de yanlışlıkları halen ispatlanabilmiş değildir.

Böyle bir ortamda Yeltsin zamanının çoğunu ofisinde oturup Aralık 1995 seçimlerinde Duma'da çoğunluğu kazanmış olan komünistlerin ve müttefiklerinin kendisine yönelttiği meydan okumalara karşılık vermekle geçirmiş, her ne kadar 1996 yılında tekrar seçilmeyi garanti etmiş de, bozulan sağlığı onu hassas bir hedef haline getirmiş ve komünistler, Başkanın görevden alınması için başarısız çabalarına devam etmişlerdir. 1998-1999 yılları arasında Yeltsin dört Başbakan tayin etmiş (Viktor Çernomirdin, Sergey Kiriyeenko, Yevgenniy Primakov ve Sergey Stepashin), ve sonunda nispeten pek bilinmeyen Putin'i bulmuştur. Yeltsin, Başbakanlık koltuğunu ülkeyi iyi yönetecek birini görevlendirmek için değil, kendi halefini bulmak için kullanmıştır. Yeltsin'in halefinin kimliği ile ilgilenmesinin çok pratik sebepleri vardır. Rus politikasının "kazanan her şeyi alır" dünyasında Rusya'nın müstakbel Başkanı'nın (Duma'nın baskısı altında) Yeltsin'in elinden villalarını, sağlık hizmeti imkânlarını, diğer

48÷ Yeni Demir Yumruk: Putin'in Yükselişi

ayrıcalıklarını ve hatta dokunulmazlığının alınmasını önleyecek hiçbir garanti yoktu. Aynı şey kızı, "imaj danışmanı" Tatyana Dyaçenko, diğer kızının kocası Valeri Okulov ve "Aile" diye bilinen Yeltsin'in çevresindeki bütün kişiler için geçerlidir. Her zaman sadakatini gösteren bir "aparatchik" olarak Putin'e⁹ bu kriterleri taşıdığı için güvenilmiştir. 31 Aralık 1999 tarihinde Yeltsin'in sürpriz istifasından bir gün önce Başkan vekili olarak Putin, Yeltsin ve "aile"sine haklarında yapılacak herhangi bir suçlamaya karşı dokunulmazlık sağlayan bir Başkanlık kararnamesini imzalamıştır (Hekimoğlu, 2007, 73-74).

1999'un son günlerinde Yeltsin'in iktidardan bıktığını açıklaması ve yerini dünyanın pek tanımadığı başbakanına bırakması herkesi şaşirtmiştir. Halefin kimliği, kendisiyle iş yapılıp yapılmayacağı gibi unsurlar uzunca bir süre tartışılmıştır. KGB'den gelmesi, ülkeyi içine düştüğü olumsuz durumdan çıkartabilecek enerjiye sahip olduğu izlenimi vermesinin Batı başkentlerini az da olsa rahatsız ettiği görülmüştür. Karşılarında bundan sonra sırtı sıvazlanınca bir dediklerini iki etmeyen bir Başkan bulamayacaklarından endişelenmişlerdir. Projelerinin hayata geçirilmeyeceğinden korkmuşlardır. Nitekim Mart ayındaki seçimlerden sonra başkanlık koltuğuna resmen oturan Putin, yaptıklarıyla korkuların, endişelerin çok da haksız olmadığını göstermiştir (Mikail, 2007, 69-70). Putin hakkında yazan yazarların büyük çoğunluğu Putin'in Batı ülkelerini özellikle de İngiltere, Fransa ve ABD'yi makyevellist olarak nitelediğini ve bu ülkelere güven duymadığını vurgulamaktadırlar. Putin'in demokratik

⁹Devlet Güvenlik Servisi'nin eski bir elemanı olarak rakip klanlardan hiçbirine ait olmayan Putin herkes için uygun birisiydi. Kendi politik temeli ne kadar zayıf olursa o kadar iyiydi. Ulusun önder tipini istedikleri gibi belirleyen Kremlin yönetimi ve propaganda alanında çalışan pek çok uzman için başkanın şahsiyeti ne kadar silik ve devlet işlerindeki deneyimi ne kadar az olursa, onunla çalışılması o kadar kolaydı (Kagarlitski, 2008, 450).

sayılabilecek bir şekilde devlet başkanı olabilmesi Rus tarihinde ender rastlanılabilecek siyasi gelişmelerden birisidir.

Putin devlet başkanı olmuştu; ancak, Putin'in karşısında bulunan sorunlar büyüktü. Yeltsin'in hükümeti sık, sık değiştirme adeti, idari bir karmaşa yaratmıştı. Yeltsin yönetiminin son dört senesinde beş Başbakanı, üç Dışişleri Bakanını, üç Savunma Bakanını, beş Maliye Bakanını, beş Genel Kurmay Başkanının ve Yedi Güvenlik Konseyi Sekreterini değiştirmiştir. Putin istikrarlı bir emir- komuta zinciri kurmak istemiş; ancak idari tecrübeye sahip olup olmadığı veya sadık kadroları nereden temin edeceği belirsizdi. Yeltsin, halefine çözülmemiş tüm sorunları ve sorumlulukları yüklemiştir. Yeltsin Putin'e özetle gelişmemiş bir demokrasi, prematüre bir sivil toplum, çökmüş ekonomi ve sosyal yaşam, dış ve iç borçlar, büyümüş yolsuzluklar, hükümeti denetleyebilen örgütlü suç organizasyonları ile hükümete küsmüş bir toplum bırakmıştır. Rusya'nın 2000 yılı başlangıcındaki en önemli sorunları ise Çeçenistan ve diğer ayrılıkçı eğilimler, ABD ve Batı Avrupa ile ilişkiler ve olumsuz ekonomik göstergelerdir (Hekimoğlu, 2007, 78). Tekrar etmek gerekir ki Yeltsin'in Putin'e bırakmış olduğu sorunların tüm sorumluluğu kendisine ait değildir. Yeltsin, SSCB'den kalan sorunlar yumağı ve geçiş döneminin sancılılarıyla uğraşmak durumunda kalmış ve bu sorunların çözümünde başarı sağlayamamıştır.

3.2. Ekonomik Görünüm

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB), Stalin'in önderliği altında kurulan merkezi planlı ekonomi koşullarında birkaç on yıl içinde, geri bir tarım ülkesinden, 1941-45 öneminde Batı Avrupa'nın tümünün kaynaklarından yararlanabilen, Almanya'nın saldırısını yenilgiye uğratabilecek güçte ileri bir sanayi ülkesi haline gelmesini sağlayan bir dönüşüm geçirmiştir (Bland, 2009, 228).

50÷ Yeni Demir Yumruk: Putin'in Yükselişi

Ekonomi yarı geçimlik düzeyde kaldığı ve sadece modern ekonominin temelini oluşturmak zorunda olduğu sürece, esas olarak 1930'larda geliştirilen sistem işlemeye devam etmiştir. Aynı ölçüde kaba biçimde olmakla birlikte kendi esnekliğini de geliştirmiş, birçok hedeften birini belirlemek, modern bir ekonominin karmaşık labirentinde olduğu gibi, ister istemez öteki hedeflere ulaşmanın yolunu açamamıştır. Aslında, dış yardımdan yoksun geri ve ilkel bir ülke için komuta yoluyla sanayileşme, bütün israf ve olumsuzluklarına rağmen etkili bir biçimde işlemiştir. Bu yol SSCB'yi birkaç yıl içinde büyük bir sanayi ekonomisine kavuşturmuş, Almanya'ya karşı verdiği savaşı kazanmasını ve varlığını sürdürmesini sağlamıştır. Şu da eklenmelidir ki, pek az rejim, kendi halkını bu savaş faaliyetini ya da 1930'ların görülmemiş fedakârlıklarını yapmaya zorlayabilmiştir. Ayrıca sistem, halkın tüketimini en alt düzeyde tutmakla birlikte, 1940'ta ekonomi SSCB'de yaşayan herkese yetecek miktardan sadece biraz daha fazla ayakkabı üretebilmiş, kendi halkına toplumsal bir asgari düzeyi garanti eden sistem onlara iş bulabilmiş, denetlenen (yani devlet tarafından desteklenen) fiyatlarla yiyecek, giysi ve konut vermiş, muhtaçlara gelir, emeklilik maaşı, sağlık hizmeti ve Stalin'in ölümünden sonra "nomenklatura"nın özel ayrıcalıklarına dayanan ödüller sistemi denetimden çıkana kadar kaba bir eşitlik sağlayabilmiştir. Çok daha cömert biçimde eğitim olanakları sağlamış, genellikle cahil bir ülkenin modern SSCB'ye dönüştürülmesi, hangi ölçü alınrsa alınsın, büyük bir kazanımdır. Köylerden gelen, en zor zamanlarda bile Sovyet kalkınmasını önlerinde yeni ufukların açılması olarak gören milyonlarca insan için, karanlıktan ve cehaletten, kente, işığa ve ilerlemeye kaçış, kişisel ilerleme ve meslek sahibi olmanın yanı sıra, yeni bir toplum davasını bütünüyle benimsemek anlamına gelmiştir (Hobsbawm, 2006, 514-515).

Çarlık Rusya'sı gibi SSCB de büyük bir ihracatçı değildi. Gene de Sovyet tarımı umut verici savaş sonrası dönemin adından ihracat için mütevazı bir tahıl fazlası üretebilmiştir. Ama daha

sonra Sovyet çiftliği kendi nüfusunu besleme yeteneğini kaybetmiş, erken 1970'lerden itibaren, zaman zaman kendi ihtiyaçlarının dörtte biri ölçüsünde dünya tahıl piyasasına bağımlı kalmıştır. Kollektif sistemde köylülerin küçük toprak parçalarında 1938'de tarım alanlarının yaklaşık %4'ü piyasa için üretim yapmalarını sağlayan hafif bir gevşeme olmasaydı, Sovyet tüketicisi kara ekmekten başka yiyecek bulamazdı. Özetle, SSCB yetersiz köylü tarımını büyük maliyetler ödeyerek etkin olmayan bir kollektif tarımla değiştirmiştir (Hobsbawm, 2006, 517).

Sovyet sistemi çok geri ve az gelişmiş bir ülkeyi mümkün olduğu kadar kısa süre içinde sanayileştirmek için tasarlanmıştır. Bu tasarı, Sovyet halkının toplumsal olarak asgari bir düzeyi garanti eden ve geçimlik düzeyin biraz üstünde bir hayat standardıyla yetineceğini varsaymıştır. Bu da daha ileri düzeyde sanayileşmek için donatılan bir ekonominin genel büyümesinden azar azar damlayan miktara bağlı olup etkinlikten yoksun ve savurganca olsa da bu hedeflere ulaşılabilmiştir. 1913'te, dünya nüfusunun %9,4'üne sahip olan Çarlık İmparatorluğu, dünyanın toplam "ulusal gelirleri" nin %6'sını ve sanayi çıktısının %3,6'sını üretebilmiştir. 1986 yılında küresel nüfusun %6'sından daha azına sahip olan SSCB dünyadaki "ulusal gelirler" in %14'ünü ve sanayi çıktısının %14,6'sını üretebilmiştir (Bolotin, 1987,148-52). Rusya büyük bir sanayi gücüne dönüştürülmüş ve aslında, bir süper güç olarak yaklaşık yarım yüzyıl koruduğu statünün temelinde de bu başarı yer almıştır. Ne var ki, komünistlerin beklentilerinin aksine, Sovyet ekonomik kalkınmasının motoru, araç belirli bir mesafeyi kat ettikten sonra, sürücü gaz pedalına bastığı zaman hızlanacağı yerde yavaşlayacak şekilde inşa edilmiştir. Taşındığı dinamizm kendi tükeniş mekanizmasını içerisinde taşımıştır. Bu, 1944'ten sonra üçüncü bir insan türünün yaşadığı ekonomiler için model haline gelmiştir (Hobsbawm, 2006, 518).

52÷ Yeni Demir Yumruk: Putin'in Yükselişi

Sovyetler Birliği'nin son zamanlarına doğru toplum bir tarafta güvenceli ve ayrıcalıklı bir azınlık, öte tarafında ise sefalet içinde sürünen bir çoğunluk olmak üzere günlük yaşam koşulları bakımından ikiye ayrılmıştır. Bu eşitsizlik aşırı uçlarda çarpıcı bir karşıtlık niteliğine bürünmüştür. Kitlelerin tüketimine sunulması tasarlanan ürünler yüksek fiyatlarına karşın her zaman için düşük kalitede olmuş ve bunların merkezlerden uzaklaşıldığı ölçüde de elde edilmeleri zorlaşmıştır. Bu koşullar altında, tüketim mallarında yalnızca spekülasyon değil, düpedüz hırsızlık, kitlesel bir nitelik kazanmış ve düne kadar bunlar planlı bölüşüme ek olarak ortaya çıkarılarken son dönemlerde Sovyet ticaretinde düzeltici bir hizmet görmeye başlamışlardır. Sovyet ekonomisinin asıl şaşırtan özelliği, kapitalist dünyanın ekonomik gelişme için kaçınılmaz gördüğü birçok riski ve özendirici öğeyi hiç dikkate almadığı halde, pekâlâ iyi işlemesi olmuştur. Sovyetler Birliği dünyanın en büyük ikinci ekonomisini kurabilmiş ve savaş sonrası döneminde, başlıca rakibi olan ABD'den daha hızlı büyümüştür. Sanayi verimi iki kat daha hızlı artmıştır (Trotsky, 2016, 170).

SSCB'de büyük bir işsizlik varsa da, bu Batılı anlamda işsizlik değildir. Yiyecek katlığı vardır, ama açlık yoktur. Batılı standartlara göre konut yapısı düşük niteliktedir, ama ucuzdur ve kalitesi de giderek düzeltilmiştir. Kusurları olsa da, bütün ülke çapındaki parasız eğitim ve sağlık hizmeti sistemleri, Sovyetler Birliği kadar geniş alanı ve yakın tarihte iki kez tümüyle yıkım görmüş bir ülke için azımsanmayacak denli başarılıdır. Açlık, devrim, iç savaş ve neredeyse hepten ekonomik bir çatlama getirmiş olan Birinci Dünya Savaşı arifesinde Çarların Rusya İmparatorluğu dünya sanayi veriminin yüzde 4 ünü karşılayabilmiştir. Sovyet sisteminde her kesim arasında tam bir eşitlik öngörülmesine karşın, vasıfsız bir işçiyle komünist partiye yakın olan ve daha üst düzey görevlerde bulunanlar arasında hiçbir zaman tam bir eşitlik sağlanamamıştır. İkinciler aynı ürünün veya malın (konut, gıda vb.) en kalitelisine ulaşabilirken birinciler kötü

konutlarda yaşamakta ve en temel ürünlere bile rahat ulaşamamaktaydılar. Dolayısıyla Sovyet ekonomisinin teorisiyle uygulaması arasında uçurumlar bulunduğu rahatlıkla söylenebilir (Walker, 1989, 116).

SSCB sonrası çıkarılan bir kararnameyle herkesin oturduğu evin sahibi olması sağlanmış, tamamı devlete ait olan küçük ve büyük işletmelerin özelleştirilmesine karar verilmiştir. Bunun için iki yol izlenmiş, piyasa ekonomisine geçme kararının alındığı 1992'nin hem en başında, çoğu hizmet sektöründe olan küçük işletmeler ihale yoluyla satışa çıkarılmış, 1994 sonuna gelindiğinde bunların yüzde 70'e yakını özelleştirilmiş ve Sovyet döneminin en sancılı alanlarından biri olan hizmet sektörünün kısmen canlanması sağlanabilmiştir. Büyük işletmeler içinse farklı bir yöntem izlenmiş ve vatandaşların çalışanların hisselerine ortak olmasının sağlanması için "özelleştirme çekleri" çıkarılmıştır (Başlamış ve Deprem, 2018, 26). Son dönemlerine doğru Sovyet ekonomisi zayıflamış, gıda ve günlük ürünlerde kıtlık yaşanmış, dükkân raflarında basit ürünler dahi zorlukla bulunabilmiştir. Ülkenin en büyük ikinci şehri olan St. Petersburg'da 1989 yılı haziran ayında yaşananlar ülkenin içerisinde bulunduğu durumu çok net olarak gözler önüne sermektedir. Çay, şeker, votka, sigara ve sabun kontrollü olarak dağıtılmaya başlanmış, 1990 yılı kasım ayında ise şehir meclisi karne dağıtmaya başlamıştır. Bu karneler İkinci Dünya Savaşı'ndaki kuşatma dönemindeki şehirlerde kullanılan karneleri anımsatmakta olup, her bir St. Petersburg sakinine yasal olarak ayda bir buçuk kilo et, bir kilo işlenmiş et, on yumurta, yarım kilo tereyağı, yarım kilo bitkisel yağ, yarım kilo un ve bir kilo tahıl ya da kurutulmuş makarna tedarik etme hakkı verilmiştir. Şehir meclisi üyeleri karne uygulamasını devreye sokmakla sadece açlık sorununu geçici olarak bertaraf etmekle değil, aynı zamanda kargaşa çıkmasını engelleyebilmeyi de umut etmişlerdir (Gessen, 2015, 139).

54÷ Yeni Demir Yumruk: Putin'in Yükselişi

Ocak 1992'de fiyatların serbest bırakması, yaşam düzeyinin hızla düşmesi ve yaşam şartlarının hızla değişmesi neo komünist liderlerin kesinlikte ümit ettikleri sonuçlara yol açmamıştır. "Şok terapisi" insanların iradisini ve bilincini felç etmiştir. Birkaç ay içinde normal insanlar politikadan uzaklaşmışlardır. Herkesi te-laşlandıran tek şey bir şekilde ayak uydurmak, en azından ne olup bittiğini anlamak çabası olmuştur. Yeni ve her gün değişen fiyatlar ne anlama geliyordu, neden iki ay önce 150 ruble olan bir şey bugün 1.500 rubleye alınabiliyordu? Piyasa şartlarında yaşa-maya kesinlikle alışmamış Sovyet insanı çevresinde neler olup bittiğini anlamadan, yönlendirilemez bir akıntıda kendi başına sürüklemeye başlamıştır (Kagarlitski, 2008, 156).

1992'de yıllık enflasyon yüzde 2600 olup, aynı yılın başla-rında 1 dolar 125 rubleyken, yaz aylarında 414'e, 1 Ocak 1993'te ise 1247 rubleye çıkmıştır (Başlamış ve Deprem, 2018, 25).2 Ocak 1992'de uygulanmaya başlanan Gaydar'ın "şok terapi" olarak ta-nımlanan ekonomik reform programı, sosyalist ekonominin ye-rine hızlı bir şekilde piyasa ekonomisinin kurulmasını amaçla-mış, bunun için de fiyatlar ve ticaretin serbestleştirilmesi, oluşa-cak talep yönlü enflasyonu engellemek için sıkı para politikası-nın uygulanması yani para arzının kısıtlanması ve özelleştirmeler ile mülkiyet ilişkilerinin dönüştürülmesi gibi önlemlere dayan-mıştır. Rusya, 1993 yılının ortalarında ekonomik bir yıkım yaşa-mıştır. Bu yıkım Gorbaçov döneminin yarım yamalak önlemleri-nin etkisizliğinin bir sonucu meydana gelmiştir. Yeltsin yönetimi ise bu ekonomik bunalımı ekonomik yıkıma dönüştürmüştür. 90'lı yılların başında medyada ekonomik krize mucizevi bir çö-züm olarak özelleştirme kampanyası başlatılmış, özelleştirme-den kuşku duyanlara söz hakkı dahi tanınmamıştır. Devlet işlet-meleri bono yutturmacasıyla piyasa değerinin % 10 değerine sa-tılmıştır. Bu dönemde sanayi üretimi yarı yarıya azalmış, üreti-min teknolojik düzeyi düşmüş, özelleştirmeler piyasada rekabeti sağlamak yerine tüketiciyi sömüren denetimsiz tekeller yarat-mıştır (Kagarlitski, 1996, 86-87).

1995 yılında gerçekleştirilen ikinci tur özelleştirmelerde bankaların enerji sektöründeki önemli işletmeleri ele geçirmesi sonucunda, yaşlı petrol ve gaz baronları ile genç bankacı zenginler arasında Rus ekonomisini yönetme konusunda bir ortaklık kurulmuştur. Ekonomi üzerinde olduğu kadar siyaset üzerinde de etki yaratan bu finansal –sanayi grupları, oligark olarak tanımlanmışlar ve özellikle 1996 Başkanlık Seçimleri sonrasında siyasi güçlerini arttırmışlardır (Yapıcı, 2010, 23,58)

RF'nin kurulmasından 2000 yılına kadar geçen süreci kapsayan Yeltsin döneminde, ekonomik kırılmalıklar, borçlanmaya dayalı ekonomi politikaları ve bu politikalar sonucunda oligarkların siyaset üzerinde artan etkinlikleri Batı yanlısı bir dış politikanın hakimiyetine yol açmıştır. Ancak ülke içindeki siyasi gruplar arasında değişen güç dengelerine, gerçekleştirilen seçimlere ve ordunun artan etkinliğine bağlı olarak zaman zaman bu Batı yanlısı eğilimin dozunun azaldığı gözlenmiştir (Yapıcı, 2010, 275). Hükümet kendi politikalarının bir kurbanı haline gelmiştir. Gerileyen ekonomi vergi girişini azaltmış, aynı zamanda ülke içindeki düzensizlik, vergilerin çoğunlukla toplanmasını engellemiş ve birçok vatandaş bilerek vergi ödemekten kaçınmıştır. Hükümet ayakta kalmak için borç almaya devam etmiş ve yabancı kaynaklardan büyük krediler almıştır. Fon eksikliği yaşayan hükümet, maaşların ödenmesinde bazen aylar boyunca gecikmiş ve para eksikliği ekonomide büyük sorun haline gelmiştir. Emekliler en çok acı çekenler arasında yer almış, çökmekte olan kuruluşların sosyal hizmetleri sayılmadığından, Sovyetler Birliği'nde güçlü bir sosyal güvenlik sistemi olmaması nedeniyle işler daha da kötüleşmiştir. Para eksikliği nedeniyle, hapishaneler ve silahlı kuvvetler gibi devlet kurumları çok zor duruma düşmüş, Politik cezalar bir tarafa konursa, tutsakların durumu Sovyetler dönemine göre daha da kötüleşmiştir. Askerlere ve subaylara, federal hükümet biriken maaşları ödeyecek kadar para buluncaya dek, üstleri tarafından balık tutmaları, ava çıkmaları,

56÷ Yeni Demir Yumruk: Putin'in Yükselişi

tarım yapmaları ve mantar toplayarak hayatlarını idame ettirmeleri salık verilmiştir. Bazen üniformalı askerler sokakta dilencilik yapmış, her zamanki gibi, durum basit bir özetle açıklanamayacak kadar karmaşıklaşmıştır. Ordunun bu durumu, biraz da yüksek komuta kademesi ve bazı diğer unsurların ordunun küçültülmesini engellemiştir. Zararına çalışmaları ve yük olmaları halinde bile, madenlerin kapatılması oldukça zorlaşmıştır. Üstte yerleşik yöneticiler, yeni iş bulamayan ve işlerini kaybetmekte olan işçilerle ortak kaygılara sahip olup tüm çabalar ve olanaklara karşın, mali felaket tehlikesi daha da büyümüştür (Rıasanovsky ve Steinberg, 2011,678),

Rusya Federasyonu'nun değişim ve gelişimini incelerken Sovyetler Birliği döneminden itibaren ve dönem dönem ele almak daha doğru bir yaklaşım açısı olarak ortaya çıkmaktadır. 1917-1985 dönemi, Sovyetler Birliği için merkezi planlama mekanizmasına dayalı bir toplumsal ve ekonomik örgütlenme biçiminde ortaya çıkmış, 1990'lı yıllardan itibaren ekonomik ve toplumsal piyasa ekonomisine göre biçimlenmiştir. 1917 -1985 dönemi özellikleri itibari ile hâkim üretim ilişkisinin merkezi planlamaya dayalı olduğu bir yapıdadır. 1985-1991 döneminde merkezi planlamanın devam etmesine karşın prestroika ile başlayan reform sürecinde piyasa ilişkileri artarak piyasa ekonomisinin hâkim olmasına olan eğilimi arttırmıştır. Bu döneme damgasını vuran piyasa sosyalizmi anlayışı, asıl olarak piyasa kategorilerinin ekonomik ve toplumsal yapı içindeki ağırlığını artırarak kapitalist üretim ilişkilerinin yerleştirilmesi şeklinde bir aşama olarak değerlendirilmektedir. 1992 yılı sonrasındaki süreçte ise, kapitalist üretim ilişkilerini yerleştirmede uygulanan yapısal uyum ve istikrar politikaları, kapitalist sistemin kriz koşullarına bağlı olarak ortaya çıkan neo-liberal politikalarla biçimlenmiştir. Bu yönü ile birçok gelişmekte olan ülke için geçerli olan bu durum Rusya için de gerçekleşmiştir (İzgi, 2008, 308).

Rusya'da piyasa ekonomisine geçiş süreci 1992 yılında başlamış, bu süreçle birlikte fiyatlar serbest bırakılmıştır. Fiyatların

serbest bırakılması ile, piyasa ve kaynak tahsisini sağlama fonksiyonunu yerine getirmek amaçlanmıştır. Ancak uygulanan politikaların yüksek enflasyon, üretim düşüşü, talepte daralma, tasarruf ve yatırım oranlarında düşme, gelir dağılımında eşitsizlik ve yüksek işsizlik gibi olumsuz sonuçları da olmuştur. Piyasa mekanizmasının işlemesine rağmen etkin vergi sistemi kurulmamış ve bankacılık sistemi yeterince gelişmemiştir. 1992 reformları ile birlikte tek banka sisteminin yerini merkez bankası ve ticari bankalar üzere çift banka sistemi almıştır. Ticari bankaların çoğunun sahibi eski yönetici sınıf ve parti elitleridir. Ticari bankaların kararlarının temel kaynağının devlet fonları ve kaynaklarının kullanımı olduğu söylenebilir. Bu gibi nedenlerden dolayı piyasa mekanizmasını gerçekleştirmek üzere yapılan banka ve finansman düzenlemeleri üretim süreçleri ile ilişkilendirilmemekte ve spekülatif kazançların kaynağını özgü yatırılabılır fonları oluşturmak yerine finansal akımlar üzerinden spekülatif sektörde bulunanlar için bir gelir kaynağı olurken dışarıya net kaynak transferinin de bir aracı olmuştur (İzgi, 2008, 311).

Diğer devletlerle karşılaştırıldığında Rusya'nın gücünün sınırı ve gerçek durumu ortaya çıkmaktaydı. 2001 yılı itibariyle Rusya Federasyonu'nun GSMH'si 395 milyar dolar ile Hollanda'nın 403 milyar dolarlık GSMH'sinden küçük bir yapıdaydı. Gelirleri de Florida'nın 41 milyar dolarına karşılık 40 milyar dolarlık bir büyüklüğe sahipti. Nüfusunun onda biri olan Macaristan'ın aldığı dış yatırımın, onda birini çekebilmekteydi. İçeride yatırımları ise 1998 yılı itibariyle GSMH'nin %11'i ile Macaristan'ın %30 ve Meksika'nın %25 olan oranlarının gerisinde kalmaktaydı. Rusya'da yılda ortalama olarak 18-20 milyar dolarlık sermaye çıkışı yaşanması, yatırım eksikliğinin başlıca kaynağı olarak görülmekteydi (Seyrek, 2018, 63). Boris Yeltsin döneminde (1991-2000) Rusya Federasyonu sosyalist sistemden liberal sisteme geçişin tüm olumsuzluklarını yaşamıştır. Kamu

58÷ Yeni Demir Yumruk: Putin'in Yükselişi

malları özelleştirme yoluyla gerçek değerinin çok altında fiyatlarla bir azınlığın eline geçmiş, yozlaşmış bürokrasi sayesinde bu azınlık kendi çıkarları doğrultusunda ülke ekonomisine yön vermeye başlamışlardır. Halkın geneli ise temel ihtiyaçlarını dahi karşılamakta zorlanmıştır. Ekonomi yönetiminin bu sorunlara duyarsız kalması sonucu Rusya Federasyonu ciddi ekonomik problemlerle karşı karşıya kalmıştır. Bu dönemde ekonomi kurumlarının etkin işletilemediği doğru olmakla beraber, dönemin sorunlarının büyük kısmı aslında SSCB'den miras kalmıştır.

4.3. Toplumsal Görünüm

1991'de Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından Rusya Federasyonu, geçmişinde ki Ortodoksların hamisi, Slavların yegâne lideri ve uluslararası sistemin iki kutbundan biri olma özelliklerini yitirmiş zayıf bir devlet olarak uluslararası sisteme dâhil olmuştur. Aynı zamanda Sovyetler Birliği'nin dağılması 17. yüzyıldan itibaren süregelen "imparatorluk" devlet anlayışından yaklaşık 300 sene sonra "ulus devlet" anlayışına dönüşmesi Rus Tarihi için büyük bir kırılma noktası olmuştur. Tüm bu gelişmeler Rusya Federasyonu'nda bir kimlik krizine yol açmıştır. Komünizmin çöküşü ve Sovyet imparatorluğunun dağılıştından sonra Ruslar, kendilerini ideolojik bir boşlukta bulmuşlardır. Eski, yapay ulus fikri yıkılmış, yerine yeni bir düşünce sistemi getirilememiştir. Sovyetlerin kurmaya çalıştığı "Homo Sovieticus" insan ve ulus tipi reel dünyadan çok farklı olup, yeni Rusya'nın koşulları için anlamını yitirmiştir. Rusya Federasyonu'nda kimlik sorunu, 1990'larda dinsel, kültürel, etnik vb. gibi kimlikler yanında ulusal kimliklerin yeniden gün yüzüne çıkmasıyla giderek farklı bir nitelik kazanmaya başlamıştır. Kimileri demokratik yollarla kimliklerini elde etmeye çalışırken Çeçenistan'da olduğu gibi kimlik mücadelesinin farklı mahiyet aldığı yerlerde vardır. Ülkenin, toplumsal gerçeklikleriyle uyumlu yeni bir ulusal ülküye ihtiyacı olduğu ve bunun özellikle Rus halkını saran psikolojik bunalımla savaşta önemli bir araç olacağı düşünülmüştür. Halkın karamsarlığı ve toplumsal

duyarsızlık, ulusal güven hissini tatminsizliğinden kaynaklanmıştır. SSCB döneminde blokta yer alan Moldovya, Estonya, Letonya ve Litvanya gibi Baltık cumhuriyetlerinin, Ukrayna ve Belarus gibi Slav menşeli cumhuriyetlerin, Çarlık Rusya'sının sömürgeciliğinden miras kalan Orta Asya devletlerinin ayrılması olağanüstü bir durum olup, bu gelişmeler neticesinde kimliği belirsiz ve gelecekte kaygılı, budanmış bir Rusya doğmuştur. Yeni Rusya, güçlü devlet iddiasını sürdürmekle birlikte onunla orantılı olarak güç birliği sağlanamamıştır. Bunun için en gerekli şey ise devletin yaratacağı bir ulus olmuştur (Taştan, 2012, 3).

1990 sonrasında Post Sovyet döneminde eğitim ve sağlık kalitesinin düşmesi, işsizlik oranlarının artması, yoğun dış göçler, ebeveyn sorumluluğu ve aile değerlerinin aşınması, toplum içindeki sosyal ilişkilerin bozulması, etnik ayrımcılık ve bazı yörelerdeki iç savaşlar, alkolizm sorunun çözülmemesi, halkın yoksullaşması ve demoralize olması gibi etkenler son çeyrek yüzyılda Rusya'da önemli toplumsal sorunlar olarak ortaya çıkmıştır (Atasoy, 2011,7). Komünist düzenin dağılmasının ardından sosyal ve kültürel hayatı tanımlayan şey belirsizlik olmuştur. Yeltsin'in kazançlı bir Pazar demokrasisine hızlı bir geçiş için verdiği yerine getirilmeyen sözleri ve özgürlüğünün getirecekleri ile ilgili yaygın umutları, gerçeklerin basit bir biçimde anlaşılmasından ve öfkeden ziyade hemen göze çarpmayan çözümlere neden olmuştur (Rıasanovsky ve Steinberg, 2011,714),

Sovyet döneminde Sosyalist Enternasyonal ve "eritilmek istenilen kültürel ve etnik farklılaşmalar başarıya ulaşamamış ve hem "birleşik Sovyet ulusu" modeli yaratılamamış, hem de "Homo Sovieticus" tek tipli birey profili ulusal etnik gömleği içinde oturtulamamıştır. Post Sovyet döneminde "kimlik krizinin" aşılıp "asli kökene dönüş" eğilimlerinin ortaya çıkması ile tüm Rusya'da etnik milliyetçilik ve köklere dönüş arayışları yaygınlaşmıştır. Bu "etnik kimlik patlama" dönemi, kimlik krizinden çıkmış millet ve azınlıkların kendi özünü, kendi etno-politik

60÷ Yeni Demir Yumruk: Putin'in Yükselişi

kimliğini yeniden keşfetmeleri dönemi olarak da adlandırılabilir(Atasoy, 2011,48). Sovyetler Birliği'nin yıkılması sonucu, kimlik sorunuyla karşı karşıya kalan Ruslar, bu boşluğu doldurmak için dine büyük önem vermişlerdir. Rus Ortodoks Kilisesi, Rus kimliğinin bir parçası haline gelmiş ve kendini hayatın her alanında göstermiştir. Ülke içindeki bazı konularda Kilise, arkasına devletin desteğini alırken devlet de Kiliseyi kendi politikasında bir araç olarak kullanmaktan çekinmemektedir (İzgi, 2008, 327).

Rusya Federasyonu'nun ilk devlet başkanı Yeltsin'in sağlık sorunlarının bulunduğu ve aşırı alkol aldığı Rus halkı arasında yaygın inanış haline gelmiştir. Ayrıca fiziksel rahatsızlıkları da bulunan ve bir zamanlar halkın güven duyduğu bir politikacı olan Yeltsin Rus halkında hayal kırıklığı yaratmıştır (Gessen, 2015, 21). Çarlık dönemi ve SSCB dönemlerinde güçlü devlet ve güçlü lider etrafında toplanmaya alışmış Rus toplumu için Yeltsin'in içerisinde bulunduğu durum toplumsal bir travmaya yol açmıştır. Bu durumun Rus devlet birimleri tarafından da dikkate alındığı ve çareler arandığı muhakkaktır.

1996 Haziran başkanlık seçimleri yaklaştığında, Yeltsin'in politik hayatına devam etmesi mümkün görünmüyordu. 5 yıllık yönetimi boyunca, Rus halkının çoğu oldukça kötü ve gittikçe kötüleşen ekonomik bir darboğazdaydı ve sorunların sonu gelmeyecek gibi görünüyordu. Tarım toparlanmamış, sanayide üretim azalmaya devam etmişti. Hükümet borçlanmış ve milyonlarca çalışan ve emekliye maaş ve sosyal güvenlik ödemeleri verememiş, bu kişiler haftalar, aylar ve bazen yıllarca başlarının çaresine bakmak zorunda kalmışlardır. Çeçenistan savaşı devam ederken, Ülkeye yozlaşma, rüşvet ve organize suçlar hâkim olmuştur (Rıasanovsky ve Steinberg, 2011, 687). Yolsuzluk, sistemin fonksiyonel bir parçası, bürokrasiyle önde gelen ekonomik gruplar arasındaki ilişkilerin şekli haline dönüşmüştür. Yolsuzluk olmadan ne işletmelerin gelişmesi gerçekleşebilmiş ne de devlette kararlar alınabilmiştir. Yolsuzluk "bir düzene sokulmuş" ve "normalleştirilmiştir." Benzer bir sistemde yolsuzlukla

mücadele sadece anlamsız değil, aynı zamanda tehlikeli boyutlara varmış, bu mücadelede atılacak her ciddi adım derhal iktisadi ilişkileri organize ederek idari felce yol açmıştır. Bununla birlikte toplumun elit kesimi için geçerli olan yolsuzluk ilişkileri, toplumun orta ve hatta alt kesimlerinde kendine özgü bir biçimde tekrarlanmıştır. Çalışmayı unuttuğu olan ülke, sorunlarının başka herhangi bir yöntemle çözmek için delicesine bir gayret içerisine girmiştir (Kagarlitski, 2008, 201).

Başlamış ve Deprem (2018, 28), 1990'larda Moskova'yı "Vahşi Batı" ya benzetmenin yanlış olmayacağını, iş adamları arasındaki hesaplaşmaların silahla yapıldığını, mafyanın her yerde kol gezdiğini, meydana gelen bir asayiş olayında polise bile gidilemediğini, toplumsal yaşamın her alanının mafya tarafından parellenmiş olduğunu vurgulamışlardır. Kamu görevlilerinin sunmuş oldukları her hizmet karşılığı rüşvet talep etmesinin sıradanlaşması, SSCB döneminde bir düzen içerisinde yaşamaya alışmış Rus halkını geleceğine dair kaygıya düşürmüştür. Bu kaygı toplumsal yaşamın her merhalesinde hissedilir hale gelmiştir.

Özetle; Sovyetler Birliği'nin çöküşüyle meydana gelen hızlı toplumsal değişim Rus toplumunu derinden sarsmıştır. Bu dönemde baş gösteren kıtlık, açlıktan ölümler, intiharlar, alkol tüketiminin artışı ve mafyalaşma bu toplumun tarihinde unutulmayacak izler bırakmıştır. Sovyetlerin yıkılışından sonra Ruslar kendilerini yepyeni bir ortam içerisinde bulmuşlardır. Eski dostlar artık yeni düşmanlar haline gelmiş, Sovyet dönemi cumhuriyetlerin ayrılarak bağımsız ulus devletler haline dönüşmeleri sonucunda buralarda yaşayan Ruslar, istenmez hale gelmişler, aynı şekilde bu yeni cumhuriyetlerin vatandaşları da Rusya'da zorluklarla karşılaşmaya başlamışlardır. Rus halkı, yeni oluşturulan kapitalist sistemi kabul etmeyenlerle onlara muhalif olanlar, yani eskilerle yenilerin arasındaki çatışmaya tanıklık etmiştir. Rusya tarihi boyunca oluşturulamamış sivil toplum

62÷ Yeni Demir Yumruk: Putin'in Yükselişi

anlayışından günümüzde de eser yoktur. Bu konuda gelecekle ilgili bir program da göze çarpmamaktadır. Sovyet döneminde öne çıkan değerler yerini paranın gücüne bırakmış, para kazanmak için her yola başvurulur hale gelmiştir. 1991'den itibaren yaşananlar Rus kültürünü de oldukça aşındırmıştır. Yepyeni bir medya anlayışıyla karşılaşan Rus halkı, kültürel anlamda, içinden çıkılmaz bir duruma düşmüştür (Canşen, 2011, 79).

4. PUTİN'İN RUSYA FEDERASYONU'NDA GÜÇLÜ BİR SİYASAL AKTÖR HALİNE GELMESİNİN NEDENLERİ

1999 Ağustosunda başbakanlık, 2000 Ocağında başkanlık koltuğuna oturan Putin, Rusya'da düzen ve istikrarı sağlamayı hedeflemiş, bunun için de bir yandan ekonomik atılımı gerçekleştirmeye çalışırken, diğer yandan da bölge liderlerinin ve oligarkların artan gücüne karşı merkezi otoriteyi güçlendirme yoluna gitmiştir. 1999 yılı itibarıyla ekonomide yaşanan dönüşüm ve enerji kaynaklarının fiyatlarında yaşanan artış Putin'in işini kolaylaştırmıştır (Yapıcı, 2010, 452). SSCB'nin yıkılmasının ardından güç kaybeden ve yeni arayışlar içerisine girmiş olan Rusya Federasyonu, Putin'in iktidara gelmesiyle birlikte yeni bir döneme girmiştir. Bu yeni dönemde Brezinski (2005, 131) Rusya'nın, önemli bir jeostratejik oyuncu olmaya devam etmekte olduğunu, Avrasya satranç tahtasında stratejik kareleri ve taşlarının çoğunu kaybetmiş de olsa, halen bir oyuncu olduğunu vurgulamaktadır.

2000 yılında başlayıp halen devam eden Putin döneminde Rusya Federasyonu siyasi, ekonomik ve toplumsal alanlarda önemli gelişmeler sağlamış, bunun sonucu olarak ta Vladimir Putin Rusya Federasyonu'nda en önemli siyasi aktör konumuna gelmiştir. Putin'in Rusya'nın en önemli siyasi aktörü olmasını sağlayan uygulamaları Batılı ülkeler tarafından antidemokratik oldukları gerekçesiyle sık sık eleştiri konusu yapılmaktadır. Kırım'ın ilhaki ile de ABD'nin başını çektiği Batılı ülkeler Rusya'ya

yönelik siyasi ve ekonomik yaptırım uygulamaya başlamışlardır.

Ancak Rusların pek çoğu Putin'in daha güvenli şeyler yaptığını düşünmektedir. Ülkedeki güç artışından memnundurlar ve Putin'in antidemokratik yöntemlerine aldırmamaktadırlar (Roskin, 2009, 363). Yöntemi nasıl olursa olsun, Rus Devleti'nin güçlendirilmesi yönünde, yapmış olduğu çalışmalar Putin'in Rus halkı nazarındaki popülaritesini artırmıştır. Çalışmanın bu bölümünde, Putin'in Rusya Federasyonu'nda güçlü bir siyasi aktör haline helmesini sağlayan nedenler; Putin'in kişisel özelliklerinden kaynaklanan nedenler, Rus siyasal kültürü, Çeçenistan Olayları, oligarklarla mücadelesi, Merkezi Hükümeti Güçlendirmesi, ekonomideki olumlu gelişmeler, Gürcistan Savaşı, Kırımı Rus topraklarına ilhaki, Suriye Krizinde yürütülen aktif dış politika, Rusya'nın yeniden küresel aktör konumuna ulaşabilmesi ve incinen Rus gururunu yerine getirmesi alt başlıklarında ele alınarak incelenmiştir.

4.1. Putin'in Kişisel Özelliklerinden Kaynaklanan Nedenler

Karizma kelimesini gündelik dilde de kullanıyoruz. Genel olarak farklı kişilikli, kendine özgü bir havası olan, kendinden emin görünen kişileri "karizmatik" olarak niteliyoruz. Bu yaygın kullanımın sebebi karizmanın ve karizmatik meşruiyetin yoğun bir ilgiye konu olmasıdır. Karizmanın gündelik dildeki anlamı da büyük ölçüde Weber'in kastettiği anlamları çağrıştırmaktadır. Karizmatik otorite, bir kişinin olağanüstü özelliklere ve yeteneklere sahip olduğu inancına dayanır. Bu inancın mantıkla açıklanan bir tarafı yoktur. Karizmatik liderler için sıralanan "kaderin belirleyicisi", "tanrı tarafından görevlendirilmiş kişi" "insanüstü varlık" nitelemelerinin hiçbir akli gerekçesi yoktur. Daha çok sıradan insanların kişiliklerinde bulamadıkları nitelikler karizma olarak beğeni ve kabul görmektedir. Demek ki

64÷ Yeni Demir Yumruk: Putin'in Yükselişi

karizma, bir kişinin objektif olarak sahip olduğu özellikler değil, toplumun ona atfettiği, yakıştırdığı özellikler..."Şeyh uçmaz mürit uçar" sözü, tam da karizmanın bu yönünü anlatmaktadır. İnsanlar içinde buldukları şartlardan kurtulmak istediklerinde bir mucize beklerler böyle bir mucizeyi ise ancak olağanüstü özelliklere sahip biri gerçekleştirebilir. Hemen beğendikleri lidere bu özellikleri yakıştırmaya başlıyorlar. O zaman ortaya karşı konulmaz bir otorite, şevkle itaat ettikleri ve peşinden gittikleri ve yaptığı her işte hikmetler aradıkları bir karizmatik lider çıkıyor. İnsanlar kendilerini bütünüyle bu otoriteye teslim ediyor. Onun yol göstermesi ile dünyaya yeni anlamlar yüklüyor ve her şeyi göze alıyorlar. Bir hususun altını çizmek gerekir ki karizmatik liderler hep tarihin hızlandığı, radikal dönüşüm dönemlerinde ortaya çıkmışlardır. Bu dönemlerde toplum bir kurtarıcı arayışına girmekte ve biri öne çıkarak bu ihtiyaca cevap vermektedir (Türküne, 2012, 53). Putin'in Rus siyasetinde karizmatik bir lider olarak ortaya çıkması yukarıda anlatılanlarla örtüşmektedir. SSCB dağılmış, ardılı olarak ortaya çıkan Rusya Federasyonu bu yeni dönemde sosyalist bir ekonomiden liberal ekonomiye eklemleme çabasına girmiş, toplum bu geçiş sürecinde önemli travmalar yaşamıştır. Dolayısıyla Rusya'da yaşanan bu dönüşüm dönemi bir karizmatik liderin ortaya çıkabilmesi için hazır bir ortam oluşturmuştur. Rus toplumu adeta bir kurtarıcı arayışına girmiş ve nihayet Rus devletinin çeşitli kademelerinde yetişmiş, kişisel özellikleriyle karizmatik bir lider olabilmenin niteliklerine sahip birisi olarak Vladimir Putin'e Rus devleti teslim edilmiştir.

Putin'in önünde ekonomik sorunlar, merkez bölgeler anlaşmazlığı, ülkenin uluslararası arenada yeniden prestij kazanabilmesi, nüfus ve göçmen sorunu, iktidarı yönlendirmek isteyen büyük sermaye çevreleriyle mücadele, uluslararası terörizmle savaş gibi birçok çözüm bekleyen sorun bulunmaktaydı. Yeltsin'in aksine Putin kararlı, enerjik, dikkatli siyasetiyle halkın gözündeki popülaritesini artırabilmiştir. Putin'in iktidara

gelmesiyle Rusya'nın kimlik, uygun federal yapı ve misyon arayışlarının büyük ölçüde arttığı görülmüştür; çünkü bu yönde atılan adımların daha kararlı ve "sert" olduğu söylenebilir. Putin'in izlediği iç ve dış politika sert ve tutucu olmasına karşın, halkın çoğunluğu tarafından desteklenmektedir. Bunun en önemli nedeni Rus halkının eski güçlü olduğu döneme duyduğu özlemdir. Putin, 5 Mayıs 2000'de Devlet Başkanlığı koltuğuna otururken yaptığı konuşmada Rus halkına yeniden güçlü bir devlet vaat etmiştir (Çomak, 2006, 25).

Putin, reformcu Büyük Petro'yu örnek almasıyla, Sovyet döneminin nostaljisini ulusal marş ve ordu simgelerinde yaşatan, ve KGB'de ekonomik istihbaratçı geçmişinin verdiği deneyim ve pragmatik karar verme yetisiyle uzlaşmacı model için uygun bir kişilik olarak öne çıkmıştır. Putin ilk önceliğini Rusya devletini güçlendirmek ve bunu da güçlü devlet, güçlü ekonomi ve güçlü ordu ile gerçekleştirmek olarak belirlemiştir. Putin güçlü, etkin, demokratik, yurttaşlarının haklarını, ekonomik özgürlüklerini savunabilen, onlara uygun yaşam koşulları sağlayabilen devlet kurma amacıyla olduklarını beyan ederken, devletin güçlenememesi durumunda dış meydan okumalara da cevap verilemeyeceğini vurgulamıştır (Cafersoy, 2002, 98). Vladimir Putin, Sovyetler Birliği istihbarat örgütü KGB için çalıştığı dönemde üstlendiği görevi 24 Haziran 2016'da ilk kez açıklamış ve 1975'te KGB'ye katıldığını, 1985 ile 1990 yılları arasında Almanya'nın Dresden kentinde görev yaptığını ve resmi olmayan istihbarat birimlerinde görev aldığını ifade etmiştir. Putin, yaptığı işin sıra dışı insanlar tarafından yapılabilecek bir iş olduğunu ifade ederken, şu anda bu görevde olan ajanların da büyük fedakârlıklar yaptığını söylemiştir. Putin, "Herkes hayatından, sevdiklerinden vazgeçemez. Uzun, uzun yıllar boyunca ailesini bırakamaz. Herkes hayatını ülkesine hizmet etmeye adayamaz. Bunu sadece seçilmiş insanlar yapabilir. Hiç abartmıyorum. Resmi olmayan istihbaratta çalışanlar sıra dışı insanlardır" şeklinde ifadelere yer

66÷ Yeni Demir Yumruk: Putin'in Yükselişi

vermiştir (Seyrek, 2018, 18). Konuşmalarından Putin'in yaptığı işi sıra dışı ve fedakâr insanların yapabilecekleri bir iş olarak nitelendiği görülmektedir. Ayrıca yaptığı işin vatanseverlik olmaktan yapılamayacağını da satır aralarında vurgulamaktadır. Rus halkının geneli de Putin'i tam bir vatansever olarak görmektedir.

Putin, sıradan bir günde havuzdan çıkınca soluğu spor salonunda almaktadır. Haber kanallarını seyrederek günceli takip etmekte, tatil günleri dahi çalışmaktadır. Stalin'den beri en çok çalışan lider olduğu söylenmektedir. Bir başka özelliği, Rusya'nın devasa coğrafyasında en çok yeri görmüş devlet başkanı olarak bilinmesidir (Seyrek, 2018, 137,141). En nihayetinde ve belki de en önemlisi, Vladimir Putin bir gerçekçidir. Sözlerini daima koşullara uyarlar ve kendisini hiçbir ideolojik prangayla kısıtlamaz. Her zaman inisiyatifi elinde tutmak ister. Etrafı kendisine çok çeşitli ve her biri farklı telden çalan felsefi referanslar öneren bir dolu konuşma yazarı ile çevrilidir. Görüşme yaptığımız tüm isimlerin; ister başkanın eski danışmanları olsun, ister yorumcu, ister entelektüel; hepsinin de "Putin'in felsefesi" diye bir fikre şiddetle karşı çıktıklarını söylememiz gerekir. Bu adlandırma çok basit, indirgemeci olacaktır (Eltchaninoff, 2017, 12).

Başlamış ve Deprem (2018, 124-126), ayırt edici bir özelliğini bulabilmenin zor olduğu Putin'in yükselişini iki ana unsura bağlamanın mümkün olduğunu; gizli serviste çalışması ve sadece işini iyi yapmaya odaklanıp geleceğe ilişkin herhangi bir hırsa sahip olmamasını, perde arkasında kalmak yerine öne geçmeye çalışsa, hırslı ve iddialı davranrsa rakipleri tarafından yoluna kuşkusuz engeller konulabileceğini ve belkide hiçbir zaman Moskova'ya gidemeyeceğini, gizli servisin hep onun arkasında durmasının ise işini iyi yapmasıyla, örgüte hep sadık kalmasıyla ve verilen görevi hiçbir zaman sorgulamamasıyla açıklanabileceğini vurgulayarak; Putin'in, hem de işsiz kaldığı bir dönemde St. Petersburg'dan Rus siyasetinin merkezi Moskova'ya aniden transfer olmasının tesadüf sonucu gerçekleşmesinin zayıf bir

olasılık olduğunu, bu noktada hemen akla FSB'nin geldiğini belirtmektedirler.

Putin'in kişisel özellikleri ile ilgili genel bir değerlendirme yapılacak olursa, Putin karizmatiktir; çünkü Putin'in göreve geldiği dönem ve uygulamaları karizmatik liderlerin ortaya çıkabilecekleri dönem ve kişilerin özellikleriyle örtüşmektedir. Bunun dışında, köklerine bağlılık, atalarına saygı, sadakat, savunmadan ziyade saldırı, proaktif yaklaşım ve Batıya kuşkulu yaklaşım, Ulusunun geçmişine saygı duyan, muhafazakar aynı zamanda yeniliğe açık, kararlı ve sert, pragmatik karar verme yetisine sahip, uzlaşmacı, istihbaratçılık deneyimi olmanın kazandırmış olduğu tahlil yeteneği, güçlü olmayı demokratik olmanın önüne koyan, gerçekçi, sözlerini daima koşullara uyarlayan ve kendisini hiçbir ideolojik prangayla kısıtlamayan bir kişilik tipi ortaya çıkmaktadır. Halkının kendisinden ne beklediğini iyi bilerek hareket etmesi ve güçlü bir kişiliğe sahip olması onu halkının gözünde kurtarıcı konumuna yükseltmiştir. Bu durum olumsuz özelliklerinin bile Rus halkı tarafından olumlanmasına yol açmaktadır.

4.2. Rus Siyasal Kültürü

Siyasi kültür, "Bireylerin ve grupların siyasal duruş ve tavırlarını ve genel olarak tüm siyasal pratikleri bir biçimde şekillendiren, insanların siyasete ilişkin olarak sahip oldukları değerler, ritüeller, semboller ve inançlar bütünüdür (Türköne, 2012, 229).

Lider odaklı toplumlarda, liderin karar alma sürecindeki konumu çok önemlidir. Rusya gibi karizmatik bir liderlik biçiminin var olduğu toplumlarda genellikle kurumsallaşmış bir karar alma aygıtının bulunmaması, liderin kişisel özelliklerinin önemini artırmaktadır. Liderin risk alma eğilimi, yaratıcılığı, zekâsı, kendine güveni, güce ne derece gereksinim duyduğu, çevresine egemen olmayı ne ölçüde arzuladığı gibi faktörler ülkenin iç ve dış politikasını belirleyen kararların alınmasında çok önemli bir

68÷ Yeni Demir Yumruk: Putin'in Yükselişi

yere sahiptir (Onay, 2018, 7). Rus siyasal tarihi incelendiğinde Rusların, çoğunlukla güçlü liderler etrafında birleştiği görülmektedir. Bu sebeptir ki; Korkunç İvan, Deli Petro gibi son derece otoriter liderler ön plana çıkmıştır. Sovyet Sosyalizmi içerisinde ise özellikle Stalin'in aşırılıkçı uygulamaları sonucu Komünizm otoriter bir devlet modeli görüntüsü çizmiştir. Hatta Stalin'in kendine has uygulamaları sebebiyle politikaları Marksizm'den ziyade "Stalinist" olarak anılmıştır

Bugajski, (2010, 9), Ruslar'ın tarih boyunca zalim de olsa güçlü bir el tarafından yönetilmeyi hoş karşıladıklarını, sıkı denetim ve acımasız kontroller olmazsa kendilerinin kanun tanımaz insanlar olacaklarını söylediklerini ifade etmektedir. Çağdaş Rusya'da güçlü hükümetin ulusal birliği sağlayabileceğine inanılmakta olduğunu ve sınırları belli olmayan demokrasinin devlet yapısını zayıflatacağına inanıldığını vurgulamaktadır.

Rusya tarihin her döneminde mutlakiyetçi olmuştur.XVI. yüzyılda Rusya'yı Moğolların boyunduruğundan kurtaran Korkunç İvan'dan bu yana, gizli polis örgütleri Rus devletinin başırlı olduğu bütün dönemlere imza atmıştır. İvan'ın zamanında bu örgütün adı Oprıçnina'ydı ve Çar'ın sadık adamlarından oluşan, siyahlara bürünmüş bir çeteydi. Kısmen fedai, kısmen KGB'nin çekirdeği ve biraz da profesyonel bürokrasinin bir embriyosu olan Oprıçnina'nın, İvan'ın iktidarda tutunması amacıyla Rus soyluları ve ileri gelenleri arasında yaptığı temizlik binlerce cana mal olmuştur. Yine de Stalin'in standartlarına göre bu küçük bir temizlik sayılırdı, ama İvan'dan sonra gelen Çarlar onun oluşturmuş olduğu bu modeli geliştirmişlerdir. XIX. Yüzyılda artık Çarlar casuslarını Bolşevik merkez komitesine kadar sızdırabilen gizli polis örgütü Okrana'ya adamakıllı bağımlı hale gelmişlerdir. Batı'daki liberal görüş, tıpkı bugün FSB'ye olduğu gibi, o zamanlarda da Okrana' ya veryansın etmiştir (Walker, 1989, 76).

1917 yılına kadar Rus Çarlığının siyasi çekirdeğini oluşturan Rusya, 1917'den 1991'e kadar SSCB'nin en önemli cumhuriyeti olarak kalmış, 1991'de SSCB'nin dağılmasıyla bağımsız bir ülke olarak varlığını sürdürmüştür (Güner ve Ertürk, 2006, 121). SSCB'nin dağılışı kesinlik kazandıktan sonra, egemenliğini ilan eden ilk devletlerden biri olan, eski süper gücün mirasçısı, Rusya Federasyonu, yeni siyasi arenada farklı bir dış ve iç politika arayışı içine girmiştir. Rusya'daki değişiklikler, devlet karar vericilerinin değişmesiyle farklılık sergilemiş, hükümetten ziyade liderin gücüne inanan Rus mantalitesi için yeni cumhurbaşkanının imajı önem taşımıştır. Bu anlayışın sonucu olarak bugünün Rusya'sında da, geleneksel olarak güçlü yöneticiler tarafından idare edilmeye alışık olan Rusya halkı, partilerin yerine cumhurbaşkanına meyletmektedir (Hekimoğlu, 2007, 55, 100)

Rus siyasal kültüründe güçlü bir merkezi otoritenin varlığı, devletin en tepesindeki kişinin ister istemez putlaştırılmasını beraberinde getirmiştir. Bu kişi devletin bütün gücünü kendisinde toplamakta ve bürokrasi de bu gücün etrafında şekillenmektedir (Onay, 2018, 7). Bu durum sadece Rusya'ya has bir özellik olmayıp benzer toplumların tümünde görülebilen bir özelliktir. Rus siyasal kültüründe Çarlık Rusya'sından beri lider odaklı bir anlayış hâkim olmuş, SSCB döneminde de kuramda komünist partinin elinde bulunması gereken güç parti liderinin kişiliğinde toplanmıştır. Bu dönem ele alınırken de toplam sekiz olan liderlerin ismiyle değerlendirilmektedir. Buradan çıkan sonuç, kolektif bir sistemi uygulamaya geçireceği iddiasında olan SSCB' de bile sistemin bir kişi etrafında şekillenmiş olduğudur.

Rusya'nın ideolojik geri planında kültür merkezli bir toplum yapısı yer almaktadır. Bu bağlamda ideolojilerde daima güç sahiplerinin hizmetindedir (Onay, 2018, 9). İktidarın liderde ve onun yardımcılarında veya belli bir iktidar grubunda toplanması, sanayi kuruluşları, meslek grupları, silahlı kuvvetler, aydınlar vb. gibi diğer örgütlerin özerkliğini zorunlu olarak

70÷ Yeni Demir Yumruk: Putin'in Yükselişi

sınırlandırmaktadır. Çünkü bu iktidar grubunun üyeleri, iktidarı ele geçirme ve rejimi kurma mücadelesine hep birlikte katılmışlar, siyasal örgütler içinde sosyalleşmişler veya (sadakat ve ideolojiyle özdeşme kriterlerine uygun olmak şartıyla) diğer sektörlerden kooptasyon yoluyla seçilmişlerdir (Linz, 1975, 27).

Lider odaklı toplumlarda, liderin karar alma sürecindeki konumuna çok fazla önem atfedilmektedir. Rusya gibi karizmatik bir liderlik biçiminin var olduğu toplumlarda kurumsallaşmanın tam anlamıyla sağlanamamış olması liderin kişisel özelliklerinin önemini artırmaktadır. Rus tarihi genel olarak değerlendirildiğinde Rusların zalim de olsa güçlü bir el tarafından yönetilmeyi hoş karşıladıkları, hükümetten ziyade liderlerin gücüne inanan Rus mantalitesinin geleneksel olarak güçlü yöneticiler tarafından idare edilmeye alışık olduğu ve bu nedenle Rusya halkının, sorunların çözümünde, devlet aygıtının diğer unsurları yerine devlet başkanına umut bağladıkları görülmektedir.

4.3. Çeçenistan Olayları

SSCB'nin dağılmasının ardından Yeltsin'in iktidarı devralması ve ardından yaşananlar gerek Rus devlet erkinde gerekse Rus halkında ciddi travmalara neden olmuştur (Onay, 2018, 21).1991 yılı sonlarına doğru Çeçenler tek yanlı bir kararla bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir. Çeçen lider Cahar Dudayev, "nasıl ki Sovyetleri oluşturan 15 cumhuriyetin bağımsızlık ilan etme hakkı varsa, Rusya Federasyonu'nu oluşturan özerk cumhuriyetlerin de aynı hakkı olmalı" tezini ileri sürmüştür. Sovyetler artık dağıldığına göre Çeçenistan'ın da bağımsızlık hakkı olduğu düşünülmüştür. Dağılmanın yarattığı şok dalgalarıyla baş etmeye çalışan Moskova, Çeçenistan sorununu uzun süre buzdolabına kaldırdıktan sonra harekete geçmeye karar vermiştir. Yeltsin'i savaşa ikna eden "şahinler", Çeçenistan'ın bağımsızlığının biri dışında tümü Müslüman özerk cumhuriyetlerden oluşan Kafkasya'da domino etkisi yaratacağını, dolayısıyla Rusya'nın beka sorunuyla karşı karşıya kalabileceğini söylemişlerdir. 1996

seçimlerinden kısa süre önce 24 Nisan 1996'da Çeçen isyanının lideri Cahar Dudayev'in Rusya'nın düzenlediği bir suikast sonucu öldürülmesinin ardından, taraflar savaşın son bulmasını kararlaştırmışlardır (Başlamış ve Deprem, 2018, 31,35).

Yaşanan olaylar sonucu televizyona çıkan Putin, "onları avlayacağız, onları nerede bulursak yok edeceğiz, tuvalette bulsak bile oradan çıkarıp köklerini kazıyacağız" demiştir. Bu sözler Putin'in hitabet sanatını Yeltsin'den belirgin biçimde farklı kullandığını göstermiştir. Teröristleri adalete teslim etme sözü vermemiş, patlamaların yüzlerce kurbanına karşı da herhangi bir merhamet açıklamasında bulunmamıştır. Bu durum Putin'in yumruğuyla yönetmeyi planlayan bir liderlik anlayışına sahip olduğunu göstermiştir (Gessen, 2015, 41).1 Ekim'de başlayan çatışmada Çeçenistan üzerine yoğun bombardıman uygulanmış, Grozniy kuşatılmıştır. Bunun üzerine Çeçenler komşu İnguşya'ya sığınmak zorunda kalmışlardır. Putin'in tavizsiz uygulamaları Rus halkı nazarındaki popülaritesini artırmıştır (D'encasse, 2010, 41).

Rusya'nın radikal İslam tehdidi ile eş tuttuğu Çeçen Savaşı, Batı tarafından insan hakları bağlamında sert bir şekilde eleştirilmiştir. Putin, eleştirilerin haksız ve tek taraflı olduğunu belirterek ülkesine dönük terörizmin uluslararası boyutta bir tehlike arz ettiğini belirtmiştir. 11 Eylül 2001 saldırılarından çok önce hem Rusya'nın hem de uluslararası sistemin güvenliği için ortak hareket etmenin gerekliliğini vurgulayan Putin, Çeçen Savaşı'na meşruiyet kazandırma çabasında olmuştur. Bu açıdan Rusya'ya 11 Eylül 2001 saldırıları, toprak bütünlüğüne dönük saldırı şeklinde gördüğü Çeçen sorununa yönelik daha rahat hareket etme ve uluslararası terörizmle doğal bir bağlantı kurma fırsatı sağlamıştır Çeçen Savaşı, diğer bir bakımdan Yeltsin döneminde itibarını kaybetmiş bazı kurumlar için ön plana çıkma bulduğu bir zemin olmuştur. Rus ordusu ve silah sanayisi kendini gösterme fırsatı bulurken, Savunma Bakanlığı iç ve dış politika yapım

72÷ Yeni Demir Yumruk: Putin'in Yükselişi

sürecinde ağırlığını hissettirmiştir. Bu açıdan Çeçen sorunu, top-
rak bütünlüğünün sağlanması, toplumsal kimlik bunalımının
aşılması, enerji güvenliğinin sağlanması ve Putin'in liderliğinin
sağlamlaştırılması açısından yaşamsal öneme sahip olmuştur.
1990'lı yıllarda devletin kaybolan otoritesini ve etkinlik sağlama
yeterliliğini yeniden kazanma gerekliliği, bu dönemde elzem
olarak görülen konular arasında yer almıştır. Putin de bu açıdan
federal unsurlarla ilişkileri düzenlemek ve merkezi otoriteyi
güçlendirmek için istikrarlı bir hukuk sistemi ve işleyen bir idari
yapı oluşturmaya çabalamıştır. Bu açıdan güçlü devlete dayanan
iktidarın, totaliter bir yönetim anlamına gelmediği ve demokra-
tik, hukuka dayanan federal bir devletin vazgeçilmez unsuru ol-
duğu dönem politikalarında hissettirmeye çalışılmıştır (Seyrek,
2018, 66-67).

Putin, Çeçenistan'daki aşırı uçların hemen durdurulmaması
halinde bir süre sonra tüm Rusya Federasyonu topraklarının
ikinci bir Yugoslavya, yani Rusya'nın Yugoslavyalaşması tehli-
kesinin tehdit ettiğine inandığını, kendisine yönelik sert, acıma-
sız gibi benzetmelerin kullanıldığını, politikadan biraz anlayan
kimselerin çoktan beri Çeçenistan'ın yalnız bağımsızlıkla yetin-
meyeceğini bildiklerini, Çeçenistan'ın Rusya'ya karşı kullanıl-
cak bir savaş alanına dönüştürülmek istendiğini, Çeçen savaşçı-
larının gerçek amacının Çeçenistan'ın bağımsızlığı olmadığını,
kuvvetleri yığıp sınırdaş bölgelere hücum ettiklerini, bunun Çe-
çenistan'ın bağımsızlığını savunmak için olmadığını, kendile-
rine başka topraklar katmak için Dağıstan'ın işgal edilmek isten-
diğini, Kafkasya'nın, Dağıstan, İnguşiya derken tamamen itilme-
sinden sonra sıranın yukarıya, Volga boyunca Başkırtistan'a, Ta-
taristan'a geleceğini ve böylece Rusya'nın derinliklerine yöneli-
neceğini, bu durumun gerçek sonuçlarını düşündükçe tüylerinin
diken diken olduğunu, müdahalede bulunmamaları halinde ül-
kenin bölünmesine razı olmak durumda kalacaklarını,
Rusya'nın Çeçenistan'ın bağımsızlığını kabul etmesi duru-
munda Çeçenistan'ın birçok ülke tarafından tanınacağını, Bu

durumun ise Rusya'daki durumu kökten değiştirerek daha kötü bir hale sokacağını belirtmiştir (Gevorkyan, Timakova ve Kolesnikov, 2017, 136, 137).

Bütün gücüyle saldıran Rus kuvvetleri 2000 yılının Şubat ayında Çeçen başkenti Grozni'yi ele geçirmiş ve çatışmalar kırsal alana ve dağlık kesime kaymaya başlamıştır. Seçimden yaklaşık bir ay önce ayrılıkçı Çeçenlerin Grozni'yi boşaltmak zorunda kalması, kamuoyunda siyasi tanınırlığını Çeçen sorununa borçlu olan Putin için yeni bir doping etkisi oluşturmuştur. Ayrılıkçılardan göğüs göğse çarpışmaların sonucu alınan Çeçen başkenti Grozni'ye inen SU-27 tipi uçağın pilot kabininden çıkan Putin, ikinci pilotun koltuğunda oturmuş, üzerinde Rusya bayrağı bulunan mavi kaskı, kamuflaj üniforması ve sert bakışlarıyla ordusunun fethettiği topraklara görkemli bir törenle giren komutan imajı oluşturmuştur. Havaalanında gazetecilerle konuşurken, parlamentonun af kararını hatırlatarak ayrılıkçılara silahlarını bırakma çağrısı yapmıştır (Başlamış ve Deprem, 2018, 120-122).

Putin, Çeçenistan'a yapılan sert askeri müdahaleyi FSB'nin organize ettiği şeklindeki yorumlara karşılık ise, *"ne diyorsunuz? Kendi evlerimizi mi uçurmuşuz? Köpek saçması! Rus gizli servislerinde halkına karşı suç işleyecek yetenekte bir kimse yoktur. İşte böyle bir varsayım ahlaksızcadır ve görüntüsü bakımından Rusya'ya karşı açılan bir psikolojik savaş ögesini andırmaktadır"* (Gevorkyan, Timakova ve Kolesnikov, 2017, 136, 138) sözleriyle karşı çıkmıştır. Çeçenistan'a müdahale gerekçesi olarak gösterilen Moskova'daki patlamaların Rus gizli servisi tarafından yapıldığına yönelik ciddi deliller ve iddialar bulunmaktadır. Bu iddiaların dayanak noktası ise, bu olayları gizli servisin önceden haber almamasının olanak dâhilinde olmaması ve rehin alma olaylarının başka yöntemlerle çözülebilmesi mümkün iken doğrudan askeri müdahalede bulunularak bilinçli olarak can kayıplarının yüksek tutulduğu yönündedir.

74÷ Yeni Demir Yumruk: Putin'in Yükselişi

İktidara geldiği andan itibaren Putin'in Rus halkının gözünde önemli bir itibar kazanmasını sağlayan en önemli olaylardan birisi, Rus halkında yeni bir dağılma yaşanabileceği korkusuna neden olan, Çeçenistan direnişini bastırması olmuştur. Masha Gesen Çeçenistan olayının Putin'in PR çalışması olduğunu iddia etmektedir. Acımasız uygulamalarının insan hakları gözlemcileri tarafından sıklıkla eleştiri konusu yapılmasına aldırmayan Putin, suçlu suçsuz ayırımı yapmadan tüm Çeçenleri cezalandırmıştır. Demokratik yöntemler denenmeden ve sivil-silahlı grup ayırımı yapılmadan tüm Çeçenlerin uçaklarla bombalanması Rus halkı nazarındaki Putin'in popülaritesini artırmış, bu durum sonraki uygulamaları konusunda kendisine cesaret vermiştir.

4.4. Oligarklarla Mücadelesi

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra devlet işletmelerinin dörtte üçünün yolsuzluklara sahne olan özelleştirme kampanyaları ile tamamen ya da kısmen özel yatırımcılara devredilmiş olduğu görülmüştür (Montaigne, 2001, 52). Oligark olarak adlandırılan bu işadamlarının ortaya çıkmaları Sovyetler Birliği'nin çöküş dönemlerine dayanmaktadır. Sovyetler Birliği'nin uyguladığı planlı devlet ekonomisinden kapitalizme geçişi sürecinde, 1991-1994 yılları arasında devlete ait 80 binin üzerinde işletme özelleştirilmiştir. Sovyet bürokrasisinin kilit noktalarında bulunan ve belirli ölçüde sermaye birikimi sağlayan isimler, yönetiminde oldukları kamu girişimlerine çok ucuz fiyatlara sahip olmuşlardır. Ayrıca hükümet, likidite sıkıntısına düşünce bu işadamlarından borç almış ve ödeyemeyince de büyük karlar getiren şirketler de bu kişilerin üzerine geçirilmiş, böylece Rusya'da bir anda inanılmaz servete sahip bir kesim oluşmuştur (Mikail, 2007, 135).

Komsomal'dan¹⁰ gelme bu kişiler (biznesmen), "kredi karşılığı hisse" uygulanmasından yararlanarak önemli işletmelerde

¹⁰ SSCB döneminde Komünist Parti Gençlik Örgütü'ne verilen isim.

hisse sahibi olmuşlardır. Örneğin, Vladimir Potanin'in sahip olduğu Onexsimbank, dünya nikelinin % 20 sini üreten Norilsk Nikel'i ve Rusya'nın dördüncü büyük petrol şirketi Sidanco'nun % 51'lik hissesini değerinin oldukça altından ele geçirirken, Mikhail Hadarkovski'nin sahip olduğu Minatsep Bank da Gazprom'dan sonra Rusya'daki ikinci büyük firma olan Yukos Petrol Şirketi'nin %80'ine sahip olmuştur. Diğer yandan Mikhail Fridman'ın Alfa Bank'ı, Tumen Petrol Şirketi'nin büyük bir kısmı üzerinde, Boris Berezovski'nin finans imparatorluğu Lovo gaz ise, Sibneft Petrol Şirketi ile Aeroflat Havayolu Şirketi üzerinde hak sahibi olmuştur. Üstelik bankalar kuran ve önemli petrol şirketlerini değerlerinin altından satın alan bu oligarklar, medyaya da el atmışlar ve bu sayede kamuoyunu etkileme şansına kavuşmuşlardır. Nitekim Vladimir Gusinski'nin sahip olduğu Most Bank, NTV televizyonu ve Sivodnya gazetelerinin yönetimini üstlenirken, ORT ve Tv6 kanalları ile Nezavisimaya Gazeta ve Novaya Izvestiya gazeteleri de Berezovski'nin eline geçmiştir. Potanin'in Onexsimbank'ı ise Komsomalskaya Pravda, Izvestiya, Ruskii Telegraf ve Ekspert gazetelerinin kontrolünü ele geçirmiştir (Rytland, Akt: Yapıcı, 2010,62). Bu oligarkların yükselişleri çok kolay olmuş, Perestroyka sürecinde ya Parti kasasındaki paralarla özel bankalar kurmuşlar ya da devlet bankalarının özelleştirilen parçalarını üstlenmişlerdir. 1991'den sonraki istikrarlı olmayan ilk bir iki yıl içinde bunlara çok ucuz devlet kredisi sağlanmış, yaşanan sonraki hiper enflasyon döneminde spekülasyonla dolar milyoneri olmayı başaramışlardır (Seyrek, 2018, 28).

1996 yılına gelindiğinde tamamıyla anlaşılmıştır ki Rusya aslında bir grup "oligarşi mensubu" tarafından yönetilmektedir. Bunlar, piyasa reformları sırasında zengin olmuş iş adamlarıdır. Bazıları 1992' de başlatılan özelleştirme sürecinde şirketlerin kontrolünü ele geçirmiş, bazıları da devletin sahip olduğu fabrikaları 1995'te yapılan müzayedelerde düşük fiyatlarla satın

76÷ Yeni Demir Yumruk: Putin'in Yükselişi

almıştır. Bir kısmı da Gazprom, elektrik tekeli Birleşik Enerji Sistemleri (EES), televizyon şirketi ORT ve demiryolu işletmesi gibi devletin blok hisseleri kontrol ettiği şirketlerde de facto bir kontrol sağlamıştır. Oligarklar, 1996'da Boris Yeltsin'in tekrar seçilmesi için gayretlerini birleştirmiş, Yeltsin'e destek vererek anti-komünist kampanya için ellerindeki medya imkanlarını kullanmışlardır. Oligarşi 1997' de bir sonraki özelleştirme yağmasının paylaşılmasında anlaşmazlığa düşmüş ve bölünmüştür. Başkanlık yönetimi de, ikinci dalga özelleştirmeden yana olanlar ve statükonun muhafaza edilmesini isteyenler olarak iki kampa ayrılmıştır (Rutland, 2001,172).

2000 yılında göreve geldiğinde Putin yapmış olduğu ilk konuşmalardan birinde, toplumun yolsuzluklarla dolu olduğunu düşündüğü özelleştirmelerin gözden geçirilmeyeceğini açıklamasına önce sevinen oligarklar kısa süre sonra oyunun artık yeni kurallarla oynanacağını fark etmişlerdir. İşadamları artık siyasetten uzak duracak, ülke yönetimine müdahale etmeyecek; hiçbir şekilde iktidarın uygulamalarını eleştirmeyecektir. Bu aslında, her alanda ipleri ele geçirmek, siyasi, ekonomik ve toplumsal kaosa son vererek merkezin, yani Kremlin'in gücünü ve otoritesini sağlamlaştırmak için hazırlanan kapsamlı planın bir parçası olarak düşünülmüştür (Başlamış ve Deprem, 2018, 147). İşadamlarını kanunlara uyma ve vergilerini ödemeleri konusunda uyarın Vladimir Putin, 2002' de bu tutumunu sertleştirmiştir. "Sermaye etkisini iktidara dayatanlar bir sınıf gibi davranmaktan vazgeçsinler" diyerek siyasete bulaşan işadamlarına gözdağı veren Putin, ilk olarak otomotiv ve medya patronu Berzovski ve zimmetine para geçirmekle suçlanan Gusinski'yi sınır dışı ederek cezalandırmış, daha sonra ise oligarklar'ı "evcilleştirme" harekâtını, Khodorkovsky'nin tutuklanması ve Sibneft'in patronu Abramovich hakkında soruşturma açılması ile devam ettirmiştir. Putin oligarklarla mücadelesinde en büyük desteği gizli servisten almıştır (Mikail, 2007, 134-135). Devletçi gelenekten yetişmiş olan Putin, kamunun mallarının yolsuzluk

yapılarak bir avuç insanın mülkiyetine geçirilmesini asla kabul edemeyeceğini söyleyip işadamlarına göz dağı vermiştir.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra kamuya ait olan işletmelerin önemli bölümünün yolsuzluklara sahne olan özelleştirme kampanyaları ile tamamen ya da kısmen özel yatırımcıların eline geçmesiyle zaman içerisinde anlaşılmıştır ki, Rusya Federasyonu'nun önemli kaynakları bir grup insan tarafından yönetilmektedir. Selefi Yeltsin döneminde zenginleşmiş ve oldukça rahat bir hayat süren bu kesimin durumu Putin'in iktidarıyla birlikte değişmeye başlamıştır. Putin, medyadan siyasete, ekonomiden STK'lara kadar her alanda etkili olan bu kişilerin bir kısmının dış kaynaklardan finansman sağladıklarını ve başka ülkeler lehine Rusya'da iş yaptıklarını yüksek sesle dile getirerek bu kişilerle mücadelesinde meşruiyet sağlamaya çalışmış, sonrasında ise kendi yönlendirebildiklerinin dışındakileri çeşitli soruşturmalar ve kamu aygıtlarını kullanarak etkisizleştirmiştir. Putin'in, Oligarklarla mücadele yöntemleri hukuksuz olduğu gerekçesiyle eleştiri konusudur. Hem uluslararası kuruluşlar hem de bazı Batılı ülkeler bu kişilerin kazanımlarının ellerinden alınmasının evrensel hukuk ilkelerine aykırı olduğunu ileri sürmektedirler. Ancak Rus kamuoyu bu kişilerin zaten kamu kaynaklarını zimmetlerine geçirerek zenginleştikleri, geçiş döneminin fırsatçıları oldukları düşüncesiyle Putin'i haklı görmekte ve desteklemektedir. Putin'in oligarklarla mücadelesinde sağlamış olduğu başarı popülaritesini artırmıştır.

4.5. Merkezi Hükümeti Güçlendirmesi

Rusya Federasyonu'nda 85¹¹ idari birim bulunmaktadır. Bu birimler, bazı siyasi haklara sahip Cumhuriyetler (22 Adet), Mega Bölgeler (Kraylar 9 Adet), Vilayetler (Oblastlar- 46 Adet), Federal Statüde Kentler (3 Adet), Özerk Bölge (1 Adet) ve Özerk Yörelere (Okruglar 4 Adet) den oluşmaktadır (<http://>

¹¹Putin iktidara geldiğinde bu sayı 89 idi (Karadağ, 2006, 34).

78÷ Yeni Demir Yumruk: Putin'in Yükselişi

russiaprofile.org). İrili ufaklı bu yapıların her biri federe devletleri oluşturmaktadır. Federasyon içerisinde bu birimler eşit haklara sahiptirler. Cumhuriyet (devlet) kendi anayasasına ve yasama organına sahiptir. Kray, Oblast, federal manadaki şehir, otonom okrug ve otonom oblastlar kendi tüzüklerine ve yasama organına sahiptir (Karadağ, 2006: 34). Federal yapının 6 farklı tipte federe birime bölündüğü görülmektedir. Federasyon etnik ve bölgesel federalizmin her ikisinin bileşeninden oluşmuştur. Federasyonun statüsü Federal Anayasa, Cumhuriyetlerin Anayasaları ve diğer hukuki metinlerle belirlenmiştir (Salikov, 2010: 1). Rus tipi federalizm asimetrik bir yapıdadır ve bu durum çeşitli sorunlara neden olmaktadır.

SSCB'nin dağılmasıyla birlikte Rusya'da etnik ayrımcılık eğilimleri büyük bir tehdit oluşturmuştur. Düşünce olarak merkezilikten uzaklaşma arzusu ağırlıkta olduğundan merkezdeki güç buna bağlı olarak istikrarsızlaşmıştır. Bunlara Yeltsin ile Gorbacov'un kendi aralarındaki güç mücadeleleri de eklenince, çalkantılı bir dönem ortaya çıkmıştır. Her iki liderinde federe birimleri kendi yanlarına çekmek istemesi sonucunda federe birimlere tavizler verilmiş ve serbest hareket edebileceklerine inandırılmışlardır. Bu dönemde Yeltsin o ünlü "... yutabileceğiniz kadar özerklik alın..." çağrısında bulunmuştur. Rusya Federasyonunun çatısı altında 31 Mart 1992 tarihinde "Federal Anlaşma" imzalanmıştır (Kossikov'dan, Akt: Kalkavan, 2004: 12). Federal Anlaşma: Federal devlet ile federe devletler arasındaki yetki ilişkilerini çözümlenmek amacıyla hazırlanmıştır. Federal devletle federe yapılar arasındaki hiyerarşiyi düzenleyen bu anlaşmayı Tataristan ve Çeçenistan Cumhuriyetleri imzalamamıştır (Brazelton, 2004: 60). Tataristan federal anlaşmanın onaylanmasıyla eşzamanlı olarak yapılan referandum sonucu bağımsızlığını ilan etmiştir (Sukhov, 2007). Merkezi hükümet otoritesinin zayıfladığı bir dönemde iktidara gelen Putin, bu karmaşık ortamı ülkenin bütünlüğüne yönelik bir tehdit olarak algılamıştır. Bu dönemlerde Rusya Federasyonu'nun ikinci bir dağılma

yaşayıp yaşamayacağı konusu gündeme getirilmiştir. Bu tartışmalar Rus halkında ciddi kaygılara neden olmuştur.

Böyle bir siyasi ortamda iktidara gelen Putin, uyguladığı politikalar ile merkezi yürütme erkini güçlendirmiş, aynı zamanda bu erkin kompozisyonunda da bir değişime gitmiştir. Başkan, Başkanlık idaresi ve hükümetten oluşan merkezi yürütme erki, bu değişimin sonucunda güvenlik servislerinden gelme kişilerin giderek artan sayıda yer aldığı bir mekanizma haline dönüşmüştür. Diğer yandan Putin, ordu, güvenlik servisleri ve savunma bakanlığı gibi güç yapılarının karar alma mekanizmasındaki ağırlığını arttırmıştır. Merkezi yürütme erkini güçlendiren ve başkan üzerinde etkili olan tüm aktörleri etkisiz hale getiren Putin, bunları yaparken “hukukun üstünlüğü” söylemine dayanmıştır. Demokrasinin hukukun üstünlüğü olduğunu ve devlet güçlendikçe bireyin özgürleşeceğini ileri süren Putin, vurgu yaptığı bu ilke uyarınca çeşitli hukuk reformlarını uygulamaya geçirmiştir. Merkezci çizginin temsilcisi olarak görülen Putin, içerde devleti güçlendirecek uygulamalara yönelirken dış politikada pragmatik, ekonomik etkinliğe ve ulusal önceliklere odaklanan bir yaklaşımı savunmuştur (Yapıcı, 2010, 455).

Putin, devletin yeniden örgütlenmesi sürecinde önemli mesafe almış, ekonomik yapının düzelmesi sonucu etkin bir dış politika izlemeye başlamıştır. Dış politikada “çok kutupluluk” söylemini getirerek, daha etkin rol oynamaya başlamıştır (Tellal, 2010, 215). 13 Mayıs 2000 tarihinde, yani göreve gelmesinden altı gün sonra Putin, ilk kararnamesini yayınlarak bir dizi kanun tasarısını meclis gündemine getirmiştir. Bu kanunların hepsi Putin’in ifadesiyle “dikey iktidarı güçlendirmek” amacını taşımıştır. Rusya’nın federal yapısının baştan aşağı yenden inşa edilmesini amaçlayan tasarılarından bir tanesi parlamentonun üst kanadı olan Federasyon Konseyi’nin seçilmiş üyelerinin yerine atanmış olanların getirilmesi olmuştur. Rusya’nın 85 olan bölgesinin her birinden iki üye olacak ve bunlardan biri bölge valisi

80÷ Yeni Demir Yumruk: Putin'in Yükselişi

diğeri ise bölgenin yasama meclisi tarafından atanacaktı. Tasarımlardan bir diğeri ise, seçimle göreve gelmiş valilerin herhangi bir mahkeme kararı olmaksızın, sadece kanuna aykırı davrandığı şüphesiyle, görevden alınmasına olanak sağlayacak şekilde düzenlenmiştir (Gessen, 2015, 235-236).

Putin, Rusya'nın ta başlangıçtan itibaren süper merkezi bir devlet olarak kurulduğunu, bunun temelini ülkenin genetik sisteminde, örf ve adetlerinde, insanların düşüncesinde bulunduğunu vurgulamıştır (Gevorkyan, Timakova ve Kolesnikov, 2017, 169). Bahsettiği gibi süper devleti kurabilmek için de gücü merkezileştiren değişiklikler yapmaktan kaçınmamıştır. Putin'in bu değişikliklerle çağın yönetim anlayışından uzaklaşarak gücü kişiselleştirmesi eleştiri konusudur. Tunç vd. (2009, 256) çağdaş yönetimin gerekleri olarak saydamlık (şeffaflık), katılımcılık, hesap verilebilirlik, eşitlik ve hukukun üstünlüğü, etkinlik ve hizmette yerellik olmak üzere altı ilkesinin bulunduğunu vurgulamaktadırlar. Putin'in uygulamalarına bakıldığında bu ilkeleri benimsemediği görülmektedir. Ancak bu durum Rus halkı tarafından önemsenmemekte, güçlü devlet vurgusu onu halkının gözünde yüceltmektedir.

Federe birimler arasında bir düzenin bulunmadığı ve bazı federe birimlerin bağımsızlık talebinde buldukları bir dönemde iktidara gelen Putin, Rusya Federasyonu'nun ikinci bir dağılma yaşayabileceği tehlikesine yönelik sert önlemler almıştır. Bu bağlamda dikey iktidarı güçlendirmek adına bugün sayıları sekiz olan ve doğrudan kendisine bağlı bölge valilikleri kurmuştur. Ayrıca Tataristan başta olmak üzere bağımsızlık ve daha fazla özerklik talebinde bulunan cumhuriyetler üzerine yoğun baskı uygulayarak bu taleplerinden vazgeçmelerini sağlamıştır.

4.6. Ekonomideki Olumlu Gelişmeler

SSCB'nin dağılmasının ardından Boris Yeltsin'in başbakanlarından Egor Gaydar sosyalist ekonomiden liberal ekonomiye

geçiş sürecini yönetmiştir. Daha önce Polonya'da uygulanmış olan "şok tedavisi" programını Rusya'da uygulamaya koymuştur. Rusya'nın gerçekleri hakkında pek bilgileri olmayan; ancak korkulu teorisyenler olan ve Rusya'nın Polonya olmadığından habersiz olan, Batılı ekonomistler Gaydar'a akıl vermişlerdir. Şok tedavisinin Ruslar için bilançosu; toplumun yoksullaşması, tamamen denetim dışı kalan bir özelleştirme yoluyla bireyleri ve devleti çöküntüye götüren ve inanılmaz boyutta özel servetler yaratan ülke kaynaklarının yağmalanması olmuştur. Tedavi ise hiçbir zaman gerçekleştirilememiştir (D'encausse, 2010, 18-19).

Rusya'da 2000'li yılların başında Putin'in iktidara gelmesiyle ekonomik anlamda dünyayla entegrasyona ağırlık verilmiş ve uzlaşmacı bir tavır sergilenmiştir (Yılmaz, 2016 14). Vladimir Putin, 20. Yüzyılın sonlarında siyasi ve ekonomik sorunlarla boğuşan Rusya Federasyonu'nu kısa bir süre içinde uluslararası arenada sözü dinlenen ve itibar edilen bir ülke haline getirmiştir. 2006 yılında G.8 başkanlığını yürüten Rusya, son 30 yılda sahip olmadığı jeopolitik etkiyi tekrar elde edebilmiştir. Sovyetler Birliği'nin parçalanmasından sonraki ilk yıllarda Batı ile yakınlaşmaya giden Moskova, bu politikayı geride bırakmış ve zaman zaman ani çıkışlar yaparak "soğuk savaş dönemine geri mi dönüyoruz? Sorusunun gündeme taşınmasına neden olan bir dış politika izlerken, uluslararası arenada bağımsız hareket etmeye çabalamıştır. Rusya'nın elindeki enerji kaynakları ile nükleer ve askeri teknoloji gibi faktörler Moskova'nun güçlü ve bağımsız bir dış politika izlemesini kolaylaştırmıştır (İzgi, 2008, 328).

Rus ekonomisi Sovyetler Birliğinin dağılmasının ardından petrol ve gaz ihracına dayalı olarak düzelmeye başlamış, 2010-2011 yıllarında dünya petrol fiyatlarının artması ile de ekonomi canlanmıştır. Rus ekonomisi büyük oranda petrol, gaz ve diğer doğal kaynak ihracatına bağlı olmaya devam etmektedir (Nichol, 2012, 2). Yeltsin döneminde, yani 1992-1999 arasında OPRC'in varil başı petrol fiyatı 12-20 dolar arasında

82÷ Yeni Demir Yumruk: Putin'in Yükselişi

seyretmekteydi ve söz konusu sekiz yılın ortalaması 17 dolardı. 2000'de Putin iktidara gelir gelmez fiyat 27 dolara çıkmış, ardından da arada inişler görülse de 2012'de 109 dolara kadar çıkmış, 2000-2017 ortalaması ise 61 dolar civarında olmuştur. Yeltsin ve Putin dönemleri arasında bir karşılaştırma yapıldığında asıl farkın 1990'larda yaşanan çarpık özelleştirmeye büyük ölçüde özel sektörün eline geçerek parçalanan Rus enerji sektörünün devletin sıkı kontrolüne alınması ve neredeyse tek elden yönetilmesinde ortaya çıktığı görülmektedir(Başlamış ve Deprem, 2018, 184).

Piyasa reformlarının uygulanmasından yana olan Putin'in temel amaçları arasında, ekonomideki oligarşik yapıyı kırmak, yabancı sermayeyi ülkeye çekmek, diğer ülkeler ile ticari ilişkileri geliştirmek ve Rusya'nın DTÖ'ye üyeliğini sağlamak yer almıştır. Özellikle iktidarının ilk döneminde güçlü bir devlet yaratma çabası ile ekonomik liberalizasyonu harmanlayan Putin, bir yandan yabancı sermayeyi ülkeye çekmek amacıyla çeşitli yapısal reformlara girişirken, öte yandan oligarklar ve bölge liderleri ile geniş çaplı bir mücadeleye başlamıştır. Başkanlık seçimleri öncesinde desteğini kazandığı oligarkları iktidara gelir gelmez etkisiz hale getirmeyi amaçlayan Putin, tüm oligarklara karşı cephe almak yerine siyasete soyunarak iktidarın gücünü sarsan eylemlere girişenleri safdışı etmeye çalışmıştır. Bunun için de ilk olarak Vladimir Gusinski'nin üzerine yürümüştür. Hükümetin Çeçenistan politikasını eleştiren her iki oligark da haklarında açılan yolsuzluk soruşturmaları ve tutuklama kararları neticesinde ülkeyi terk etmek zorunda kalmışlar, devlet tarafından el konulan mal varlıklarını kaybetmişlerdir (Yapıcı, 2010,453).

Selefi Yeltsin'den güçsüz bir ekonomi devralan Putin, almış olduğu yapısal önlemler ve petrol fiyatlarının yükselmesi neticesinde Rus ekonomisinin bir iyileşme sağlamasını başarabilmiş, bunun halkın gündelik yaşamına yansımaları ile de ekonomik reformlarına olan destek artmıştır.

4.7. Gürcistan Savaşı

SSCB'nin dağılma sürecinde Gürcistan'da milliyetçilik oldukça rağbet görmüş ve Gürcü milliyetçi Gamsahurdiya 14 Nisan 1991 tarihinde devlet başkanı seçilmiştir. Bu süreçte Gürcistan kendi bünyesindeki iki özerk cumhuriyetle sorunlar yaşamıştır. 1991-1992 yıllarında savaş hali yaşayan Abhazy ve Güney Osetya bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir. Gürcistan bu iki cumhuriyetle yaşadığı sorunları askeri güç kullanarak çözümlenmeye karmıştır. Rusya'nın desteğiyle bu iki ülke Gürcistan'ı yenilgiye uğratmışlardır. Gürcistan'ın dağılma süreci yaşadığı karmaşa sonrasında (Yılmaz ve Bahrevsky, 2017, 138); 2003 Kasımında Gürcistan'ın başkenti Tiflis'te patlak veren "Güller Devrimi" başkan Şevarnadze'nin iktidardan uzaklaşmasında neden olarak 2000 yılında Adalet Bakanı olmuş ve kayıtsız şartsız Amerikan yanlısı duygular taşıyan Batı'da, Fransa ve Amerika'da eğitim görmüş genç bir hukukçu olan Mikail Saakaşvili'nin iktidara gelmesine neden olmuştur. Bununla birlikte Gürcü siyasetinde Moskova ile diyaloga alışkın, aşılması gereken sınırları gayet iyi bilen zorlu bir müzakerecinin yerine, kendine çok güvenen, hiçbir sınır olmadığına inanmış ateşli ve genç bir siyasetçi etkili olmaya başlamıştır. Aslında Gürcistan SSCB'nin sonlanmasından itibaren hep Rusya'ya kafa tutmuş, BDT' ye girmekte kararlı kalmış ve NATO' ya girme arzusunu dile getirmiştir (D'encusse, 2010, 81).

2008 yılının Ağustos ayında Rus-Gürcü savaşı başlamış, Gürcistan devlet başkanı Mikhail Saakaşvili ABD'nin başını çektiği bazı Batılı ülkelerin desteğini sağlayarak Rusya'ya açıktan meydan okumaya başlamıştır. Saakaşvili'nin hedeflerinden birisi Gürcistan'ı, eski Doğu Bloku ülkelerini şemsiye altına alarak Rus sınırına yaklaşmış olan, NATO üyesi yapabilmek olmuştur. Gürcistan'ın NATO' ya üye olması ise Rusya açısından etrafındaki çemberin biraz daha daralması olarak algılanmıştır. Gürcistan'ın 1992 yılında tek yanlı olarak bağımsızlık ilan eden Güney

84÷ Yeni Demir Yumruk: Putin'in Yükselişi

Osetya'ya asker göndermesini bahane eden Moskova Gürcistan'a müdahalede bulunmuştur (Onay, 2018, 29-30). Moskova müdahale gerekçesi olarak Osetya'da bulunan Rus Barış Güçleri'nin öldürülmesini gerekçe göstermiş ve müdahale bittğinde Güney Osetya ve Abhazya bağımsızlığını ilan etmiş, Rusya Federasyonu da bunu resmi olarak tanımıştır (Seyrek, 2018, 81).

Gürcistan'ın fiilen bölünmesine neden olan askeri müdahale Rusya Federasyonunun güç ve çatışma politikalarına yeniden dönmeye başladığını göstermektedir. Rusya Federasyonu dünyanın en büyük iki askeri gücünden biri olmayı Sovyetler Birliğinden devralmış ve bu müdahaleyle bu gücünü uluslararası sistemde etkin bir biçimde kullanma niyetinde olduğunu göstermiştir (Baharçipek, 2015: 167).

SSCB'nin dağılmasının ardından eski Doğu Bloku ülkelerinin bir kısmının NATO üyesi olması ve bir kısmının ise üyelik görüşmelerini sürdürmeleri Rusya Federasyonu tarafından ulusal güvenliğine yönelik tehdit olarak algılanmıştır. Duyulan rahatsızlık her ortamda dile getirilmiş; ancak bu durum NATO'nun politikalarına etki etmemiştir. Gürcistan'a müdahalesi Putin'in dış politikadaki ilk başarısı olarak kabul edilmektedir. Bu müdahale Putin'in ülke içerisindeki saygınlığının artmasına çok önemli katkı sağlamıştır. Bu olayın diğer bir sonucu da eski SSCB ülkelerinin Rusya'dan uzaklaşmalarını sağlamaya çalışan Batı'nın, söylem ve maddi yardım dışında, desteklediği ülkeleri korumayacağını Rusya tarafından anlaşılması olmuştur. Kırım ve Suriye'de Rusya'nın daha cesur davranabilmesinin en önemli nedeni Gürcistan olayında yapmış olduğu testtir.

4.8. Kırımın İlhakı

Birçok nedenden dolayı Ukrayna'nın Rusya Federasyonu açısından stratejik önemi büyüktür ve bu nedenler şu şekilde sıralanabilir: 45 milyon nüfusun yaşadığı Ukrayna Rusya dışında en fazla etnik Rus'un yaşadığı ülke olup, birçokları tarafından Kiev

Rus ulusunun doğum yeri olarak kabul edilmektedir. Ukrayna, bir dönem SSCB'nin tahıl ambarı ve Rusya'nın Karadeniz'deki deniz gücünün ev sahibi olmuştur (Hallen, 2014). SSCB 1991'de çökünce Kırım Ukrayna'ya kalmış; ancak Moskova elindeki araçlarla (ekonomik, siyasi, askeri) Kırım'daki varlığını korumuş; bu amaçla Kiev'den Kırım'da liman ve askerî üs alanları kiralamış, el altından para dağıtarak kendine nüfuz alanı oluşturmuştur (Kırımlı, 2014).

Ukrayna'nın, Rusya'nın çekim alanında tutulması başından beri sorunlu olmuştur. Bunda, Ukrayna'da siyasal hayatın ağırlıklı olarak Avrupa yanlısı gruplarla, Rusya yanlıları arasında bir mücadele alanı olarak şekillenmesinin rolü büyüktür. 2004 yılındaki Turuncu Devrim, Putin'in Ukrayna'yı Rusya'nın etki alanında tutma çabasını önemli ölçüde sekteye uğratsa da, Moskova ülkedeki siyasal gelişmelere her zaman müdahil olmuştur. 2010 yılında Rus yanlısı Yanukoviç'in iktidara gelmesi ile Rusya yeniden ülke politikası üzerinde eski gücüne ulaşmıştır. Rusya bu tarihten itibaren sürekli olarak Ukrayna'nın AB ile değil, kendisinin başını çektiği bölgesel örgütlerle entegre olması yönünde ülke yönetimi üzerinde baskı kurmuştur (Günay, 2014). 2013 yılı sonunda Ukrayna'da yaşananlar ise çok önemli olayların tetikleyicisi olmuştur. Batılı gizli servislerin de karıştığı olaylar neticesinde Moskova yanlısı Devlet Başkanı Viktor Yanukoviç silahlı halk hareketi sonucu 2014 başlarında iktidardan uzaklaştırılmıştır (Onay, 2018, 30).

NATO'nun Romanya ve Bulgaristan'ı da bünyesine katmasından Rusya son derece rahatsızlık duymuştur. Romanya'ya ABD'nin balistik füze sistemleri yerleştirmesi ve NATO'nun Ukrayna ve Gürcistan ile yakınlaşması Rusya tarafından Karadeniz'deki egemenliğine meydan okuma olarak algılanmıştır (Marcus, 2018). Putin yapmış olduğu açıklamada, Ukrayna'nın ABD'li şirketlerle işbirliği yaparak Kırım'daki doğal gaz

86÷ Yeni Demir Yumruk: Putin'in Yükselişi

rezervlerini artırmayı planladığını, bu durumun ise Rusya'nın çıkarlarına zarar vereceğini belirtmiştir (Amaded, 2018).

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra yeniden küresel bir güç olmak isteyen Rusya Federasyonu eski SSCB ülkelerini kontrolü altında bulundurmaya ulusal politika haline getirmiş, ikili anlaşmalar ve oluşturulmuş olan uluslararası kuruluşlar (BDT, AEB vb.) aracılığıyla bu ülkeler üzerinde etki sahibi olmaya çalışmıştır. Rusya, eski SSCB ve Doğu Bloku ülkelerinin AB ve NATO gibi Batılı kuruluşlarla yakın ilişkiler geliştirmelerine kuşkulu yaklaşmış ve bu kuruluşlarla yakınlaşan bazı ülkeleri çeşitli araçlar kullanarak cezalandırmaya çalışmıştır. Rusya açısından tarihsel ve jeopolitik öneme sahip olan Ukrayna'yı Batı yanlısı politikaları nedeniyle önce ekonomik araçlarla, daha sonrada Kırım'ın Rusya'ya bağlanmasıyla sonuçlanan süreçle cezalandırmıştır (Baharççek ve Ağır, 2015, 30).

Rusya ile Batı arasında Ukrayna üzerinden yürütülen soğuk savaş her zamankinden çok daha karmaşık bir durum ortaya çıkarmıştır (Karaganov, 2018, 91). Valentinovich (2014), Ukrayna'daki krizin Batı ile Rusya arasındaki mücadelenin sonucu olduğunu, Avrupalı birkaç ülke ve ABD'nin Rusya'yı çevrelemek ve zayıflatmak istediğini, aksi takdirde Ukrayna'nın gelişmemiş ekonomisinin, tüm indekslerde açıkça görülen rüşvet ve bozulmuş yapısıyla, insan hakları ve demokratik gelişiminin Batılı ülkeleri ilgilendirmedini vurgulamaktadır.

Rusya Akyar Limanı'nı ne pahasına olursa olsun elinde tutmak istemiş, Batı'nın Kiev'i yanına çekme hamlesi ise Putin'e istediği fırsatı vermiştir (Kırımlı, 2014). Lukyanov (2014), Marttaki Kırım işgalinin Rusya açısından riskli, fakat hesaplanmış bir hareket olduğunu, Temel amacın kuşkusuz Karadeniz'deki Rus deniz gücünü kalıcı kılmak ve Ukrayna'nın NATO'ya katılımını engellemek olduğunu ifade etmektedir. Caşın ve Derman (2016, 18) ise Rusya'nın Soğuk Savaş sonrası kırılan gurur, öfke ve

hayal kırıklıkları nedeniyle Kırım'ı işgal ettiğini vurgulamaktadırlar.

Yarım yüzyıldan fazla bir süre Ukrayna toprağı olan Kırım'ın Rusya tarafından işgali sadece bölgedeki tansiyonun yükselmesine neden olmamış, aynı zamanda uluslararası sonuçları bakımından da Rusya ile Batı arasında yeni bir sorun olarak ortaya çıkmıştır (Rodgers, 2018). Kırım krizi Soğuk Savaş sonrasında Batı ile Rusya ilişkilerinde gerilimli bir dönemin başlamasına neden olmuştur. Bu gerilimin ortaya çıkmasında temel sebep Batılı devletler ve Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik takip ettiği farklı stratejilerdir. Ukrayna üzerindeki rekabet Şubat 2014'te Rus yanlısı Ukrayna eski Cumhurbaşkanı Yanukoviç'in görevini bırakmak zorunda kalmasıyla belirginleşmiştir. Batılı devletler Ukrayna'nın Avrupa-Atlantik kurumlarına uyumunu ve Kiev'de Batı yanlısı aktörlerin iktidara gelmesini amaçlamaktadır. Moskova ise Ukrayna'nın NATO'ya muhtemel üyeliğini ve AB ile yakınlaşmasını engellemeye çalışmakta, Kiev'in Batı ile geliştireceğı güçlü ilişkilerin Rusya'nın siyasi ve ekonomik çıkarlarını tehdit edebileceğini değerlendirmektedir (Seyrek, 2018, 81). Hadley (2019), Batı'nın Rusya'nın Ukrayna'ya müdahalelerine duysız kaldığını, Rusya'ya cevap vermede geciktiğini, bu durumun ise Rusya'yı cesaretlendirdiğini vurgulamaktadır.

1998-2004 yılları arasında Rusya Federasyonu Dışişleri Bakanlığı da yapmış olan Igor Ivanov (2014) Kırım'ın Rusya'ya katılmasını yorumlarken; Kırım'ın geleceğine karar verildiğini, bu durumun belkide bazıları için acı verdiğini, fakat bu olgunun kabul edilmesi gerektiğini, Ukrayna'daki krizi Rusya'nın provoke etmediğini, Kiev'deki aşırı milliyetçilerin güçlenmesini ve kırılğan politik dengeyi sarsmalarını isteyen tarafın Kremlin olmadığını, Kremlin'in ezici bir çoğunluğun Kırım'ın Rusya'nın bir bölgesi olma isteğine cevap verdiğini ifade etmiştir. Ivanov, her ulusun Rusya'ya yaptırım uygulamakta serbest olduğunu, ancak bu yaptırımların özellikle ekonomik bakımdan bu ülkelere bir geri

88÷ Yeni Demir Yumruk: Putin'in Yükselişi

dönüşümünün olabileceğini, yaptırımlarla politik ve diplomatik problemlerin çözülmediğini tarihin bize söylemekte olduğunu belirtmiştir. Ancak 2014 Aralık ayında Rublenin dolar karşısındaki değer kaybı ve petrol fiyatlarındaki % 50 oranındaki düşüşün Rusya'da bir ekonomik krize neden olması İvanov'un ekonomik yaptırımların etkili olamayacağı yönündeki görüşlerinin doğru olmadığını göstermiştir

Batılı devletler Ukrayna'nın Avrupa-Atlantik kurumlarına uyumunu ve Kiev'de Batı yanlısı aktörlerin iktidara gelmesini amaçlamaktadır. Moskova ise Ukrayna'nın NATO'ya muhtemel üyeliğini ve AB ile yakınlaşmasını engellemeye çalışmakta, Kiev'in Batı ile geliştireceği güçlü ilişkilerin Rusya'nın siyasi ve ekonomik çıkarlarını tehdit edebileceğini değerlendirmektedir.

Birçok Rus Kırım'ın ilhakını tarihsel bir hatanın düzeltilmesi olarak görmektedir (Mc Laughlin, 2014). Ruslara göre Kırım zaten Rus toprağıydı ve Ukrayna'ya jest yapılarak verilmişti. Dolayısıyla geri alınması da en tabii bir haktı. Kırım'da yaşayanların çoğunluğunun Rus etnik kökenlilerden oluşuyor olması dabu ilhakın meşrutiyetini sağlayıcı bir argüman olarak Ruslar tarafından ileri sürülmüştür. Ancak tarihsel açıdan değerlendirildiğinde bu iki argümanında gerçeği yansıtmadığı anlaşılmaktadır. Kırım Türk'lerinin yaşadığı coğrafya olan Kırım Yarımadası, zaman içerisinde bölge sakinlerinin başka yörelere göçe zorlanmasıyla bilinçli bir şekilde Ruslaştırılmıştır. Kırım'da yaşayan Rusların büyük çoğunluğunun bu bölgede yüz yıllık bir geçmişi bile bulunmamaktadır.

4.9. Suriye Krizinde Yürütülen Aktif Politika

Dünya enerji pazarında önemli yere sahip olan Orta Doğu coğrafyasına Rusya tarafından büyük önem atfedilmektedir (Sapranova, 2017, 395). Orta Doğu'daki önemli müttefiklerinden olan Mısır ve Libya'nın Moskova'nın etki alanından çıkması Suriye'yi Rus dış politikasının öncelikleri arasına taşımıştır.

Moskova-Şam ilişkileri Suriye'nin bağımsızlığını ilan ettiği 1946 yılında başlamış ve istikrarlı bir şekilde devam etmiştir. Soğuk Savaş döneminde ve hatta 1946 yılından bu yana Suriye Batılı ülkelerle sorunlar yaşarken Sovyetler Birliği'nden destek görmüştür. Bu bağlamda Sovyet merkezine yakınlık tarihsel ilişkilerin devamlılığını ve Rusya'nın desteğini sağlamaktadır. Dolayısıyla bu birliktelik Suriye'nin dış politikasının da merkezini oluşturmuştur (Işık, 2015).Sovyetler Birliği'nin Suriye ile olan ilişkileri genel olarak siyasi ve askeri temeller üzerine oturtulmuştur. Suriye'nin Soğuk Savaş döneminde Sovyetler Birliği'ne üs vermesi de ilişkilerin askeri boyuta taşınmasını sağlamıştır. Anti-emperyalist ve batı karşıtı olan Suriye, Batı tehdidine karşı silahlanma ihtiyacı hissetmiş ve 1956 yılında SSCB ile askeri ve teknik alanlarda işbirliği antlaşmaları yapmıştır (Doster, 2012:59-60).İki ülke arasında ilişkiler her ne kadar yeni kurulan Rusya Federasyonu ile ilk yıllarda sekteye uğramış olsa da 1994 yılında imzalanan askeri anlaşmayla ilişkilerin tekrar normal seyrine döndürülmesi yönünde adımlar atılmıştır (Manaz, 2003).

Ocak 2010'da Tunus'ta başlayan halk hareketlerine verilen isim olan Arap Baharı aradan geçen sürede Ortadoğu coğrafyasının büyük bir bölümüne etki ederek yeniden şekillendirmiştir. Tunus, Mısır, Libya, Yemen ve Bahreyn'de yaşanan olaylar kimi ülkelerde yönetim değişikliklerini, kimilerinde ise reform süreçlerini başlatmıştır. Arap Bahar'ının belki de en uzun durağı olan Suriye'de olaylar Mart 2011'den bu yana devam etmektedir. Suriye'de yaşananlara özellikle Libya'ya karşı gerçekleştirilen NATO müdahalesinin ardından daha temkinli yaklaşan uluslararası camia, süreci uzaktan ve dikkatle izlemektedir. Batının başını çektiği ve BM çatısı altında kararlar almaya çalışan devletlerin karşısında, Rusya, Çin ve İran Suriye'deki sorunların bir iç mesele olduğunu, bu nedenle herhangi bir dış müdahaleye gerek olmadığını savunmuşlardır (Yazıcı, 2012, 40).

90÷ Yeni Demir Yumruk: Putin'in Yükselişi

Rusya, Suriye politikasında önceliklerini askeri, siyasi, ekonomik, jeopolitik ve uluslararası güç dengeleri çerçevesinde belirlemiştir. Suriye, Rusya için ülke ve deniz aşırı olarak etki ve çıkar sahası içinde bulunmaktadır. Rusya için Suriye, müttefik olduğu kadar askeri ve kültürel planda da stratejik bir konumda bulunduğu için önem arz etmektedir. Özellikle Akdeniz'deki konumu ile Suriye, Rusya açısından stratejik önemi yüksek bir müttefik konumundadır (Ertekin, 2012, 4).

Tartus Deniz Üssü¹², Suriye'nin Rusya açısından Orta Doğu'ya açılan kapısı konumunda olması, ABD ve Sünni Müslüman ülkelerinin Orta Doğu hakimiyetine engel olmak ve bu bölgede etkinlik kazanmak, Ukrayna krizini unutturmak ve ekonomik ambargoları kaldırmak, ABD'nin bölgeye yönelik politikalarının başarısızlığını göstermek, Türkiye'yi etkisiz kılarak bölgede etkin olma çabalarını başarısızlıkla sonuçlandırmak, Suriye'de DAESH saflarında savaşan Kuzey Kafkasyalı savaşçılar¹³, NATO'yu etkisizleştirerek müttefikler arasında güvensizlik oluşturmak, iç politikada güç kazanarak yolsuzluk söylentilerini perdelemek, Rusya'da vatanseverlik politikalarıyla milli bilinci canlı tutmak, bölgesel ittifaklar oluşturabilme çabaları, Suriye'de bir Türkmen devletinin kurulmasına mani olmak, Silah sanayisini tanıtmak ve silah ticaretini artırmak ve Nusayri devleti kurmak Rusya'nın Suriye'de bulunma nedenlerinin başlıcalarını oluşturmaktadır (Yılmaz,2016, 159-233). Yukarıda sayılan birçok nedene bağlı olarak Rusya, Suriye'deki iç savaşı uzaktan takip etmek yerine aktif bir şekilde müdahil olmayı tercih etmiştir.

Rusya 2015 yılında İŞİD ile mücadele edeceği gerekçesiyle Suriye krizine müdahil olmuş; ancak Rus uçakları İŞİD'i bombalamamıştır. Çok geçmeden Putin'in temel hedefinin Esed rejiminin

¹²Bu üs 1971 yılından beri faaliyette olup, Rusya'nın Sovyet coğrafyası dışındaki tek deniz üssü konumundadır.

¹³ Suriye'de 3000 civarında Kuzey Kafkasyalı gönüllü cihatçı bulunduğu çeşitli kaynaklar tarafından dile getirilmektedir.

devamını sağlamak olduğu anlaşılmıştır (Polyakova, 2018).Rusya'nın Suriye denklemine dâhil olması Suriye iç savaşının seyrini önemli oranda değiştiren bir hamle olmuştur. Rusya'nın ilk başlarda Ukrayna ve Kırım'da yaşamış oldukları gerilimi unutturmak için atılan bir hamle olarak algılanan Suriyeçikliği, Obama yönetiminin Ortadoğu'da bırakmış olduğu jeopolitik boşluk nedeni ile Moskova açısından etki alanını genişletmek için bir fırsat haline dönüşmüştür (Köse, 2018).Rusya bu fırsatı değerlendirerek Soğuk Savaş'tan kalma Tartus askeri üssünü ve dolayısıyla Suriye'deki varlığını koruma politikası ve bunun sonucunda SSCB döneminde hâkim olduğu coğrafyaya geri dönmeyi arzulamıştır (Tüfekçi, 2017, 144).Putin, Suriye krizine müdahil olunmaması durumunda Akdeniz'deki üslerin kullanılacağı, enerji fiyatlarının daha da düşebileceği, Türkiye'nin Orta Doğu'da güçlenebileceğini öngörmüştür (Yılmaz, 2016, 50).

Suriye, Rusya'nın geleceğe yönelik politikaları içerisinde önemli bir yer tutmaktadır. Bu politika, Rusya'nın Orta Doğu'da güçlenmek ve lider olmak, bir taraftan da uluslararası platformda "Suriye sorunu Rusya olmadan çözülemez" düşüncesini kabul ettirme istek ve arzudur. Doğu Akdeniz'de bulunan ve kendisi için en uygun askeri liman konumundaki Tartus Limanı'nı kullanmak istemesi, bu limanın Rusya için Suriye'yi Orta Doğu'ya açılan bir kapı olarak görmesi Rusya açısından konum itibariyle önemli kılmaktadır. Rusya'nın Suriye'ye önemli miktarda silah satmaya devam ediyor olması da Suriye ile ilişkilerinin başka boyutlarda da var olduğunu göstermektedir. Batılı ülkeler Rusya'nın Suriye'ye destek vermesindeki sebepleri araştırırken sürekli iki konu üzerinde durmaktadırlar. İlki Rusya'nın Suriye'ye silah ihracatında bulunması, diğeri ise Rus askerinin bulunduğu Tartus limanının varlığıdır. Rusya'nın asıl çekince-leri dünyaya radikal İslam'ın yayılması, böylece kendisinin dünyada var olan statüsünü kaybetme korkusu ve Batılı ülkelerin

92÷ Yeni Demir Yumruk: Putin'in Yükselişi

giderek artan tek taraflı askeri müdahaleleridir (Pukhov; Akt. Er-yılmaz, 2014: 105).

2015 sonbaharında Rusya, Esed muhalifi gruplara karşı aktif olarak askeri güç kullanmaya başlamış ve Suriye'deki dengeleri değiştirmiştir. Rusya'nın askeri gücünü kullanarak Esed rejimine destek vermesi ve Suriye'deki varlığını kuvvetlendirmesi, bölgeye olan ilgisinin derinlemesine irdelenmesi gerektiği hususunu öne çıkarmıştır (Yüce,2016:271).

Rus askerleri Lazkiye'deki Hameymim ve Tartus Üslerinde varlıklarını sürdürmeye devam etmektedirler. Özellikle, Tartus Limanı ile ilgili olarak 18 Ocak 2017 tarihinde imzalanmış Rusya-Suriye arasındaki 49 yıllık anlaşma, Rusya deniz filosuna Suriye'de geniş haklar tanımaktadır. Söz konusu anlaşmaya göre Rusya'ya eş zamanlı olarak nükleer denizaltılar dâhil 11 Rus savaş gemisini Suriye'de bulundurma hakkı tanımaktadır. Bu anlaşma da dikkate alındığında, Rusya'nın Suriye'deki askeri varlığını azaltması beklenmemelidir. Suriye'den geri çekilmesi öngörülen Rus askeri envanterinde 23 uçak, 2 helikopter, bir askeri hastane heyetinin olduğu tahmin edilmektedir. Fakat büyük kapsamda bir geri çekilmenin Rus askeri üslerinin güvenliğinin sağlanmasında sorunlar ortaya çıkarabileceği muhakkaktır. Ayrıca, Suriye tarafı İŞİD'e karşı mücadele sonrasında Moskova'nın da terör örgütü olarak kabul ettiği El-Nusra ile mücadelede Rusya'nın yardımına ihtiyaç olduğunu sürekli dile getirmektedir (Seyrek, 2018, 125). Rusya Suriye'nin meşru yönetimi olarak kabul ettiği Esed rejiminin bu taleplerini Suriye'de bulunmasına hukuki dayanak oluşturduğunu uluslararası camiada dile getirmektedir.

SSCB'nin dağılmasının ardından sosyalist sistemden liberale geçişin sancılarını derinden hissetmiş olan Rusya Federasyonu iki binli yıllara kadar siyasi, sosyal ve ekonomik konularda olduğu gibi dış politikada da tam bir yıkım yaşamıştır. Uluslararası alanda Rusya artık bir küresel güçten ziyade bölgesel güç

muamelesi görmeye başlamıştır. Putin'in iktidara gelmesiyle birlikte Rusya ülke içerisinde yaşanan travmaları atlatabilmiş ve dış politikada daha aktif bir tavır sergilemeye başlamıştır. Putin Suriye krizini ülkesinin tekrardan küresel bir aktör olmasını sağlamak açısından bir fırsat olarak değerlendirmiştir. Çünkü Suriye ve Esed rejimi Rusya Federasyonu'nun Orta Doğu'daki son kalesidir. Suriye'nin de ekseninden çıkmasıyla Orta Doğu'da tamamen etkisini kaybetmiş bir Rusya'nın küresel bir aktör olamayacağı Putin tarafından da öngörülmüştür. Ayrıca Suriye'deki askeri üsleri Rusya'nın Akdeniz'de var olmasını sağlayan en temel argümandır. 2015 yılından itibaren Suriye'de aktif bir politika yürüten Rusya, Suriye sorunundan en karlı çıkan ülkelerden birisi olmuştur. Askeri üslerini garanti altına almış, yeni üsler açabilmiş, uluslararası platformda "Suriye sorunu Rusya olmadan, çözülemez" düşüncesini kısmen de olsa kabul ettirebilmiştir. Kabul ettirmekle de kalmamış Türkiye ve İran ile birlikte çözüm için inisiyatif almıştır.

4.10. Rusya'nın Yeniden Küresel Aktör Konumuna Ulaşabilmesi

Vladimir Putin ve çevresi Sovyetler Birliği'nin yıkılışının oluşturduğu travmatik etkiden kurtulabilmiş değillerdir. Putin, yeni dünya gücü olma arzusuyla Rusya'yı yeniden organize etmenin arayışında olmuştur. ABD ve AB'nin eski SSCB ülkeleri üzerindeki etkinlikleri büyük oranda kırılmış ve bölge büyük oranda Rusya'nın etki alanına girmiştir. Putin, ekonomik gelişimi sonucunda ise ülkesini uluslararası arenada yeniden oyun kurucu bir aktör haline getirebilmiştir (Yılmaz, 2016, 19).

Natsios (2018), Putin'in büyük stratejileri ile Rusya'nın olanaqları arasında büyük uçurum bulunduğunu söylemektedir. Ancak Putin, Rusya'nın büyük strateji geliştirmesinin tarihsel sorumluluk olduğunu düşünmektedir. Bu bağlamda, ülkesinin bölgesel bir güç olarak algılanıyor olmasını asla kabul etmemiş

94÷ Yeni Demir Yumruk: Putin'in Yükselişi

ve Rusya'nın yeniden küresel bir aktör olmasını sağlamak için çeşitli arayışlara girmiş, Suriye krizi ise Putin'e istediği fırsatı sağlamıştır. Suriye'ye aktif müdahale ederek sorunların çözümünde Rusya'yı olmazsa olmaz ülke konumuna taşımaya çalışmıştır. Ayrıca Putin, Kafkas kökenli cihatçıların Suriye'de DAESH saflarında savaştığını bilmekte, bu savaşçıların Rusya Federasyonu topraklarına döndükten sonra ülkesi için sorun oluşturabileceklerini düşünmektedir. Bu savaşçıları Esed güçlerine hava desteği vererek Suriye'de yok etmek açık olmayan politikasıdır.

Rusya; Yemen, Suriye, Mısır ve İran politikalarıyla Ortadoğu'daki politik gücü yeniden kendi lehine çevirebilmiş ve bölgede politika belirleyici bir aktör haline gelebilmiştir. Rusya ve ABD'nin Orta Doğu çekişmesinde Rusya'nın şimdilik ABD'ye üstünlük sağladığı muhakkaktır. Rusya ABD'ye karşı kendi içerisindeki Müslüman azınlığı da kullanarak yeni hamleler yapmıştır. Rusya'nın yeni hamlesi 2005 yılında İslam İşbirliği Teşkilatına yaptığı başvuru ile gözlemci üyelik statüsünü kazanmasıdır (Yılmaz, 2016, 152-253). Rusya'nın Ortadoğu politikalarının merkezini Suriye oluşturmaktadır; çünkü Suriye Rusya ilişkilerinin tarihsel kökenleri bulunmakta olup, Orta Doğu'da etkinliğini yürütebilmek için Suriye'deki varlığını kaybetmemek zordur. Ayrıca Rusya'nın Suriye'de yürütmüş olduğu aktif politika ABD'ye yeniden kafa tutabildiğini göstermek açısından da son derece önemlidir. Bu durum Rus halkının gururunu okşamakta ve devlet başkanlarına olan bağlılıklarını artırmaktadır. Rus halkı Rus devletinin yeniden küresel aktör konumuna ulaştığına inanmaktadır.

4.11. İncinen Rus Gururunu Yerine Getirmesi

Rusya Federasyonu'nun olaylara bakışını etkileyen algılamalardan en önemlisi Rus milletinin kimlik tanımlama sorunudur. Sergei Witte'nin belirttiği gibi "Petro'dan bu yana Rusya diye bir şey yoktur, sadece *Rus İmparatorluğu* vardır." Devlet geleneğinin İmparatorluk ile özdeşleştiği Rusya Federasyonu'nda bazı

bölgelerin artık Rusya'ya ait olmaması, çoğu kesim açısından kabul edilemez bir durum olarak algılanmıştır. Rusya Federasyonu içinde bulunduğu post emperyal dönemde konumunu sorgulamaya başlamıştır (Sapmaz, 2008, 148). Emekçi Rusya Hareketi lideri Viktor Ampilov Rusların sağlam ve güçlü bir devleti özlediğini, sürekli vurgulamaktadır (Avar, 2007, 346). Ruslar gerçekten de 16. Yüzyıldan itibaren büyük ve güçlü bir devlette yaşamaya alışmışlardır. Birinci Dünya Savaşı sonrası birçok imparatorluk dağılırken, Rus Çarlığı sona ermiş; ancak Ruslar dünyanın iki süper gücünden birisi olan SSCB'yi kurabilmeyi başarabilmişlerdir. SSCB'nin dağılması ile ise bu devasa devletten on beş yeni bağımsız devlet türemiş, Rusya Federasyonu ise bu büyük devletin mirasını devralarak yeni bir şekle evrilmiştir. SSCB döneminde dünyanın iki süper gücünden birisinin vatandaşı olma gururuyla yaşamlarını devam ettirmiş olan Ruslar, yeni dönemle birlikte çok önemli siyasi, sosyal ve ekonomik sorunlarla yüzleşmek zorunda kalmışlardır.

Bu süreçte Ruslar, maddi zorluklar kadar ülkelerinin uluslararası çöküşünden de büyük acı çekmişlerdir. SSCB zamanında "yoksul güç" olan ülkeleri artık güç bile algılanmaz duruma düşmüş, bu çöküş Rus toplumunun derin bir aşağılık hissine kapılmasına yol açmıştır (D'encausse, 2010, 11). Rus siyasi sisteminin zirvesindeki gerilimler 1994'ün sonu ve 1995'in başında artmaya başlamıştır. Devlet başkanının halkın önüne sarhoş çıkma eğilimi hem parlamenterler hem de vatandaşlar tarafından, özellikle Yeltsin denizaşırı ülkelerde (1994'ün sonunda İrlanda ve Almanya'da) sarhoş görüldüğü zaman ayıplanmış ve pek çok kişi devlet başkanının sadece kendisine değil Rusya'ya da zarar vermekte olduğunu düşünmüştür (Holmes, 2000, 338). Ülke içerisinde yaşanan krizler ve uluslararası alanda yaşanan itibar kaybı, büyük devlet olmayı her şeyin üzerinde gören Ruslar'ın gurunu incitmiştir. Yeltsin döneminde Rusların her şeyden önce

96÷ Yeni Demir Yumruk: Putin'in Yükselişi

incinen gururlarını yerine getirecek güçlü bir lidere ihtiyaç duyduğu anlaşılmıştır.

Böyle bir ortamda iktidara gelen Putin, yapmış olduğu bir konuşmada Rusya tarihinin 1917 veya 1991 de başlamadığını, Rusya'nın 1000 yıllık tarihinin ayrıştırılmayacağını, kesintisiz tek bir tarihe sahip olduklarını, tarihi bilinç içerisinde vatan sevgisiyle dolu olarak ülkeyi kalkındırmak için çalışmak gerektiğini, bunu başaracaklarını, vatan sevgisinin slogan olmadığını, bunu günlük çalışmalarda göstermek gerektiğini, Rusya'nın bağımsız bir ülke olduğunu ve bazı global sorumluluklarının bulunduğunu, ülkenin demografik yönden gelişimi için ciddi bir program hazırladıklarını, güçlü ailelerin Rusya'nın geleceğini şekillendireceklerini, Rus demokrasinin, kendi gelenekleriyle birlikte Rus insanın gücü olduğunu, dışarıdan empoze edilen dayatmaların Rusya'da yeri olmadığını, iç işlerine doğrudan veya dolaylı müdahaleleri kabul edemeyeceklerini ifade etmiştir (Ponomarev, 2012). Putin'in bu konuşması Rusların tam da ihtiyaç duydukları şeydi. Tarih bilinci, geçmişten duyulan gurur, vatan sevgisi, tam bağımsız bir ülke ve global sorumluluklar. Putin döneminde, ekonomide yaşanan iyileşme, devlet mekanizmasının kontrolü ve yeniden işler hale getirilmesi, küresel meselelerdeki aktif tutum Rusya'nın yeniden büyük ve güçlü bir devlet olduğu algısının Rus halkı nazarında kabul görmesine neden olmuştur.

Putin, 10 Şubat 2007 tarihinde Münih Güvenlik Konferansı'nda yaptığı konuşmayla Rus dış politikasında yenilik yapacağını işaretini vermiştir. "Münih Doktrini" olarak adlandırılan bu konuşmada Putin, dünyadaki tek kutupluluğun asla kabul edilemeyeceğini, ABD'nin küresel hegemonyası ve dayatmalarına karşı durulacağını, bundan sonra dünyada güç kullanımının sadece BM Güvenlik Konseyi'nin alacağı kararlar çerçevesinde gerçekleştirilebileceğini, bin yıllık tarihi ile her zaman bağımsız dış politika yürüten Rusya'nın tehditlere ve kuşatmalara asla boyun eğmeyeceğini, bu tehditlere gerekli karşılıkların

verileceğini belirtmiştir. Putin'in Münih Güvenlik Konferansı'nda yaptığı konuşma Rus dış politikasının günümüzdeki işleyişinin de çerçevesini çizmiştir. Putin bu konuşmadan sonra aktif eyleme geçerek başta Gürcistan olmak üzere Ukrayna, Kırım ve Suriye'de ABD'nin politikalarına cevap vermeyi tercih etmiştir (Yılmaz, 2019). Bu uygulamalar ülkelerinin uluslararası alanda ABD karşısında artık küresel bir güç olarak kabul edilmesini onur kırıcı bulan Rus halkını çok etkilemiş ve son seçimlerde Putin'e verilen desteğin artmış olması¹⁴ da, Rus halkının Putin'in dış politikadaki aktif tutumunu desteklediğini göstermiştir.

5. SONUÇ

Rus siyasal kültüründe Çarlık Rusya'sından beri lider odaklı bir anlayış hâkim olmuş, SSCB döneminde de kuramda komünist partinin elinde bulunması gereken güç, parti liderinin kişiliğinde toplanmıştır. SSCB dönemi boyunca toplam sekiz lider ülkeyi yönetmiş ve bu liderler işbaşında buldukları dönemlerde gücü kişiselleştirmişlerdir. Kolektif bir sistemi uygulamaya geçireceği iddiasında olan SSCB' de bile siyasal sistem bir kişi etrafında şekillenmiştir.1991 sonrası Yeltsin döneminde iktidarın paylaşılması sonucu Rusya'nın güç kaybına uğradığı, hatta dağılma noktasına geldiği, bu nedenle güçlü ve karizmatik bir lidere Rusya'nın her zaman ihtiyaç duymakta olduğu Ruslar arasındaki çoğunluğun görüşü olmuştur.

Rusya, güçsüz bir tarım toplumu iken, 1917 devriminin ardından kısa sürede dünyanın ikinci süper gücü konumuna gelen ve her açıdan çok fazla kayıp vermesine karşın İkinci Dünya Savaşı'nı kazanan SSCB'nin dağılmasıyla sosyalist sistemden liberal bir sisteme geçerken 1990-2000 arasındaki dönemde siyasi, sosyal ve ekonomik açıdan ciddi bir yıkım yaşamıştır. Toplum bunalıma sürüklenmiş, gururu kırılmış, uluslararası alanda artık

¹⁴ Son başkanlık seçimlerinde Putin % 76.69 oy almıştır (CKRF, 2019).

98÷ Yeni Demir Yumruk: Putin'in Yükselişi

bir bölgesel güç bile kabul edilemez duruma gelmiştir. Böyle bir yıkım anında iktidara gelen Putin, kararlı duruşuyla Rus halkına umut ışığı olmuştur. Bu ortamda Putin'in icraatları evrensel anlamda antidemokratik oldukları gerekçesiyle haklı eleştirilere maruz kalsa da, Rus halkının büyük çoğunluğu tarafından onaylanmıştır. Oy oranlarındaki yükseliş bu onaylamanın artarak devam ettiğini göstermektedir.

SSCB'nin dağılma döneminde Doğu Almanya'da KGB yarbayı olarak çalışmakta olan Putin, SSCB'nin sonunun geldiğini ve devlet çarklarının dönmediğini çağdaşlarından önce fark etmiştir. Putin sosyalist sistemin bitmesini olumlu karşılamış, aynı zamanda hukuk fakültesinden hocası olan St. Petersburg belediye başkanı Sabçak'ın yardımcılığını yaparken liberal politikaları benimsemiş ve ülkesinin demokratikleşme adımları atmasına olumlu yaklaşmıştır. Ancak zaman içerisinde ortalama Rus vatandaşlarının çoğunluğu gibi Putin' de ülkesinin ikinci bir dağılma süreci yaşayabileceği konusunda endişeye kapılmıştır. Bu psikoloji ile çalışmaya başlayan Putin'in uygulamaları özellikle Batılı yazarlar tarafından demokratik olmadığı gerekçesiyle eleştirisi konusu yapılmaktadır. Bu eleştirilerin birçoğunun haklılık payı bulunmaktadır; ancak Rus halkının çoğunluğuna göre Putin; dengeli, tutarlı, sorunların üzerine giden, demokrasiyi kalcan olarak kullanarak ülke kaynaklarını ülkesinin çıkarları için kullanan, haksız kazanç edinmiş işadamlarının üzerine giden, Rus halkıyla ilişkilerini yönetebilen ve onların duygularına hitap edebilen, Rus milli gururunu okşayabilen ve her şeyden önemlisi halkının kaybolan inancını ve umutlarını yeniden dirilterek büyük Rusya hayalini yeniden var eden bir lider olarak anılmaktadır.

Vladimir Putin ülke içerisinde hem askeri hem ekonomik atılımlarla önemli mesafeler katetmiş ve kendi iktidarını kuvvetlendirecek adımlar atmıştır. Öncelikle federasyon içerisinde kendisine muhalefet eden veya sözünü dinlemeyeceklerini düşündüğü yöneticileri tasfiye etmiştir. Ardından oligark olarak

nitelenen ve Rus toplumsal hayatında yarı siyasetçi yarı işadımı olarak bilinen aktörlerin gücünü kırmıştır (Yılmaz, 2016, 14).

Federe birimleri aşırı özerkleşerek ülke bütünlüğüne zarar verdiği gerekçesiyle merkezileştirmiş, eğitim, sağlık gibi alanlarda ise reformlar gerçekleştirerek insanların hayat standartlarının arttırılmasını amaçlamıştır. Rusya'nın yakın çevresinde hakimiyet sağlama mücadelesi başlatmış, enerjiyi dış politikada etkili bir silah olarak kullanabilmeyi başarabilmiştir. Çok yönlü bir dış politika uygulayarak ülkesine uluslararası arenada yeniden etkinlik kazandırabilmiştir.

Putin, NATO ve AB'nin ülkesinin hemen yanı başındaki ülkelerle ortaklıklar kuruyor olmasını kabullenememiş ve dış düşmanların Rusya'yı çevrelemeleri olarak değerlendirmiştir. Bu durumu Politik olarak kullanmak suretiyle halkını konsolide edebilmiş, ülke içerisindeki diğer sorunların halk nezdinde dikate alınmamasını sağlayarak popülaritesini korumayı başara-bilmiştir.

Putin dönemi Rusya Federasyonu ile ilgili yapılmış Rusya dışındaki yayınların çoğunluğunda, Putin'in ülkesini anti demokratik yöntemlerle idare ettiği ileri sürülmektedir. Bu eleştirilerin çoğunluğu doğrudur. Rusya demokratik devletin ilkelerini uygulamaktan uzaktır. Rusya Federasyonu'nda, kuvvetler ayrılığı, özgür basın, etkili muhalefet edebilme özgürlüğü, liberal ekonomi, iyi işletilebilen bir hukuk sistemi, demokratik seçimler, sivil toplumun özgürlüğü vb. hususlar istenilen düzeyde değildir. Bu eksiklikler Ruslar'ın da büyük çoğunluğu tarafından bilinmekte, ancak yine büyük çoğunluğu tarafından eleştiri konusu yapılmamaktadır. Ruslar, toplumlarının özel koşullarının bir kenara bırakılıp, Yeltsin dönemindeki uygulamalara devam edilmesi halinde ikinci bir dağılmanın yaşanmış olabileceğine inanmakta, dolayısıyla devleti güçlendirmek adına gerçekleştirilen

100÷ Yeni Demir Yumruk: Putin'in Yükselişi

antidemokratik uygulamaların kendilerinin yararına olduğunu düşünmektedirler.

Putin'in iktidara geldiği yıllardaki siyasi, ekonomik ve toplumsal kaos ortamının demokratik uygulamalarla aşılamayacağı Rus devleti tarafından öngörülmüş ve Rus halkı tarafından da kabul edilmiştir. Örneğin hiçbir malvarlığı yokken kamu mallarını zimmetlerine geçirecek kısa sürede devasa zenginliklere ulaşmış oligarklarla mücadele edilirken evrensel hukukun ihlal edilmiş olması, bu kişilerin kazançlarının zaten haksız yollardan elde edilmiş olduğu gerekçesiyle Rus halkını rahatsız etmemektedir. Bu durum yabancı fonlar tarafından finanse edilen STK'ların ve basın yayın organlarının ortadan kaldırılması olayında da geçerlidir. Vladimir Putin'in "zayıf bir devlet yapısının, despotik bir iktidardan daha çok demokrasiye zararı olur" sözünü kendisine şiar edindiği anlaşılmaktadır. İcraatlarını devleti güçlendirmek üzerine kurgulamış ve bu amacıyla da kısmen başarı sağlayabilmiş ve halkının gözünde popülaritesini arttırabilmiştir.

Vladimir Putin'i Rusya Federasyonu'nda güçlü bir siyasi aktör haline getiren nedenler maddeler halinde aşağıda özetlenmiştir.

Putin'in Kişisel Özelliklerinden Kaynaklanan Nedenler; Putin'in kişisel özellikleri ile ilgili genel bir değerlendirme yapılacak olursa, Putin karizmatik bir liderdir; çünkü Putin'in göreve geldiği dönem ve uygulamaları karizmatik liderlerin ortaya çıkabilecekleri dönem ve kişilerin özellikleriyle örtüşmektedir. Bunun dışında Putin'in, köklerine bağlılık, atalarına saygı, sadakat, savunmadan ziyade saldırı, proaktif yaklaşım ve Batıya kuşkulu yaklaşım, Ulusunun geçmişine saygı duyan, muhafazakar aynı zamanda yeniliğe açık, kararlı ve sert, pragmatik karar verme yetisine sahip, uzlaşmacı, istihbaratçılık deneyimi olmanın kazandırmış olduğu tahlil yeteneği, güçlü olmayı demokratik olanın önüne koyan, gerçekçi, sözlerini daima koşullara uyarlayan ve kendisini hiçbir ideolojik prangayla kısıtlamayan bir lider

olduğu ortaya çıkmaktadır. Halkının kendisinden ne beklediğini iyi bilerek hareket etmesi ve güçlü bir kişiliğe sahip olması onu halkının gözünde kurtarıcı konumuna yükseltmiştir.

Rus Siyasal Kültürü; lider odaklı toplumlarda, liderin karar alma sürecindeki konumuna çok fazla önem atfedilmektedir. Rusya gibi karizmatik liderlik biçiminin var olduğu toplumlarda kurumsallaşmanın tam anlamıyla sağlanamamış olması liderin kişisel özelliklerinin önemini arttırmaktadır. Rus tarihi genel olarak değerlendirildiğinde Rusların zalim de olsa güçlü bir el tarafından yönetilmeyi hoş karşıladıkları, hükümetten ziyade liderlerin gücüne inanan Rus mantalitesinin geleneksel olarak güçlü yöneticiler tarafından idare edilmeye alışık olduğu ve bu nedenle Rusya halkının, sorunların çözümünde, devlet aygıtının diğer unsurları yerine devlet başkanına umut bağladıkları görülmektedir.

Çeçenistan Olayları;İktidara geldiği andan itibaren Putin'in Rus halkının gözünde önemli bir itibar kazanmasını sağlayan en önemli olaylardan birisi Çeçenistan direnişini bastırması olmuştur. Acımasız uygulamalarının insan hakları gözlemcileri tarafından sıklıkla eleştiri konusu yapılmasına aldırmayan Putin, suçlu suçsuz ayırımı yapmadan tüm Çeçenleri cezalandırmıştır. Putin'in tavizsiz uygulamaları Rus halkı nazarındaki popülaritesini arttırmış, bu durum sonraki uygulamaları konusunda kendisine cesaret vermiştir.

Oligarklarla Mücadelesi; Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra kamuya ait olan işletmelerin önemli bölümü yolsuzluklara sahne olan özelleştirme kampanyaları ile tamamen ya da kısmen özel yatırımcıların eline geçmiştir. Selefî Yeltsin döneminde zenginleşmiş ve oldukça rahat bir hayat süren bu kesimin durumu Putin'in iktidarıyla birlikte değişmeye başlamıştır. Putin, medyadan siyasete, ekonomiden STK'lara kadar her alanda etkili olan bu kişilerin bir kısmının dış kaynaklardan finansman

102÷ Yeni Demir Yumruk: Putin'in Yükselişi

sağladıklarını ve başka ülkeler lehine Rusya'da iş yaptıklarını yüksek sesle dile getirerek bu kişilerle mücadelesinde meşruiyet sağlamaya çalışmış, sonrasında ise kendi yönlendirebildiklerinin dışındakileri çeşitli soruşturmalar ve kamu aygıtlarını kullanarak etkisizleştirmiştir. Putin'in, oligarklarla mücadele yöntemleri hukuksuz olduğu gerekçisiyle eleştiri konusudur. Hem uluslararası kuruluşlar hem de bazı Batılı ülkeler bu kişilerin kazanımlarının ellerinden alınmasının evrensel hukuk ilkelerine aykırı olduğunu ileri sürmektedirler. Ancak Rus kamuoyu bu kişilerin zaten kamu kaynaklarını zimmetlerine geçirerek zenginleştikleri, geçiş döneminin fırsatçıları oldukları düşüncesiyle Putin'i haklı görmekte ve desteklemektedir. Putin'in oligarklarla mücadelesinde sağlamış olduğu başarı popülaritesini artırmıştır.

Merkezi Hükümeti Güçlendirmesi; Federe birimler arasında bir düzenin bulunmadığı ve bazı federe birimlerin bağımsızlık talebinde buldukları bir dönemde iktidara gelen Putin, Rusya Federasyonu'nun ikinci bir dağılma yaşayabileceği tehlikesine yönelik sert önlemler almıştır. Bu bağlamda dikey iktidarı güçlendirmek adına bugün sayıları sekiz olan ve doğrudan kendisine bağlı bölge valilikleri kurmuştur. Ayrıca Tataristan başta olmak üzere bağımsızlık ve daha fazla özerklik talebinde bulunan Cumhuriyetler üzerine yoğun baskı uygulayarak bu taleplerinden vazgeçmelerini sağlamıştır. Demokratik olmasa da, merkezi hükümetin güçlendirilmesi yönündeki uygulamalar, güçlü bir devlet düzeni içerisinde yaşamaya alışmış olan Rus halkının çoğunluğu tarafından desteklenmiştir.

Ekonomideki Olumlu Gelişmeler; Selefî Yeltsin'den güçsüz bir ekonomi devralmış olan Putin, almış olduğu yapısal önlemler ve petrol fiyatlarının yükselmesi neticesinde Rus ekonomisinde bir iyileşme sağlanmasını başarabilmiş, bunun halkın gündelik yaşamına yansımaları ile de ekonomik reformlarına olan destek artmıştır.

Gürcistan Savaşı, SSCB'nin dağılmasının ardından eski Doğu Bloku ülkelerinin bir kısmının NATO üyesi olması ve bir kısmının ise üyelik görüşmelerini sürdürmeleri Rusya Federasyonu tarafından ulusal güvenliğine yönelik tehdit olarak algılanmıştır. Duyulan rahatsızlık her ortamda dile getirilmiş; ancak bu durum NATO'nun politikalarına etki etmemiştir. Gürcistan'a müdahalesi Putin'in dış politikadaki ilk başarısı olarak kabul edilmektedir. Bu müdahale Putin'in ülke içerisindeki saygınlığının artmasına çok önemli katkı sağlamıştır. Bu olayın diğer bir sonucu da eski SSCB ülkelerinin Rusya'dan uzaklaşmalarını sağlamaya çalışan Batı'nın, söylem ve maddi yardım dışında, desteklediği ülkeleri korumayacağını Rusya tarafından anlaşılması olmuştur. Kırım ve Suriye'de Rusya'nın daha cesur davranabilmesinin en önemli nedeni Gürcistan olayında yapmış olduğu testtir.

Kırım'ın İlhakı; Rusya, Ukrayna'nın NATO'ya muhtemel üyeliğini ve AB ile yakınlaşmasını ulusal güvenliğine yönelik tehdit olarak algılamaktadır. Ayrıca; Ruslar Ukraynalıların Ruslar ile aynı kökenden gelmekte olduklarını ve Kiev'in Rusya'nın doğum yeri olduğunu dile getirerek, Kiev'in Batı ile geliştireceği güçlü ilişkilerin Rusya'nın siyasi ve ekonomik çıkarlarını tehdit edebileceğini değerlendirmektedirler. Birçok Rus Kırım'ın ilhakını tarihsel bir hatanın düzeltilmesi olarak görmektedir. Ruslara göre Kırım zaten Rus toprağıydı ve Ukrayna'ya jest yapılarak verilmişti. Dolayısıyla geri alınması da en tabii bir haktı. Kırım'da yaşayanların çoğunluğunun Rus etnik kökenlilerden oluşuyor olması da bu ilhakin meşrutiyetini sağlayıcı bir argüman olarak Ruslar tarafından ileri sürülmektedir. Ancak; tarihsel açıdan değerlendirildiğinde bu iki argümanın da gerçeği yansıtmadığı anlaşılmaktadır. Kırım Yarımadası'nda yaşayan kadim millet olan Kırım Türkleri zorunlu göçe tabi tutulmuş, onların yerine Rusya'dan getirilmiş olan Rus etnik kökenliler yerleştirilmişlerdir. Böylece bölgenin nüfus yapısı bilinçli bir şekilde

104÷ Yeni Demir Yumruk: Putin'in Yükselişi

değiştirilmiştir. Kırım'da yaşayan Rus etnik kökenlilerin büyük çoğunluğunun bu bölgede yüz yıllık geçmişi bile yoktur. Uluslararası hukuka da aykırı olduğu uluslararası kuruluşlar tarafından tescillenmiş olan bu eylem Rusya'da büyük bir coşkuya neden olmuş ve Rus halkının Putin'e olan desteğini arttırmıştır.

Suriye Krizinde Yürütülen Aktif Politika; Putin Suriye krizini ülkesinin tekrardan küresel bir aktör olmasını sağlayabilmek açısından bir fırsat olarak değerlendirmiştir. Suriye ve Esed rejimini Orta Doğu'daki son kalesi olarak gören Rusya, Suriye'nin de ekseninden çıkmasıyla Orta Doğu'da tamamen etkisini kaybedeceğini ve küresel bir aktör konumuna ulaşamayacağını öngörmüştür. 2015 yılından itibaren Suriye'de aktif bir politika yürüten Rusya, Suriye sorunundan en karlı çıkan ülkelerden birisi olmuştur. Askeri üslerini garanti altına almış, yeni üsler açabilmiş, uluslararası platformda "Suriye sorunu Rusya olmadan, çözülemez" düşüncesini kısmen de olsa kabul ettirebilmiştir. Kabul ettirmekle de kalmamış Türkiye ve İran ile birlikte çözüm için inisiyatif almıştır. Sağlanan bu başarı Rus kamuoyunda doğrudan Putin'in hanesine yazılmıştır.

Rusya'nın Yeniden Küresel Aktör Konumuna Gelmesi; SSCB'nin dağılmasının ardından geçiş döneminin sancılarını yaşamaya başlayan Rusya, içine kapanmış, iç meseleleriyle uğraşırken küresel meselelere odaklanamamıştır. Bu dönemde yakın çevresindeki eski SSCB ülkeleri birer birer NATO'ya üye olmaya başlamış, AB ve NATO'nun genişleme politikaları Rus millî çıkarlarını tehdit etmekle kalmamış, Rusya'nın etrafında olup bitenlere müdahale edemeyecek güçsüz bir devlet durumuna düşmesine neden olmuştur. Bu durum kuşkusuz uluslararası camiada Rusya'nın itibarını zedelemiştir. 2000'li yılların ortalarından itibaren ise Rusya dış meselelere karşı daha aktif politikalar yürütmeye başlamıştır. Bu süreçte Rusya; Yemen, Suriye, Mısır ve İran politikalarıyla Ortadoğu'daki politik gücü yeniden kendine çevirebilmiş ve bölgede politika belirleyici bir aktör haline gelebilmiştir. Rusya ve ABD'nin Orta Doğu çekişmesinde Rusya

ABD'ye üstünlük sağlamayı başaramamıştır. Bu durumun Rusya'yı küresel sorunlarda daha fazla sözü dinlenir bir konuma taşıdığı muhakkaktır.

İncinen Rus Gururunu Yerine Getirmesi; Ruslar 16. Yüzyıldan itibaren büyük ve güçlü bir devletin himayesi altında yaşamaya alışmışlardır. Birinci Dünya Savaşı sonrası birçok imparatorluk dağılırken, Rus Çarlığı sona ermiş; ancak Ruslar dünyanın iki süper gücünden birisi olan SSCB'yi kurabilmeyi başarmışlardır. SSCB'nin dağılması ile ise bu devasa devletten on beş yeni bağımsız devlet türemiş, Rusya Federasyonu ise bu büyük devletin mirasını devralarak yeni bir şekilde evrilmiştir. SSCB döneminde dünyanın iki süper gücünden birisinin vatandaşı olma gururuyla yaşamlarını devam ettirmiş olan Ruslar, yeni dönemle birlikte çok önemli siyasi, sosyal ve ekonomik sorunlarla yüzleşmek zorunda kalmışlardır. Putin, iktidara gelmesiyle "güçlü Rusya'yı hep birlikte yeniden inşa edeceğiz" sözünü sürekli tekrar etmiş ve bu amacın gerçekleştirilebilmesi için bazı adımlar atmıştır. Putin döneminde, ekonomide yaşanan iyileşme, devlet mekanizmasının kontrolü ve yeniden işler hale getirilmesi, küresel meselelerdeki aktif tutum Rusya'nın yeniden büyük ve güçlü bir devlet olduğu algısının Rus halkı nazarında kabul görmesine neden olmuştur. Bu durum incinen Rus gururunu onarmış ve Putin' e olan destek her geçen gün artmıştır.

KAYNAKÇA

- AĞIR, Osman, (2014), **Rusya Federasyonu'nda Yürütmenin Konumu ve Otoriterleşme**, İ.Ü. SBE, Yayınlanmamış Doktora Tezi,
- ACAR, Cemal, 1991, **Soğuk Savaş, Süper Güçlerin Hakimiyet Kavgası**, İstanbul:Ötüken Neşriyat,
- AKAŞ, Cem ve Sevin OKTAY, (1995), **Gorbaçov'un Rusya'sı**, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları,
- AMADED, Kimberly, (2018), "Ukraine Crisis, Summary and Explanation", <https://www.thebalance.com/ukraine-crisis-summary-and-explanation-3970462>
- ATASOY, Emin, (2011), **Demografi, Jeopolitik ve Etnografya Işığında Rusya**, Bursa: MKM Yayıncılık,
- AVAR, Banu, (2007), **Sınırlar Arasında**, İstanbul: Truva Yayınları,
- BAHARÇİÇEK, Abdulkadir, AĞIR, Osman, (2015), "Kırım'ın Rusya Federasyonu'na Bağlanmasının Rusya'ya Komşu Ülkelere Olası Etkileri, **Akademik Bakış Dergisi**, Sayı: 52, s.29-46, Kasım – Aralık 2015,
- BAHARÇİÇEK, Abdulkadir, (1995), "Rusya'nın Dış Politikasında Sovyet Döneminin İzleri", **İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 163-170cilt 2, sayı 1,
- BAŞLAMIŞ, Cenk ve Okay DEPREM, (2018), Vladimir Vladimiroviç Putin: Rusya'yı Ayağa Kaldıran Lider, 1. Basım, İstanbul: Doğan Kitap
- BERŞİNSKY, Leodin, (2011), **Tak Gavaril Putin, O Rossii, O Politike, O Zakonox, O Sebe, O Narode, O Vselennyoy**, Moskvo: Eksmo,
- BLAND, William B, (2009), **Jozef Stalin, Söylence ve Gerçek**, Çev: Garbis Altınöğlü, İstanbul: Su Yayınevi
- BUGAJSKI, Janusz, (2010), "Russia's Pragmatic Reimperialization", **Caucasian Review Of International Affairs (CRIA)**, s:3-19, Vol. 4 (1) – Winter 2010,

- BRZEZİNSKİ, Zbigniew, 2005, **Büyük Satranç Tahtası**, Çev. Yelda Türedi, İstanbul: İnkılap Kitabevi,
- BRAZELTON, HALLET R. (2004), "The Nature of Russian Federalism and the Impact of Nationalisms" [http://web.ceu. hu/nation/theses/brazelton0304.pdf](http://web.ceu.hu/nation/theses/brazelton0304.pdf),
- CAFERSOY, Nazım, (2002), "Rus Jeopolitik Düşüncesinde Misyon Arayışları", **Avrasya Dosyası, Jeopolitik Özel**, s. 51-101, Kış: 2002, Cilt: 8, Sayı: 4,
- CANŞEN, Efan, (2011), "Sovyetler Birliği'nden Rusya Federasyonu'na Doğru Değişimin Yan Etkileri", **SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, s.79-88. Aralık 2011, Sayı:24,
- CARR, Edward Halllet, (2007), **1917 Öncesi ve Sonrası**, Çeviren: Begüm Adalet, İstanbul : Birikim Yayınları,
- ÇAŞIN, Mesut Hakkı ve Giray Saynur Derman (2016, 18), **Rus Dış Politikasındaki Değişim ve Kremlin Penceresinden Yeni Ufuklar**, Ankara: SRT Yayınları,
- Centralnaya İzbretalnaya Komissiya Rosiskiy Federatsiya -CKRF**, (2019),
- ÇAM, Esat, (2000), **Çağdaş Devlet Sistemleri**, İstanbul: Der Yayınları,
- ÇOMAK, İhsan, (2006), "Rusya, Putin ve Avrasyacılık" **Rusya Stratejik Araştırmaları – 1**, Ed. İhsan ÇOMAK, ss.89-100, İstanbul: Tasam Yayınları,
- D'ENCAUSSE, HeleneCarrere, (2010), **İki Dünya Arasında Rusya**, Çev. Reşat ÜZMEN, İstanbul: Ötüken Yayınları,
- DOSTER, Barış, (2012), **Arap Baharı Özelinde Rusya'nın Suriye Politikası**, Editör: Barış Adıbelli, Emperyalizmin Oyununda İkinci Perde Arap Baharı ve Suriye, İstanbul, Iq Kültür Sanat Yayıncılık,
- DUALI, Muhammed, (2014), **Başlangıçtan Günümüze Rusya'da Din Devlet İlişkileri**, İstanbul: İz Yayıncılık,

108÷ Yeni Demir Yumruk: Putin'in Yükselişi

- ELTCHANINOFF, Michel, (2017), **Putin'in Aklında Ne Var**, Çev. Melike Işık DURMAZ, İstanbul: İletişim Yayınları
- GESSEN, Masha, (2015), **Putin: Yüzü Olmayan Adam**, Çev: Gözde Soykan, İstanbul: Epsilon Yayınevi,
- GEVORKYAN, Natalya; TİMAKOVA Natalya ve KOLESNİKOV, Andrey, (2017), **Kendi Anlatımıyla Putin**, Çev. Faruk Ünlütürk, Ankara: Astana Yayıncılık,
- ERTEKİN, Bülent Aydın, (2012), Neo-Rusya'nın Akdeniz Rüyası: Neo-Rusya'nın Suriye Arap Baharı'ndaki Rolü, **Bilge Strateji**, Ss. 131-163, 4(7),
- Federalnaya Slujbo Gasudarstvennoy Statistiki**, (2019), <http://www.gks.ru/>, Erişim Tarihi: 12.12.2018,
- GÜNER, İbrahim, Mustafa Ertürk, (2006), **Kıtalar ve Ülkeler Coğrafyası**, Ankara: Nobel Yayınları, Yayın No: 775, 2. Basım,
- HADLEY, Stephen, (2019), "It's Time to Stand Up to Russia's Aggression in Ukraine", [https:// foreignpolicy.com /2019/01/18 /its-time-to-stand-up-to-russias-aggression-in-ukraine/](https://foreignpolicy.com/2019/01/18/its-time-to-stand-up-to-russias-aggression-in-ukraine/)
- HALLEN, Jay, (2014), "WhyRussiaNeeds Liberal Democracy", [http://www.forbes.com /sites/jayhallen/2014/02/27/why-russia-needs-liberal-democracy/](http://www.forbes.com/sites/jayhallen/2014/02/27/why-russia-needs-liberal-democracy/),Erişim Tarihi: 2018,
- HEKİMOĞLU, AsemNauşabay, (2007), **Rusya'nın Dış Politikası 1**, Ankara: Vadi Yayınları,
- HOBSBAWM, Eric, (2006), **Kısa 20. Yüzyıl; 1914-1991 Aşırılıklar Çağı**, Çev. Yavuz Alogan, İstanbul: Everest Yayınları,
- HOLMES, Leslie, (2000), **Post – Komünizm**, Çev. Yavuz Alogan, İstanbul: Mavi Ada Yayım,
- HOSKİNG, Geoffrey, (2011), **Rusya ve Ruslar, Erken Dönemden 21. Yüzyıla**, Çev: Kezban Acar, İstanbul: İletişim Yayınları,
- IVANOV, Igor, (2014), "Western SanctionsAre a Sign of Weakness", **TheMoskow Times**, (27 Mart 2014),

- Işık, Hüseyin, (2010), “Siyaseti, Ekonomisi, Güvenliği, Dış Politikaları Ve Stratejik İlişkileriyle: Yeni Rusya”, Stratejik Düşünce Enstitüsü,
- İZGİ, Berna Balcı, (2008), Rusya,s:305-327, **Geçiş Ekonomileri**, Ed. İbrahim Örnek vd. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım,
- JACOBS, Sarah, (2018), “Themysterious Life of Vladimir Putin's ex-wife”, <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/vladimir-putin-russia-kremlin-ex-wife-lyudmila-ocheretnaya-a7839426.html>
- KAGARLİTSKİ, Boris, (2008), **Bugünkü Rusya: Neoliberalizm, Otokrasi ve Restorasyon**, Çev. Fatma-Serdar Arıkan, İstanbul: İthaki Yayınları,
- KALKAVAN, Feryal, (2004), “Rusya Federasyonunda Federalizm ve Ünitarizm Tartışmaları” **Değişen Dünyada Rusya ve Ukrayna**, ss:3-22, Der: Erhan Büyükkakıncı, Ankara: Phoenix Yayınevi
- KARABAYRAM, Fırat, (2007), **Rusya Federasyonu’nun Güney Kafkasya Politikası**, Ankara: Lalezar Kitabevi,
- KARADAĞ, Muhammet, (2006), “Rus Federalizminin Tarihi Gelişimi ve Geleceği” **Rusya Stratejik Araştırmaları – 1**, Ed. İhsan ÇOMAK, ss.29-44, İstanbul: Tasam Yayınları,
- KARAGANOV, Sergey, (2018), “Thenew Cold War and the emerging Greater Eurasia”, *Journal of EurasianStudies*, p. 85–93, 9 (2018)
- KONSTANTİNOVİÇ, Roman, (2018), “Liçnaya Jizn Putina, Sevodnya: 2018 Poslednie Novosti”, <https://zakulisi.ru/biografi/zhizn-putina-novosti/>
- KÖSE, Taha, (2018), 27 Ocak 2018, “Türkiye-Rusya İlişkilerinin Suriye Denklemiindeki Fırsat ve Riskleri”, <https://www.sabah.com.tr/yazarlar/perspektif/talhakose/2018/01/27/turkiye-rusya-iliskilerinin-suriye-denklemindeki-firsat-ve-riskleri>, Erişim Tarihi: 22.12.2018,

110÷ Yeni Demir Yumruk: Putin'in Yükselişi

- LİNZ, Juan, (1975), **Totoliter ve Otoriter Rejimler**, Çev. Ergun Özbudun, Siyasi İlimler Türk Derneği Yayınları,
- LUKYANOV, F. (2014), "Putin Has Stumbled in Ukraine" St. Petersburg Times, August 13, 2014,
- MANAZ, Abdullah, (2003), Dünden Bugüne Suriye, Aylık Strateji ve Analiz Dergisi, s. 1-8, 7 (10),
- MARCUS, Jonathan, (2018), "Ukraine-Russia Clash: Nato's dilemma in the Black Sea", <https://www.bbc.com/news/world-europe-46425777>
- MC LAUGHLIN, (2014), "The Conflict in Ukraine: a Historical Perspective", <http://www.summer.harvard.edu/blog-news-events/conflict-ukraine-historical-perspective>, Erişim Tarihi: 01.01.2019,
- MİKAIL, Elnur Hasan, (2007), **KGB Albaylığı'ndan Devlet Başkanlığı'na Putin Dönemi Rusya**, İstanbul: IQ Yayınları,
- MONTAİGNE, Fen, "Rusya, On Yılın Ardından", **National Geographic**, Kasım:2001,
- NATSİOS, Andrew, (2018), Putin's New Russia: Fragile State or Revisionist Power? <https://www.press.jhu.edu/news/blog/putin%E2%80%99s-new-russia-fragile-state-or-revisionist-power>,
- NİCHOL, Jim (2012), "Russian Political, Economic, and Security Issues and U.S. Interests", **Congressional Research Service**, www.fas.org/sgp/crs/row/RL33407.pdf (Erişim Tarihi:09.07.2018),
- ONAY, Yaşar, (2018), **Vladimir Putin, Baştan Sona Bir Hayat**, İstanbul: İlgi Kültür Sanat Yayıncılık,
- POLYAKOVA, Alina, (2018), "Russia Is a Great Power Once Again" <https://www.theatlantic.com/international/archive/2018/02/russia-syria-putin-assad-trump-isis-ghouta/554270/>
- PONOMAREV, Anton, (2012), Putin: Russia Did Not Start in 1917 or 1991, Pravda (12.12.2018)

- RAR, Aleksandr, (2012), **Kuda Poydet Putin? Mejdu Kitaem i Evropoy**, Moskva: Olma Media Grup,
- RIASANOVSKY Nicholas V. ve Mark D. STEINBERG, (2011), **Rusya Tarihi**, Çev: Figen Dereli, İstanbul: İnkılap Kitabevi,
- RODGERS, James, (2018), "RussiaAndUkraine: TheFlashpointThat Has World LeadersWorried", <https://www.forbes.com/sites/jamesrodgerseurope/2018/12/02/russia-and-ukraine-the-flashpoint-that-has-world-leaders-worried/#36a6523a7a95>,
- ROSKİN, Michael G. (2009), **Çağdaş Devlet Sistemleri: Siyaset, Coğrafya, Külür**, Çev: Bahaeddin Seçilmişoğlu, Ankara: Adres Yayınları,
- SENTRALNAYA İZBİRATELNAYA KOMİSSİYA RUSSİSKİY FEDERATSİİ**, (2018), Vıbori Prezidenta Rosisykoy Federatsii 2018 God, http://www.cikrf.ru/banners/vib_arhiv/, Erişim Tarihi: 12.03.2018,
- SENTRALNAYA İZBİRATELNAYA KOMİSSİYA RUSSİSKİY FEDERATSİİ**, (2012), Vıbori Prezidenta Rosisykoy Federatsii 2012 God, http://www.cikrf.ru/banners/vib_arhiv/, Erişim Tarihi: 12.03.2012,
- SENTRALNAYA İZBİRATELNAYA KOMİSSİYA RUSSİSKİY FEDERATSİİ**, (2008), Vıbori Prezidenta Rosisykoy Federatsii 2008 God, http://www.cikrf.ru/banners/vib_arhiv/, Erişim Tarihi: 12.03.2012,
- SENTRALNAYA İZBİRATELNAYA KOMİSSİYA RUSSİSKİY FEDERATSİİ**, (2004), Vıbori Prezidenta Rosisykoy Federatsii 2004 God, http://www.cikrf.ru/banners/vib_arhiv/, Erişim Tarihi: 12.03.2012,
- SENTRALNAYA İZBİRATELNAYA KOMİSSİYA RUSSİSKİY FEDERATSİİ**, (2000), Vıbori Prezidenta Rosisykoy Federatsii 2000 God, http://www.cikrf.ru/banners/vib_arhiv/, Erişim Tarihi: 12.03.2012,

112÷ Yeni Demir Yumruk: Putin'in Yükselişi

- SAPMAZ, Ahmet, (2008), **Rusya'nın Transkafkasya Politikası ve Türkiye'ye Etkileri**, İstanbul: Ötüken Neşriyat,
- SAPRANOVA, Mariya A. (2017), "Russiya Na Bilijnim i Srednem Vostoke, Arabskiy Mir", st.395-408, Vneşnaya Politika Russii 1991-2016, Pod Obşey Redaktsiey i c Prediclovievm Akademika A.V. Torkunova, Moskva: İzdatelstvo "MGİMO" Universitet,
- SEYREK, AHMET, (2018), **Vladimir Putin**, İstanbul: Mavi Çatı Yayınları
- SALIKOV, Marat, (2010), "The Russian Federal System: Sub-National and Local Levels", <http://camlaw.rutgers.edu/state-con/subpapers/salikov.pdf>, Erişim Tarihi: 10.12. 2018
- SHUKUROV, Tarkhan, (2003), Hükümet Sistemlerinin Çeşitli Açılardan Değerlendirilmesi ve Bu Değerlendirme Işığında 1993 Tarihli Rusya Federasyonu Anayasasının Getirdiği Hükümet Sistemi, Ankara Üniversitesi, SBE, Yayınlanmamış Y. L. Tezi, www.acikarsiv.ankara.edu.tr,
- SUKHOV, Ivan, (2007), "Russian Federalism and Evolution of Self-Determination" http://eng.globalaffairs.ru/number/n_9125, Erişim Tarihi: 10.06. 2018
- TELLAL, Erel, (2010), Zümrüdüanka: Rusya Federasyonu'nun Dış Politikası, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, s: 190-233, Sayı:65-3,
- TÜFEKÇİ, Özgür, (2017), "İşbirliği ve Kriz İkileminde Türkiye-Rusya İlişkileri", s. 135-155, AK Partinin 15. Yılı Dış Politika, Ed. Kemal İNAT vd. İstanbul; Seta Kitapları 29
- TÜRKÖNE, Mümtaz'er, (2012), **Siyaset**, İstanbul: Etkileşim Yayınları,
- TROTSKY, Lev Davidoviç, (2006), **İhanete Uğrayan Devrim**, Yay. Haz. Çiçek Öztekin, İstanbul: Alfa Yayınevi,
- TUNÇ, Ahmet, Aziz BELLİ ve Abdullah AYDIN, (2019), Yerelde Yönetişim Algısı Üzerine Bir Alan Araştırması: Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi Örneği, *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, Cilt: 18, Sayı:1

- VALENTİNOVİCH, “Bocharnikov Igor, (2014), Ukrainskiy Krizis Kak Element Poyasa Strateğičeskogo Okrujenie Tussiya”, [http://www.e-notabene.ru /wi /article_11617.html](http://www.e-notabene.ru/wi/article_11617.html), Erişim Tarihi: 02.01.2019,
- YAPICI, Merve İrem, (2010), **Rus Dış Politikasını Oluşturan İç Etkenler**, Ankara: Usak Yayınları,
- YAZICI, Amine, (2012), Rusya’nın Suriye Politikası, Suriye Krizi’nde Bölgesel ve Küresel Aktörler, Ed: Birol Akgün, SDE Uluslararası İlişkiler Programı Koordinatörlüğü,
- YEGOROV, Oleg, (2017), “Everything You Ever Wanted To Know About Putin’s Work In East Germany”, https://www.rbth.com/politics_and_society/2017/08/08/everything-you-ever-wanted-to-know-about-putins-work-in-east-germany_818928, Erişim Tarihi: 02.01.2019,
- YILMAZ, Salih, (2016), **Rusya Neden Suriye’de**, Birinci Basım Ankara: Yazar Yayınları,
- YILMAZ, Salih ve Evgeniy BAHREVSKEY, (2017), **Rusya&Türkiye Avrasya Paktı Mümkün mü? Rus Avrasyacılığı mı? Türk Avrasyacılığı mı?** Ankara: SRT Yayınları,
- YILMAZ, Salih, (2019), “Dünya düzenini Rusya’nın 2014’teki Ukrayna müdahalesi mi bozdu?” <http://www.rusen.org/dunya-duzenini-rusyanin-2014teki-ukrayna-mudahalesi-mi-bozdu/>,
- YILMAZ, Harun, (2006), **Rusya’da Devlet Merkezli Sistem ve Bürokrasi**, İstanbul: Versus Kitap,
- YÜCE, Samet (2016), “Rusya’nın Suriye’deki Varlığının Nedenleri”, **Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, s.269-289,c.11, s.1,
- WALKER, Martin, (1989), **Dev Uyanıyor**, Çev. Esat Ören, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi,
- <http://medyagunlugu.com>, İşte Putin’in hikayesi, <http://medyagunlugu.com/haber/iste-putinin-hikayesi-43870>, Erişim Tarihi: 13.02.2019,

114÷ Yeni Demir Yumruk: Putin'in Yükselişi

<https://www.brookings.edu>, Who Is Putin? https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/07/mrputin_chapter-1.pdf, Erişim Tarihi: 15.02.2019,

http://russiaprofile.org/bg_places/31974.html, Erişim Tarihi: 15.03.2018

<http://kremlin.ru>. Vladimir Putin, <http://putin.kremlin.ru/>, Erişim Tarihi: 15.12.2018

<https://www.notablebiographies.com/Pu-Ro/Putin-Vladimir.html>, Erişim Tarihi: 15.12.2018